

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Ana Bilim Dalı

**KADIN AKADEMİSYENLERİN KADINA YÖNELİK
EKONOMİK ŞİDDET ALGISI: DÜZCE
ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Güliden KILIÇ

Sivas

Aralık 2017

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Ana Bilim Dalı

**KADIN AKADEMİSYENLERİN KADINA YÖNELİK
EKONOMİK ŞİDDET ALGISI: DÜZCE
ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Gülden KILIÇ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Cemal YALÇIN

Sivas

Aralık 2017

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : Sosyoloji
Bilim Dalı : Genel Sosyoloji ve Metodoloji
Tezin Başlığı : Kadın Akademisyenlerin Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet Algısı: Düzce Üniversitesi Örneği
Savunma Tarihi : 13.10.2017
Danışmanı : Prof. Dr. Cemal YALÇIN

Unvanı - Adı Soyadı

İmza

Jüri Başkanı : Prof. Dr. Faruk KOCACIK

Üye : Prof. Dr. Cemal YALÇIN

Üye : Yrd. Doç. Dr. Orhan BİNGÖL

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Gülden KILIÇ tarafından hazırlanan Kadın Akademisyenlerin Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet Algısı: Düzce Üniversitesi Örneği başlıklı tez, kabul edilmiştir.

.....

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL
Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

Gülden KILIÇ

TEŞEKKÜR

Çalışmanın gerçekleŐtirilmesinde değerli fikirlerini benden esirgemeyen, fikirleriyle beni yÖnlendiren, bilimsel bakış açısı kazanmama ÖncÖlÖk eden ve kullandığı her kelimenin hayatıma kattığı Önemini asla unutmayacağım değerli danıőmanım Prof. Dr. Cemal YALÇIN'a, ve akademik kimliği ile rol model aldığım saygıdeğer hocam Prof. Dr. Faruk KOCACIK'a, sadece yÖksek lisans sÖrecimde değil her zaman tÖm zorlukları benimle birlikte gÖğÖsleyen, fikir ÖncÖlÖğÖmÖ yapan kıymetli eşim Yrd. Doç. Dr. Metin KILIÇ'a ve her Şeyi ile bana gÖç veren, zihnimi zenginleŐtiren sevgili kızım ÖMÖR'e sonsuz teŐekkÖrler.

ÖZET

Ekonomik şiddet, kadının yaşamını paylaştığı eşi, partneri, aile üyeleri, akrabaları, çalışma arkadaşları ya da patronu tarafından dahi gerçekleştirilebilir. Ekonomik bir ilişki içinde iken ya da kadının ilişkisini terk etmesine rağmen ekonomik istismar dolayısıyla şiddet devam edebilir. Fakat kadınlar bunun yeterince farkında değildirler. Bunun nedeni, kadınların şiddet olgusunu yalnızca fiziksel ve psikolojik şiddete indirgemeleri ve yaşadıkları ekonomik ya da diğer şiddet türlerini yaşamları içinde doğallaştırmaları nedeniyle, olayı anlatırken fiziksel şiddet dışında çoğunlukla diğer şiddet türlerini tanımlamamalarıdır. Bunun belki de temel sebeplerinden birisi ataerkil aile yapısının yani erkek egemen aile yapısının genetik kodlarının algımıza işlemiş olmasındandır. Çünkü kadınların birçoğu ekonomik anlamda mahrumiyeti aile içerisinde yeterince olumsuz bir duruma indirgememektedir. Kadına yönelik şiddetin çeşitli türleri ile mücadele edebilmek için izlenmesi gereken öncelikli yol şiddetin görünür hale gelmesidir. Karşı karşıya kalınan şiddet türünün kavramsal içeriğinin doldurulması gerekmektedir. Farklı unsurlar göz önünde bulundurulduğunda belirtilen hususların, toplumsal yapıda aktör olan ve daha çok üst tabakaya yakın olan akademisyen kadınlar tarafından nasıl anlamlandırıldığı sorusu akla gelmektedir.

Bu açıdan yaptığımız çalışmada, kadın akademisyenlerin gözünden genel olarak kadının toplumdaki yerini, kadına yönelik şiddeti ve özel olarak kadına yönelik ekonomik şiddeti nasıl anlamlandırdıkları analiz edilmeye çalışılmıştır. Nitel araştırma yöntemiyle 7 evli ve 7 bekâr kadın akademisyenle yapılan görüşmelerde çarpıcı sonuçlara ulaşılmış, kadına yönelik ekonomik şiddet ve diğer şiddet türlerinin azaltılmasında kadının ne kadar önemli fonksiyonlarının olduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Ekonomik Şiddet, Kadın, Kadın Akademisyen, Şiddet, Toplum*

ABSTRACT

Economic violence, may be exerted by the woman's husband she shares her life, her partner, her family members, her relatives even her coworkers or her boss as well. When being in an economic relationship or even when she left her affair violence may continue because of the economic abuse. However women are not sufficiently aware of that. The reason behind that is the women degrades the phenomenon of the violence only to the form physical and psychological violence and when they talk about the incidents they don't define the other violence forms than the physical violence since they naturalize them in their daily lives. One of the possible main reasons behind this is due to the genetic codes of the patriarchal family pattern, in other words the male dominant family structure is saturated into our perception. Because many women don't interpret the economical destitute in family as bad enough as it is. To be able to contend with the various kinds of the violence against women, primary path that should be followed is making the violence apparent. The conceptual content of the kind of violence being faced must be cleared up. When the various parameters are taken into considerations, the question of how the given matters are being interpreted by the academic women who are actors in societal structure and mostly closer to the upper strata comes to mind.

In this study we conducted by this perspective, from the eyes of the women academics, how they interpret the woman's position in the society, the violence against women and specifically the economic violence towards woman are tried to be evaluated. By qualitative research methods, in the interviews conducted with 7 married and 7 single women striking results have been deduced; how important functions that the woman has in the attenuation of the economic violence against women and other violence types have been revealed.

Keywords: *Economic violence, Woman, Female Academic, Violence, Society*

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
TABLO LİSTESİ.....	VII
ŞEKİL LİSTESİ.....	VIII
GİRİŞ.....	1
ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ.....	3
Araştırmanın Amacı.....	3
Araştırmanın Önemi.....	3
Araştırmanın Yöntemi.....	4
Bilgi Toplama Araçları ve Süreci.....	5
Veri Analizi ve Yönetimi.....	7
Araştırmanın Soruları.....	7

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ŞİDDET VE KADIN	9
1.1. Şiddet Olgusu.....	9
1.2.Kadına Yönelik Şiddet.....	12
1.2.1. Fiziksel Şiddet.....	12
1.2.2. Psikolojik Şiddet.....	13
1.2.3. Cinsel Şiddet.....	15
1.2.4. Ekonomik Şiddet.....	16
1.3.Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Teoriler.....	19

1.3.1. Sosyal Öğrenme Kuramı.....	19
1.3.2. Bilişsel Gelişim Kuramı.....	20
1.3.3. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı.....	20
1.3.4. İkili Rol Kuramı.....	22
1.3.5. İnsan Sermayesi Kuramı.....	23
1.3.6. Cinsiyetçi Rol Toplumsallaşması Kuramı.....	23
1.3.7. Feminist Kuram.....	24
1.4. Türkiye’de Kadın.....	25
1.4.1. Kadının Toplumdaki Yeri.....	25
1.4.2. İşgücünde Kadın.....	27
1.5. Türkiye Üniversitelerinde Kadın Akademisyenlerin Kariyer Süreci ve Unvan Dağılımı.....	34

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	39
2.1. Temalar Ekseninde Kadın Akademisyenlerin Kadın ve Şiddet Algısı.....	39
2.1.1. Tema 1: Kadının Toplumdaki Yeri.....	40
2.1.1.1. Kategori 1: Toplumun Kadının Çalışmasına Bakışının Anlamlandırılması.....	42
2.1.1.2. Kategori 2: Akademisyenlerin Kadının Çalışmasına Yönelik Tutumları.....	48
2.1.1.3. Kategori 3: Kadın Akademisyenlerin Oranı.....	53
2.1.2. Tema 2: Kadına Yönelik Şiddet Algısı.....	59
2.1.2.1. Kategori 1: Kadına Yönelik Şiddetin Temellerinin Anlamlandırılması.....	60
2.1.2.2. Kategori 2: Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Toplumsal Etkilerinin Anlamlandırılması.....	71

2.1.2.3. Kategori 3: Hukuksal Açıdan Kadına Yönelik Şiddet Politikalarının Anlamlandırılması.....	78
2.1.3. Tema 3: Ekonomik Şiddet Algısı.....	85
2.1.3.1. Kategori 1: Kadınların Ekonomik Şiddet Farkındalığının Anlamlandırılması.....	85
2.1.3.2. Kategori 2: Kadının Ekonomik Tasarrufuna Yönelik Tutumlar.....	93
2.1.3.3. Kategori 3: Kadınların Ekonomik Özgürlüklerini Kazanmalarının Diğer Şiddet Türlerine Etkisinin Anlamlandırılması.....	102
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	109
KAYNAKÇA.....	119
EK: MÜLAKAT FORMU.....	129
ÖZGEÇMİŞ.....	131

TABLO LİSTESİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa
Tablo 1.	Cinsiyete Göre Dünya’da İşgücüne Katılım Oranları.....	28
Tablo 2.	Cinsiyet ve Eğitim Durumlarına Göre Aylık Brüt Ücret Karşılaştırması.....	28
Tablo 3.	Türkiye Devlet Üniversitelerinde Cinsiyete Göre Öğretim Üyelerinin Unvan Dağılımı (2016-2017).....	35
Tablo 4.	Türkiye Vakıf Üniversitelerinde Cinsiyete Göre Öğretim Üyelerinin Unvan Dağılımı (2016-2017).....	36
Tablo 5.	Türkiye’de Cinsiyete Göre Öğretim Elamanı Sayıları (2016-2017).....	36
Tablo 6.	Kadın akademisyenlerin tanımlayıcı özellikleri.....	38

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa
Şekil 1.	Temalar ve İçerikleri.....	39
Şekil 2.	Tema 1 Kadının Toplumdaki Yeri.....	40
Şekil 3.	Tema 2 Kadına Yönelik Şiddet Algısı.....	58
Şekil 4.	Tema 3 Ekonomik Şiddet Algısı.....	84

GİRİŞ

Toplumsal yaşamda her geçen gün şiddet olgusunun çeşitlenerek arttığını söylemek mümkündür. Gündelik yaşamın her alanında karşımıza çıkan şiddetin çeşitlerinden olan kadına yönelik şiddetin günümüzde arttığını belirtmek pekte yanlış olmaz. Çünkü son dönemlerde medyada çıkan haberlerde eskiye göre, yoğunlukla kadına karşı şiddetle karşılaşmaktadır. Esasında burada sorulması gereken soru kadına yönelik şiddet olaylarının artması mı? Yoksa geçmişte de var olan bu şiddetin görünürlüğünün gün yüzüne çıkması mıdır? Toplumsal cinsiyet bağlamında aile içi ilişkilerde değişme söz konusu olduğu taktirde, değer yargılarında değişme durumunun görünürlüğü artmaktadır. Bu görünürlüğün artmasında kuşkusuz kadının bilinçlilik seviyesinde yükselmenin, eğitim seviyesinin, gündelik yaşam pratiklerinin değişiminin ve medya gibi unsurların büyük etkisi bulunmaktadır.

Belirtilen bu gibi unsurlar kadına yönelik şiddetin çeşitliliğini ortaya koyup, görünürlüğünü arttırsa da bilindiği gibi şiddet türleri, birbirini doğuran ve besleyen yapıdadır. Şiddet türlerinin birbirine eşlik ettiği ve pek çok vakada birkaç şiddet türünün bir arada yaşandığı yapılan çalışmalarda açıkça gözükmektedir. Toplumda fiziksel ve cinsel şiddet direkt olarak görülebilen ve aile içerisinde kadına ve çocuğa karşı en çok uygulanan şiddet türlerindedir. Somut olarak gözlenebilen bu şiddet türlerinin toplumsal algıda ön plana çıkması diğer şiddet türlerinin göz ardı edilmesine imkân vermemelidir. Kadınların birçoğunun günümüzde tam olarak anlamlandıramadığı, bilim dünyasında da yakın zamanlarda kendisine çalışma alanı bulan ekonomik şiddet olgusu belki de diğer şiddet türlerine göre çok daha yüksek seviyededir.

Daha çok dolaylı olarak varlığını hissettiren psikolojik etmenlerle birlikte ele alınan ekonomik şiddet bir erkek suiistimali olarak görülmekte, kadınların ihtiyaçlarını karşılamak için para bağımlılığını ortaya koymaktadır (Akt. Kocadaş ve Kılıç, 2012: 351). Bu durumun daha çok düşük sosyo-ekonomik yapıdaki ailelerde gözlemlendiğini (Köse ve Beşer 2007: 116) ve kadın yaşamını bağımlı hale getirip sınırlandırdığını söyleyebiliriz.

Kadın yaşamını önemli oranda etkileyen, kadını bağımlı ve fakir hale getiren ekonomik şiddet dar kapsamda; eşin para vermemesi, harcamaları sınırlaması, kadının gelirine el koyması, zorla çalıştırılması ya da çalışmasına izin vermemesi biçiminde tanımlanabilir. Ekonomik şiddet örneklerini çoğaltan bir başka tanımlama ise; kadının çalışma hayatına katılmasının, gelir elde etmesinin, kocası, evlâtları, akrabaları tarafından engellenebilmesi ya da tam tersine istemediği bir işte çalışmaya zorlanması, kazandığı paranın elinden alınması, ailenin geçiminin sağlanmasının kadına yüklenebilmesi, mirastan ve mülkiyetten eşit hak elde edememesi ve aşırı veya düşük ücretle ya da sözleşme dışındaki koşullarda çalıştırılmaması, erkeklerle aynı ücreti almamasıdır (Eşkinat,2013: 292).

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere kadını ikinci sınıf bir vatandaş statüsüne iten, kadının kişiliğini yok sayan ekonomik şiddet, kadınların karşı karşıya olduğu şiddetlerden en etkilisidir. İçinde bulunduğu ruh ve beden sağlığını olumsuz etkileyen koşullara karşı çıkma gücü ekonomik bağımsızlıkla doğrudan ilgilidir. Ekonomik bağımlılık kadının diğer şiddet türlerine uğrama konusundaki en zayıf noktasıdır (Eşkinat, 2012: 333). Kadına yönelik ekonomik şiddet daha çocukken büyüdüğü ailede başlamakta, evlendiğinde ve/veya boşandığında devam etmektedir. Bu şiddetin temelinde bireysel faktörler ve toplum yapısındaki kültürel öğeler sayılabileceği gibi devletin uygulamalarındaki eksikliklerde önemli yer tutmaktadır (Adaçay ve Güney, 2012: 312).

Kadınların karar verme süreçlerinde erkeklerle eşit derecede yer alması, kadınların toplum içerisindeki statüsünün yükseltilmesi açısından oldukça önemli bir önkoşul olarak karşımıza çıkmaktadır. Akademik camia bu anlamda Türkiye’de cinsiyet ayrımcılığının daha az olduğu ve kadınların da erkeklerle benzer düzeyde iş gücüne katılabildiği bir alan olarak görülmektedir (Özdemir ve Tanyıldız, 2011: 1). Bilimsel işgücü içerisinde kadınların payı erkeklere kıyasla Türkiye’de daha az olsa da, gelişmiş ülkeler de dâhil olmak üzere birçok ülkenin benzer sorunlarla karşı karşıya olduğu ifade edilebilir (Hill, Corbett and St. Rose, 2010: 2).

Kadın akademisyenlerin kadının toplumsal yaşamdaki rolü ve kadına yönelik şiddetin toplumsal anlamları üzerine bakış açıları, kadının toplumsal pozisyonunun yeniden inşasında önemlidir. Bu açıdan kadına yönelik şiddetin arkasında yatan

unsurları gün yüzüne çıkarmak ve günümüzde toplumsal yaşamda kadınlar tarafından da yeterince anlaşılamayan ekonomik şiddetin, topluma yol gösterici olarak görülen bilim insanları (özelde kadın akademisyenler) açısından ne anlam ifade ettiği ve onların gözünden nasıl politikalar oluşturulması gerektiği sorgulanmaktadır.

Çalışmanın amacı ve önemine bağlı olarak birinci bölümünde, şiddet olgusunun temelleri, kadına yönelik şiddetin çeşitleri, kadının toplumdaki yeri, kadının iş hayatına katılımı kuramsal bakış açıları ekseninde incelenmiş, kadınların akademideki yeri ve oranları verilmiştir. İkinci bölümde, yöntemde belirtilen bütün hususlara bağlı olarak, Düzce Üniversitesi kadın akademisyenleri üzerine yapılan nitel araştırmanın bulguları literatür bağlamında temalar başlıkları altında analiz edilmiştir. Son olarak, değerlendirme ve sonuç kısmına yine bu bölümde yer verilmiş ve araştırma bulguları sistematik olarak tartışılmıştır.

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Araştırmanın Amacı

Toplumsal yapıda statü bağlamında üst tabakaya mensup olan kadın akademisyenlerin, kadına karşı ekonomik şiddeti nasıl algıladıklarını tespit etmektir. Bu nedenle kadın akademisyenlerin kadına karşı ekonomik şiddete bakış açılarından yola çıkarak ekonomik şiddet konusundaki algımızın yükseltilmesi hedeflenmektedir.

Bu amaç ekseninde, aile içerisindeki ve toplumsal yaşamdaki bazı değişkenler ile kadınların ekonomik şiddete maruz kalmaları arasında bir ilişkinin olup olmadığını ve eğer varsa ilişkilerin nicelik ve niteliklerini (sıklık, düzey vb.) ortaya koymak hedeflenmektedir.

Araştırmanın Önemi

Gerek aile içinde, gerekse toplumsal alanda ortaya çıkan ekonomik şiddetin hangi şekillerde ortaya çıktığının ve boyutlarının belirlenmesi, yapısal iyileştirmelere yönelik çözüm önerileri ve politikaların geliştirilebilmesi için son derece önemlidir. Diğer yandan, başka alanlara göre çok daha önem taşıyan ve acil olan ise ekonomik

şiddeti güdüleyen, destekleyen ve etkileyen faktörlerin bilinmesi yoluyla, ailenin ve dolayısıyla toplumun sağlığının korunabilmesi zorunludur. Yapılan araştırmalara baktığımızda kadına yönelik ekonomik şiddetin yeteri kadar çalışılmadığı, toplumsal düzeyde bu şiddet türünün yeterince önemsenmediği gözlenmektedir. Kadın akademisyenler üzerine yapılan çalışmaların, kadınların yetki ve karar verme mekanizmalarına katılımı, iletişim düzeyleri, çalışma yaşam kalitesi, cam tavan sendromu (Ünnü ve ark, 2014: 121; İrey, 2011: 25; Yeşil ve Fidan, 2015: 238; Özkaplan, 2013: 2) gibi konularda yoğunlaştığı gözlenmektedir. Bu yüzden yapmak istediğimiz bu çalışma kadına karşı ekonomik şiddet olgusunu kadın akademisyenlerin nasıl anlamlandırdığını ortaya koymak ve kadına karşı ekonomik şiddetin önlenmesi için gerekli önlemlerin alınması adına oldukça önemlidir.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada nitel araştırma yönteminin kullanılması uygun görülmüştür. Nitel araştırma yönteminin tercih edilmesinin nedeni; araştırma kapsamına alınan kadın akademisyenlerin sınırlı sayıda olması ve bu sınırlı sayıda olan kadınlara derinlemesine araştırma yapılmasından kaynaklanmaktadır. Nitel araştırmalarda örneklem grubunun büyük olmaması gerekir. Örneklem grubunun büyük olması gözlem ve görüşme yoluyla elde edilen geniş çaplı verilerin analizinde zorluklar yaşanmasına neden olacaktır. Bu açıdan nitel araştırma, katılımcı bireylerin duygularını, düşüncelerini, isteklerini ve yaşantılarını rahat, özgürce ifade etmelerini sağlar ve bu yöntemde daha çok görüşme tekniği kullanılır (Kılıç, 2012: 99). Nitel araştırmalarda 3 tür görüşme yaklaşımı vardır. Bunlar sohbet tarzı görüşme, görüşme formu ve standart açık uçlu görüşme tekniğidir (Çıkmaz ve ark, 2006: 1250).

Çalışmada kadın akademisyenlerle yapılacak görüşmelerin, sohbet tarzı görüşme tekniği kullanılarak yapılması planlanmıştır. Sohbet tarzı görüşme tekniği genellikle araştırmacının gözlem amacıyla doğrudan ortama katıldığı araştırmalarda kullanılır. Sorular doğal akışı içinde sorulur ve görüşülen birey kendisiyle görüşme yapıldığını bile fark etmeyebilir (Aksoy, 2005: 12; Yılmaz ve Şaşmaz, 2012: 907).

Sohbet tarzı görüşme tekniği kapsamında, sonuçların elde edilip araştırmaların derinlemesine gerçekleştirilmesi açısından yerinden kuram

stratejisinin kullanılması uygun görülmüştür. Yerinden kuram stratejisi araştırma sorularında esnek olmayı desteklediğinden ve elde edilen bilgilerin derinlemesine araştırılmasına fırsat verdiğinden (Akt. Kılıç, 2012: 99) mülakat formu araştırma kapsamına alınan 7 evli ve 7 bekâr kadın akademisyene uygulanmıştır. Ayrıca; yerinden kuram stratejisinde, bilgilerin elde edilmesi ve analizi için belirlenmiş prosedürler kullanılır ve “*bireysel süreçleri, kişilerarası ilişkileri ve bireylerle geniş sosyal süreçler arasındaki karşılıklı etkileri çalışmak uygundur*” (Aksoy, 2005: 99) ilkesinden yola çıkılarak yerinden kuramın temel yöntemlerini aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

- Araştırmanın bilgi toplama ve analiz süreçlerinde doğrudan yer alma
- Analitik kodların ve kategorilerin, önceden belirlenmiş hipotezlerden değil elde edilen bilgilerden üretilmesi
- Davranışı ve süreçleri açıklamak için orta düzey teorilerin geliştirilmesi
- Kayıt tutma
- Teorik örnekleme; belli bir grubu temsil etmek için değil teoriyi yapılandırmak için örnekleme yapmadır (Akt. Kılıç, 2012: 99).

Bilgi Toplama Araçları ve Süreci

Araştırmaya katılan örneklemden bilgiler, gözlem ve derinlemesine görüşmeler, ses kaydı yoluyla toplanmıştır. Mülakat ve gözlem formlarında amaçlara uygun açık uçlu, derinlemesine bilgi talep eden sorular sorulmuş ve veriler yapılandırılmış 22 soru aracılığıyla toplanmıştır. Ön taslaklarla şekillendirilen araştırma soruları “kişisel bilgiler, toplumda kadına yönelik şiddet algısı, akademisyenlerin kadına yönelik şiddeti algılama biçimleri ve kadına yönelik ekonomik şiddet algısı” olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Konunun mahiyeti açısından ekonomik şiddetle ilişkili sorular genel şiddet algısını ortaya koyan sorulardan sonra verilmiştir.

Alan uygulaması 18.09.2016-03.01.2017 tarihleri arasında Düzce Üniversitesi’nde kadın akademisyenlerin ofislerinde yapılmıştır. Araştırmanın

evrenini 122 kadın akademisyen (12 Profesör, 22 Doçent ve 98 Yardımcı Doçent) oluşturmaktadır. Araştırmanın nesnelliğini koruması için fakülte isimleri belirtilmekten kaçınılmıştır. Profesör, Doçent ve Yardımcı doçent seviyesinde 14 akademisyenle (1 profesör, 3 Doçent, 10 Yardımcı Doçent) görüşme yapılmıştır. Araştırma daha çok akademisyenle yapılmak istenmesine rağmen, konunun hassas olması sebebiyle bazı birimlerde çalışan kadın akademisyenlerle sağlıklı bir iletişim kurulamamıştır. Yapılan ön görüşmeler sonucunda 22 kadın akademisyen görüşme yapmayı kabul etmiş, görüşme sürecinde akademisyenlerin yoğunluğundan 14'üyle görüşme yapılabilmektedir. Araştırmanın bu üniversitede yapılmak istenmesindeki temel düşünce, kuruluşundan beri 3 dönemdir kadın rektöre sahip olmasındandır. Bu durumda araştırmada daha özgür bakış açılarının ön plana çıkabilmesine imkan sağlayacağı düşünülmüştür.

Uygulama sürecinde kadın akademisyenlerle iletişim kurarak çalışmanın amaçları ve katılımcı profili anlatılmış, araştırmanın önemi ve gizliliği uzun uzun uygun dille ifade edilmiş ve görüşme öncesinde samimi bir ortam yaratılmıştır. Görüşme sürecinde ses kaydı kullanılmış (örnekleme ses kaydı noktasında önceden bilgi verilmiş ve rızaları alınmıştır) her görüşme sonucunda görüşmenin önemli noktaları yazıya dökülmüştür.

Görüşme sonucunda elde edilen veriler yorumlanırken, görüşme yapılan kişilerin ifadelerine yer verilmiş, bu süreç gerçekleşirken görüşmecilerin isimleri değil, oluşturulan kodsız ifadeler kullanılmıştır. Örneklemin sıkıntı yaşamaması için fakülte ve bölümlerin tanımlayıcı ifadelerinden özenle kaçınılmıştır. Bazı örneklemin görüşme sırasında sorulara cevap verirken isteksizliği ve çekingenliği fark edilmiş, görüşmecilerin rahat ifadeler kullanması için hassasiyet ve samimiyet yansıtılmaya çalışılmıştır. Görüşmeler sırasında görüşme formları çok az değişikliklere uğramış, temel bakış açısına aykırı davranılmamıştır. Görüşmelerin akışına göre teorik-pratik karşılaştırılmasını yapmaya yönelik sorularda sorulmuş, görüşme sonucunda hedeflenen bilgilere ulaşılmıştır. Heterojen bir katılımcı profili sağlanmış, kadına karşı ekonomik şiddet noktasında evli-bekar kadınlardan benzer ve farklı bakış açıları elde edilmiştir.

Verinin Analizi ve Yönetimi

Derinlemesine bireysel görüşmeler, kayıtların çözümlenmesi, araştırmacı notlarının bilgisayar ortamına aktarılması ve analiz yöntemi gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucu, elde edilen temalar, doğrudan aktarımlar ve sayılara dayanmayan, gerçekçi bir resim ortaya koyan bir tarzda hazırlanmaya çalışılmıştır.

Bu süreçte derinlemesine yapılmış olan bireysel görüşmeler yoluyla elde edilen görüşme kayıtları teker teker bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Görüşmelerin tümü Türkçe olarak yapılmıştır. Tüm görüşme kayıtları sistematik olarak bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra, görüşmeler tekrar tekrar bilgisayardan okunarak temalar ve ortaklıklar oluşturulmuştur. Tekrarlanan okumalar “kodlama” yöntemiyle kavram, kategori ve temalar altında birleştirilmiştir.

Yerinden kuramda kodlama ve analiz üç süreçten geçmektedir; açık kodlama (bilgiyi incelemek, karşılaştırmak, kavramsallaştırmak ve kategorize etmek); aksiyel kodlama (kategoriler arasındaki ilişkilere dayanarak benzer kavramları birleştirme) ve seçici kodlama (asıl fenomeni ya da ana kategoriyi tanımlama ve açıklama) (Strauss and Corbin, 1998: 65).

Bu araştırmada kodlama süreci “açık kodlama” ile başlamış ve bilgiler kavramsal parçalara ayrılmıştır. Daha sonra daha büyük kavramlar ya da çatılar altında birleştirilmiştir. Kavramların altında birleştirildiği bu daha büyük yapılara “kategori” adı verilmektedir. Daha sonra bu kategoriler “temalar” altında birleştirilmiştir. Son olarak elde edilen temalar bir veya birkaç çatı altında birleştirilerek teori (genel çatı) oluşturulmuştur.

Araştırmanın Soruları

Sosyal statü açısından toplumsal cinsiyet farkı gözetildiğinde üst sınıfa mensup olan kadın akademisyenler kadına karşı ekonomik şiddet olgusunu nasıl anlamlandırmaktadır? Araştırmamızda bu temel soruya yanıt bulmak için aşağıda belirtilen alt sorulardan hareket edilmiştir.

*Kadın akademisyenlere göre, kadına karşı ekonomik şiddet ile aile yapısı arasında bir ilişki var mıdır?

*Kadın akademisyenler, kadınların eğitim düzeyindeki artış ile ekonomik şiddete maruz kalma arasındaki ilişkiyi nasıl anlamlandırmaktadır?

*Kadın akademisyenler, kadınların ekonomik özgürlükleri ile şiddeti kabullenmeleri arasında bir ilişki olup olmadığını nasıl anlamlandırmaktadır?

*Kadın akademisyenler, ailenin ekonomik gelir düzeyinin kadına karşı ekonomik şiddete etkisini nasıl anlamlandırmaktadırlar?

*Kadın akademisyenler, aile içindeki rol ve statü dağılımının kadına karşı ekonomik şiddetle ilişkisini nasıl anlamlandırmaktadırlar?

*Kadın akademisyenler, kadına karşı ekonomik şiddetin çalışma yaşamında şekillenmesi ve boyutlarını nasıl anlamlandırmaktadırlar?

*Kadın akademisyenler, medyada kadına yönelik çıkan haberlerin kadın ve erkeklerin algılarına etkilerini nasıl anlamlandırmaktadırlar?

*Kadın akademisyenler, toplumdaki kadına yönelik hukuksal düzenlemeleri nasıl anlamlandırmaktadırlar?

*Kadının ekonomik özgürlüğünün diğer şiddet türlerine etkisini kadın akademisyenler nasıl anlamlandırmaktadırlar?

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ŞİDDET VE KADIN

1.1. Şiddet Olgusu

İnsanlık tarihi kadar eski olan şiddetin modernleşmeyle birlikte günümüz toplumlarında azalabileceği düşünülürken, her geçen gün farklı boyutlarda ve formlarda şiddet olgusuyla karşılaşılmaktadır. Geçmişte dışsal bir olgu olarak yaşandığı düşünülen şiddet, günümüzde dışsallığın yanında kişinin kendi bedensel bütünlüğüne ve sağlığına yönelik negatif uygulamaları da içine almaktadır. Dolayısıyla şiddet bedenin bütünlüğünü bozan sigara, alkol gibi zararlı maddelerin tüketiminden intihara kadar geniş bir yelpazeyi içine almaktadır. Bu açıdan dışsal ve içsel faktörlerle gün yüzüne çıkan şiddet birçok farklı disiplin içerisinde araştırma konusu olarak yer bulmaktadır.

Sosyologlar tarafından şiddet olgusunun en iyi, toplumsal ilişkilerin dinamikleri içinde, bütüncül bir yaklaşımla ele alınabileceği savunulmaktadır. Bir toplumda hangi davranışların şiddet olarak kabul edildiği, o toplumun toplumsal yapı özelliklerine göre, diğer bir ifadeyle kültürel yapı ile yakından ilgilidir (Kocacık, 2001: 2). Değer yargılarına bağlı olarak şiddet pratiklerini ev içinde, okullarda, kitle iletişim araçlarında, işyerlerinde, sokaklarda kısaca özel ve kamusal yaşamın her aşamasında farklı şekilleriyle gözlemlemek mümkündür. Bu bağlamda, gündelik yaşamın bir parçası olarak şiddet, insanların iletişim ve etkileşim içinde bulunduğu tüm alanlarda karşımıza çıkmaktadır (Kızmaz, 2006: 247).

Şiddetin niteliğinin ve niceliğinin toplumun yapısına göre farklılık göstermesinin yanında, aynı toplum yapısında zaman içinde değişiklik görülebilir (Balcıoğlu, 2001: 18). Bu haliyle şiddet, tanımlanması oldukça zor olan kavramlardan biridir. Söz konusu zorluk, şiddetin insanlık kadar eski bir kavram olmasından, insan düşüncesiyle beslenmesinden ve çok yönlü boyutları olmasından kaynaklanmaktadır. Bu sebeplerden dolayı, şiddeti bir olgu olarak çeşitli açılardan ele alıp incelerken, her toplum ve her zamanda geçerli olabilecek standart bir şiddet

tanımlaması ve sınıflamasına ulaşmanın da tam anlamıyla mümkün olmadığı söylenebilir (Ayan, 2010: 9).

Tarihsel olarak şiddet sözcüğünün Türkçeye Arapçadan girdiğini söyleyebiliriz. Şiddet, sertlik, sert ve katı davranış, kaba kuvvet kullanma anlamındadır (Büker ve Kıran, 1999: 11; Özerkmen ve Gölbaşı, 2010: 25; Dursun, 2011:3). Anlamı bu haliyle İngilizce karşılığında bazı farklarla ayrılır. İngilizce de “violence” sözcüğü esasında Latince olan “violentus” ve “violere” kelimelerinden gelmektedir. Wade’e göre violentus “bir şeyin yapılma tarzını” vurgulayan kuvvetli, zorlu, sert anlamlarına gelirken, violere “yapılan şeyi” vurgulayan çığnemek, zarar vermek, ihlal etmek gibi anlamlara gelmektedir (Wade, 1989: 370). Dolayısıyla sözcüğün kökeninde göze ilk çarpan şey kuşkusuz kuvvet eylemini gerektiren ve ihlal etmeyi içeren iki temel anlamın ortaya çıktığıdır. Bu iki anlam çerçevesinde şiddeti tanımlarına bakmak gerekirse;

Düşmanlık ve öfke duygularının, kişilere ve nesnelere yönelik fiili, yıkıcı fiziksel zor yoluyla dile getirilmesi. Bu haliyle her türlü çatışma ilişkisinde (ailede, okulda, gruplar, ırklar vb. arasında) rastlanan şiddet, saldırganlığın özgürlüğü, insan iradesini hiçe sayan en ileri, en aşırı boyutudur (Budak, 2003: 712).

Ünsal’a (1996: 29) göre, şiddet kavramı sertlik ve katı davranış, kaba kuvvet kullanma olarak tanımlanır. Vatandaş’a (2003: 7) göre, en basit anlamıyla şiddet kişi veya gruba güç ve ya baskı yoluyla isteği dışında bir şey yapma ve yaptırma olarak tanımlanabilir.

Şiddetin sınıflandırılması ve kimler arasında, hangi biçimlerde ortaya çıktığının yanı sıra neden ortaya çıktığı da üzerinde durulan bir konudur. İnsanların diğer insanlara şiddet uygulamasının nedenleri konusunda, bio-genetik olarak insanların şiddete yatkın olduğunu savunan belirli kuramlar bulunmaktadır. Ancak insanın biyolojik özelliklerinin yanı sıra yüzyıllar süren toplumsal kültürel yaşantıları sonucunda varlık kazandığı düşünülürse, genetik olarak insan doğasına ya da şiddete yönelik bir beyne sahip olmak yeterli görülmemektedir (Erol, 2013: 193-194). Bu nedenle araştırmacılar insanın şiddet göstermesine neden olan saldırganlığın neden kaynaklandığını sorgulamalarına ve kuramlar oluşturmalarına imkân sağlamıştır. Saldırganlık insan doğasında, olan bir şey mi, yoksa yaradılışında olmayıp

öğrenilmiş ya da sonradan içinde bulunulan çevrenin etkisiyle ortaya çıkan bir şey midir? Birinci sorunun cevabı saldırganlığın biyolojik yönünü işaret ederken, ikinci sorunun cevabı sosyal etkenleri öne çıkarmaktadır. Tarih boyunca bu iki cevaptan birinden yana tavır alanlar olmuştur. Bu kuramsal yaklaşımlara baktığımızda;

Saldırganlığın biyolojik ve içgüdüsel olduğunu savunanlar, nasıl ki insanlar acıkma ve susama dürtülerini taşıyorlarsa saldırganlığında bir dürtü olduğunu kabul etmişlerdir. Bu görüşün öncülerden olan Freud'a göre temel dürtülerden olan ve saldırganlığı destekleyen "thanatos"un içe ve dışa dönük olması durumunu belirtir. Ona göre yıkıcı iç tepkilerin içe dönük olması durumunda kişilerin kendilerini cezalandırmaları, dışa dönük olması durumunda saldırganlık davranışında bulunduğunu belirtmiştir (Freedman at all., 1993: 239-240).

Bir diğer biyolojik yaklaşıma göre saldırganlık hormonların salgıları üzerine odaklanmıştır. Androjen adı verilen erkeklik hormon salgısı ile saldırganlık arasında ilişki olduğuna dair bulgular ortaya konulmuştur. Yapılan bazı değerlendirmelerde iğdiş edilen erkeklerin androjen salgılayan erkeklere göre daha az saldırgan olduğu iddia edilmiştir. Hatta bu iddialara bağlı olarak bazı ülkelerde saldırgan erkek hükümlüler iğdiş edilmiştir (Bilgin, 2006: 279).

Nörofizyoloji ve saldırganlık arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmacılar ise sinir sistemi üzerindeki tahribattan ötürü saldırganlığın ortaya çıktığını ileri sürmüşlerdir. Bu yaklaşımın temelinde aşırı derecede fiziksel istismara maruz kalmış olan insanlarda, yaşanan bu kötü deneyimlere bağlı olarak sinirsel bir hasar oluştuğu ve oluşan bu sinirsel hasara bağlı olarak kişilerin normal insanlara göre daha fazla biyolojik olarak şiddete yatkın oldukları iddia edilmektedir (Vatandaş, 2003:7).

Saldırganlığın nedenleri üzerine duran diğer bir kuramda sosyal öğrenme kuramıdır. Saldırganlığın öğrenilebilir bir davranış olduğu, geçmişten günümüze kabul edilen bir husustur. Çocukların ve hayvanların üzerine yapılan deneylerde öğrenmenin saldırganlık davranışları üzerine etkilerini desteklemektedir. Bu bakış açısına göre, saldırganlıkta diğer sosyal davranışlar gibi öğrenilmiş, sonradan kazanılmış bir tutumdur (Kılıç, 2016: 22). Bu durum sosyal yaşamda ödül-ceza ilişkisiyle açıklanmaya çalışılmıştır. Kişinin gösterdiği saldırganlık davranışı

ödüllendirilirse kişinin bu davranışa devam ettirmesi beklenirken, saldırgan davranış cezalandırıldığında bunun tekrarlanma oranı daha düşüktür (Bilgin, 2006: 281). Saldırganlığın temelinde ve gelişiminde hangi tür kişilik özelliklerinin, hangi tür toplumsal ve çevresel etmenlerle etkileşime girdiğini incelemek oldukça güçtür. Ancak bilinen odur ki, diğer tüm insan davranışlarında olduğu gibi, insandaki saldırganlık ve bunun şiddete dönüşmesi, kişinin psikolojik ve toplumsal gelişiminin, nörolojik ve hormonal yapısının etkileşimiyle ortaya çıktığını belirtmesiyle (Kocacık, 2004: 20) bütüncül bir bakış açısı ortaya koymaktadır. Bu noktada şiddetin ortaya çıkışında birçok faktörün rol oynadığını, şiddet nedeninin tek bir faktörle açıklanmasının yanlış olacağını belirtmek gerekir. Bugün bilim dünyası, her iki etkeninde saldırgan davranışın ortaya çıkmasında belli ölçülerde doğru olduğunu kabul etmektedir (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1998: 10).

İster biyolojik isterse sosyal etmenler etken olsun toplumsal yaşamda şiddetin ortadan kaldırılması mümkün gözükmemektedir. Değişen dünyada şiddetin değişik formlarda yeniden üretilmesi söz konusu iken, şiddetin her alanda minimize edilmesi için daha fazla bilimsel çalışma yapılmasına ihtiyaç vardır.

1.2. Kadına Yönelik Şiddet

1.2.1. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet toplumsal yaşamda şiddetin en sık ve görünür şekli olarak karşımıza çıkmaktadır. Fiziksel şiddet daha çok bedene yöneliktir ve bedensel güce dayalıdır. Bu şiddet türünün, hafif yaralanmalara neden olan eylemlerden cinayete kadar geniş bir yelpazede gerçekleşebildiği görülmektedir. Yumruk-tokat atmak, tekmelemek, itip kakmak, kadının üstünde sigara söndürmek, kesici-delici aletle yaralamak gibi (Şener, 2011: 12) bedene karşı zarar vermek için ortaya konulan eylemsel davranışın tümü fiziksel şiddete örnek olarak verilebilir.

Kadına karşı uygulanan fiziksel şiddetin temelinde bir güç göstergesi ve kontrol etme mekanizması yatmaktadır (Fraim, 2012: 1). Çetin'e (2012: 7) göre, bu durum erkek ve kadın arasındaki tarihsel olarak eşitliğe dayanmayan güç ilişkilerinin bir göstergesidir. Erkekler bu iki cinsiyet arasındaki eşitsizlikten cesaret alarak kadınlar üzerinde hâkimiyet kurmuşlar, onlara karşı ayrımcılık uygulamışlar ve

onların gerçek anlamda ilerlemesini önlemeye çalışmışlardır. Çetin'in söyleminden hareketle toplumda son yıllarda kadınlara karşı ciddi boyutlarda uygulanan şiddetin temelinde gelenekselliğin ve modernliğin aynı anda yaşanıyor olmasının yarattığı çelişkiler olduğu iddia edilebilir. Bu toplumda erkek halen geleneksel rolünü idame ettirmeye çalışmakta ve halen geleneksel kodlara göre hareket etmektedir.

Fiziksel şiddetin neden olduğu fiziksel ve fizyolojik sonuçları değerlendirdiğimiz zaman şiddetin boyutuna baktığımızda bazen geriye dönüşü olmayan kalıcı sonuçlarla karşılaşmak söz konusudur. Fiziksel sonuçlar deride oluşan hematomlar (morluklar), ödemler, kesikler, yanıklar, bağlama izleri gibi gözle görülebilen sonuçlardan oluşmaktadır. Fizyolojik sonuçlar arasında da gözle görünmeyen nörolojik, jinekolojik, darbe sonucunda iç fizyolojiye zarar veren ve geriye dönüşü kalıcı hasarlardan oluşmaktadır. Örneğin, fiziksel şiddet mağduru olan bir kadının eşi kafasına bir cisimle vurduğunda öncelikle darbe sonucunda bir şişlik, olası deri yarılması ve kanama olabilir. Ancak daha ciddi boyutta mağdur olan kadın nörolojik sorunlar yaşayabilir. Sağlıklı bir kadıncık bir anda bilişsel fonksiyonlarında kayıplar ve hasarlar oluşabilir. Bu örnek üzerinden fiziksel şiddet mağduru olan kadınlar yaşadıkları şiddet sonucunda doğrudan ve dolaylı yoldan sosyolojik sonuçlara da maruz kalmaktadırlar. Yapılan araştırmalarda, küçük toplumsal oluşumlarda ya da çok fazla gelişmemiş şehirlerde ve gelişmiş metropollerde yaşayan kadınları ele aldığımız zaman "hemşeri mahalleleri" gibi oluşumların getirmiş olduğu bazı olgular arasında kimse duymasın, görmesin, el-âlem ne der, ele güne rezil olmak gibi düşüncelerin (Fraim, 2012: 3) etkisiyle gün yüzüne fiziksel şiddetin çıkartılmadığı görülmektedir. Birçok şiddet türünün birlikte gerçekleştiği savındaki gibi, fiziksel şiddet de çoğu durumda tek başına gerçekleşmemektedir. Diğer şiddet türleri de fiziksel şiddete eşlik etmektedir. Kuşkusuz psikolojik şiddet bu şiddet türlerinin başını çekmektedir.

1.2.2. Psikolojik Şiddet

Kadına yönelik psikolojik şiddet; kadına bağırarak, hakaret etmek, onu aşağılamak, başka kadınlarla kıyaslamak, kıskanmak, nasıl giyineceğine, nereye gideceğine, kimlerle görüşeceğine karar vermek, ölüm ile tehdit etmek, onun diğer insanlarla ilişkilerini sınırlamak, kendini geliştirmesine engel olmak, yaşadığı

şiddetin sorumlusu olarak görmek, kültürel farklılıklarını reddetmek, bastırmaya çalışmak veya bu gerekçeyle muamelede bulunulması gibi anti-demokratik ve insan haklarına aykırı süreçleri içeren uygulamalardır (Keskin, 2012: 92).

Psikolojik şiddet, fiziksel şiddetten bağımsız olarak gerçekleşse dahi her zaman fiziksel şiddete ya da diğer bir şiddete dönüşme tehlikesini içinde barındırmaktadır. En yaygın şiddet türlerinden olan psikolojik şiddet, kadının psikolojik bütünlüğünü ağır şekilde ihlal etmektedir. Psikolojik şiddetin tehlikesi çoğu kez normalleştirilmesinde saklıdır. Çünkü çoğu durumda şiddetin bu türü meşrulaştırılmakta, bir suç, kişilik hakkına tecavüz olarak algılanmamaktadır. Bu şiddet türü aynı zamanda, kadının kendine olan inancını, kimliğini kaybetmesine yol açabilmektedir (Şener, 2011: 13). Dövüleceğinden korkan kadının psikolojik olarak da örselenebileceğini söylemek yanlış değildir. Erkeğin kadına evi terk ederse intihar edeceğini, çocuklarını kaçıracağını söylemesi kadın için bir korku kaynağı olabilir. Bazı durumlarda erkeğin, kadının geçmişiyle ilgili olumsuz şeyleri çevresine ya da kamuya açıklayacağını söylemesi de kadın için ciddi bir korku kaynağı olur ve kadını terk etmekten alı koyabilir (Aktaş, 2006: 35).

Kadına yönelik psikolojik şiddet sadece aile içerisinde değil özel ve kamusal alan içerisinde de sıkça rastlanmaktadır. İşyerinde psikolojik şiddeti ifade etmede yıldırma (mobbing), zorbalık (bullying), taciz (harrasment), duygusal istismar (emotional abuse), kötü davranma (mistreatment), psikolojik terör (psychological terror), günah keçiciliği (scapegoating), işyeri travması (workplace trauma) gibi pek çok farklı kavram kullanılmaktadır (Zapf, 1999: 167).

İşyerinde psikolojik şiddet özellikle son yıllarda yaygınlığı artan bir işyeri şiddeti biçimi olarak görülmektedir. İş yerinde 1980'lere kadar tanımlanmamış olan psikolojik şiddet, bir veya birkaç çalışan/işveren tarafından sistematik biçimde, bir başka çalışına yöneltilen, sağlık ve güvenlik riski yaratan, sıklıkla ve uzun bir süre devam eden, hedef aldığı mağduru korunmasız ve çaresiz bir durumda bırakan düşmanca ve gayri ahlaki bir etkileşimi ifade etmektedir. Bu olguyu tanımlamak için birbirleri yerine geçen pek çok farklı kavram kullanılmış olsa da (yıldırma, zorbalık, duygusal taciz vb.), her birinin tanımladıkları süreç, nedenleri ve etkileri bakımından aynıdır. Ancak, çalışanlar arasında görülen düşmanca ve uygunsuz her davranışı

psikolojik şiddet olarak da tanımlamak mümkün değildir. Bu tür düşmanca ve gayri ahlaki davranışların kasıtlı biçimde kurgulanmış sistematik bir süreç içinde gerçekleşmesi gerekmektedir (Özen, 2007: 21).

1.2.3. Cinsel Şiddet

Cinsel şiddet yakın döneme kadar fiziksel şiddetin bir uzantısı olarak ele alınmaktaydı. Bunun nedeni ise çoğunlukla somut olarak gözlenebilmesi ve fiziksel bir eyleme bağlı olarak gerçekleşmesinin göz önünde bulundurulmasıdır. Ama günümüzde cinsel şiddetin sadece fiziksel bir eylem olarak düşünülmesi söz konusu değildir. Bu açıdan psikolojik şiddetle de çok yakın ilişkinin kurulması söz konusudur. Kadının bir cinsel obje olarak görülmesi, gözle ya da sözle kadının taciz edilmesi gibi durumlarda cinsel şiddet olarak değerlendirilmektedir.

Fiziksel açıdan cinsel şiddet, kişinin isteği gözetilmeksizin cinselliğin bir zorlama ve kısıtlama aracı olarak kullanımınıdır. Evlilik içi tecavüz, kadının fiziksel veya duygusal baskıyla cinselliğe zorlanması, kadının cinsellikte tamamen bir obje olarak kullanılması, ensest ve cinsel taciz bu şiddet türünün yansımalarıdır. Kadınlar üzerindeki araştırmalar göstermiştir ki; evlilik içindeki zorlamayla cinsel ilişkiye girme kadınlarca tecavüz olarak tanımlanmamaktadır. Ancak bu şekilde tanımlanmaması kadınlar üzerindeki etkilerinde bir farklılık yaratmamakta, yine kadınlar üzerinde yıkıcı psikolojik etkiler göstermektedir. Bu durum aile içinde de gözlenmektedir. Örneğin, Ankara’da kadınlar arasında, 155 kadınla yapılan bir araştırmada, kadınlardan % 15’i en az bir kez eşleri tarafından cinsel birleşmeye zorlandıklarını söylemişlerdir (Mutlu,2006: 30).

Cinsel şiddete teşebbüs eden erkekler gerçekte kadını bir partner olarak görmezler. Bu nedenle de kadının ihtiyacını ve doyumunu dikkate almazlar. Onlar için kadının bedeni cezalandırma objesidir. Bazen erkek pornografik dergi ve filmlerdeki yaşantıları eşiyile de yaşamak isteyebilir. Kadını hoşlanmadığı ilişkilere zorlayabilir. Kadın, kocasının istekleri karşısında kendi toleransının düşük olduğuna bile inanabilir. Bunun nedeni partnerinin cinsel ilişki isteğini reddetme özgürlüğüne sahip olduğunu bilmemektir. Çünkü eşiyile her istediğinde birlikte olması “kadınlık görevleri” arasında görülmektedir. Cinsel şiddet olayının büyük bir bölümü fiziksel şiddet ve öldürme ile sonuçlanabilir (Aktaş, 2006: 35).

Cinsel şiddetin sadece aile içerisinde ele alınmaması gereken bir konu olduğunu söylemekte fayda vardır. Sosyal yaşamda birbirleriyle birincil ilişkileri olmayan ya da birbirini tanımayan insanlar arasında da oldukça fazla yaşanan şiddet türüdür. Ne yazık ki Yeşilçam sinema filmlerde bile sıklıkla karşılaşılan ve trajikomik olarak sunulan cinsel şiddet sapkın kişilikte olan insanların bilinçaltına nüfuz etmekte ve bu tür vahşilikleri kendilerince meşrulaştırmaktadırlar. Mersin’de hunharca tecavüz edilen ve öldürülen üniversite öğrencisi Özgecan Aslan ya da küçük yaşta zihinsel engelli kız çocuklarına yönelik tecavüzler gibi birçok olay cinsel şiddetin ne kadar vahim derecede yaşandığını göstermektedir.

1.2.4. Ekonomik Şiddet

Ekonomik şiddet; ekonomik kaynakların ve paranın kişiler üzerinde bir yaptırım, iktidar ve tehdit aracı olarak kullanılmasıdır. Ekonomik şiddete en fazla maruz kalanlar kadınlardır ve bu şiddet türünün tezahürleri maalesef çoğu zaman, kadınlar tarafından bir şiddet biçimi olarak algılanmamaktadır. Psikolojik ve/veya cinsel şiddetle iç içe yaşanıyor olması genellikle bu şiddet türünün şiddete uğrayan kadınlar tarafından fark edilmesini engellemektedir. Türkiye’de kadına yönelik şiddet üzerine yapılan araştırmalarda kadınların, diğer şiddet türlerine oranla, ekonomik şiddeti anlamlandıramadıkları görülmektedir.

Ekonomik şiddet “kadının çalışmasına izin vermeme, istemediği işte zorla çalıştırma, çalışıyorsa iş hayatını olumsuz etkileyecek kısıtlamalar getirme, sık sık işyerinde olay çıkartarak çeşitli bahanelerle işe girmesine engel olma, çalışma yaşamında ilerlemesine engel olma, maaşına, gelirin, mal varlıklarına el koyma, az para verme, para harcama özgürlüğünü elinden alma, çok az para verip yapılması mümkün olmayan şeyleri talep etme, yiyecek/giyecek gibi ihtiyaçlarını almasına izin vermeme, sağlık hizmetlerinden yararlanmasını engelleme, ailenin tasarrufları, gelir ve giderleri konusunda bilgi vermeme, aileyi ilgilendiren ekonomik konularda kadının fikrini almadan tek başına karar verme, kadının ev ekonomisine katkısını kabul etmeme, ortak miras, mal-mülk konusunda ayrımcı davranışlar sergileme ve bu davranışları boşandıktan sonra da devam ettirme, çalışmayı reddedip, kadının gelirini harcama gibi durumları içerir (Xu at all. 2005: 79; Gürkan ve Coşar 2009: 120, 125; Eşkinat 2013: 329).

Kadın sadece ekonomik şiddete ailede maruz kalmamakta aynı zamanda devletin uygulamalarındaki eksikliklerden kaynaklı ekonomik şiddete de uğramaktadır. Aile içinde kadına yönelik şiddeti üreten dinamikler, yalnızca aile içinden değil toplumun toplumsal, hukuksal, ekonomik, siyasal ve eğitimsel yapısı içindeki ayırıcı ve kadını erkeğe bağımlı kılan mekanizmalardan kaynaklanmaktadır (Ekizceleroğlu ve Zeyrekli, 2007: 66-67).

Devletin uygulamalarındaki eksikliklerden kaynaklanan kadına yönelik ekonomik şiddet, işgücü piyasasındaki eşitsizlikler, eğitimdeki, siyasetteki, karar mekanizmalarındaki ayırıcılık ve eşitsizlikler, kadınları düşük gelirli işlere mahkum bırakan, ekonomik güç elde etmesini engelleyici uygulamalardır. Kadının kendine ait sosyal güvenliğinin olmamasına yol açan uygulamalarla yaratılan ‘sosyal güvencesizlik ve erkeğe bağımlılık’ ekonomik şiddettir. Bu anlamda genel sağlık sigortasının yokluğu, vatandaşlık aylığının yokluğu, çocuk yardımı vb. bazı ödemelerin kadına verilmemesi gibi devlet uygulamaları da devletin kadına yönelik ekonomik şiddeti olarak değerlendirilebilir. Çalışan yoksulların önemli bir kısmını oluşturan örneğin ev eksenli çalışma gibi çalışma türlerinde çalışanlarla ilgilenmemek, onların işçilik haklarını ve sosyal güvenliklerini düzenlememek ekonomik şiddettir (Işık, 2007: 117).

Görüldüğü üzere kadınlar, hem evde ürettikleriyle hem de toplumsal yaşamın diğer alanlarında ürettikleriyle çalışma yaşamının en önemli ögesi olmalarına rağmen hâlâ ekonomik şiddete maruz kalmaktadırlar.

Konuyla ilgili yapılan çalışma örneklerine baktığımızda, Malatya ilinde 545 kadınla yapılan açıklayıcı alan araştırmasında “eşinizle kavga ediyorsanız en fazla neyden dolayı” sorusuna “tanışıp anlaşarak” evlenenlerin %20,5 ve “görücü usulüyle” evlenenlerin %17.1’i ekonomik sebeplerden olduğunu söylemiştir. Yine aynı araştırmada kadınların %78 oranında ev hanımı olması ve ailelerin çoğunluğunun düşük sosyo-ekonomik yapıda olması sebebiyle kocadan görülen her türlü şiddete çocukları için katlanabileceklerini çok yüksek oranda kabul ettikleri tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarında kadınların hayatlarını idame etme noktasında eğitim ve mesleğinin olmamasının, ister istemez kendilerini kocalarına bağımlı hale getirdiği tespit edilmiştir (Kocadaş ve Kılıç, 2012: 357-358).

Sivas ilinde yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre ise kadınların %40,7'si aile içi şiddete maruz kaldıklarını, bunların %91'i eşi, %19,7'si eşinin yakınları tarafından kendilerine şiddet uygulandığını belirtmiştir. Çalışmaya katılan kadınların büyük bir bölümünün (%59.7) şiddeti fiziksel şiddet olarak tanımladıkları, ekonomik ve cinsel şiddeti tanımlayanların olmadığı görülmektedir (Güler ve ark., 2005: 51-56).

Edirne'de yapılan başka bir araştırmada ise eş şiddetine maruz kalan kadınların şiddete maruz kalmayanlara oranla; kendilerinin ve eşlerinin eğitim düzeylerinin daha düşük, eşlerinin alkol ve sigara kullanım oranlarının daha fazla, ilk evlilik yaşlarının daha düşük olduğu, daha çok kaçarak ya da kaçırılarak evlenmiş oldukları ve eşlerinin ailesinde daha fazla kadına yönelik şiddet öyküsüne rastlandığı saptanmıştır (Öyekçin ve ark, 2012: 13).

Türkiye'de kadınlar ev işlerine benzeyen hizmet sektöründe, sağlık, eğitim, tekstil, gıda gibi alanlarda çalışırlar. Ücretleri erkeklerinkinden düşüktür. Ekonomik kriz dönemlerinde öncelikle işten çıkarılırlar. Karar alıcı, yönetici, örgütleyici konumlara çok az sayıda ve çok zor gelebilirler. Evlilik ve çocuk gibi nedenlerle işi aksatma ve bırakma olasılıkları yüksektir. İşe alımlarda erkeklere öncelik verilir (Akt. Duruoğlu 2007: 63).

Kadınların iş gücüne katılımı kentlerde Türkiye ortalamasının altında, kentlerdeki kadın işsizlik oranı erkeklerin iki katıdır. En çok tarım alanında çalışan kadınların eğitim düzeyleri yükseldikçe işgücüne katılım oranları artmaktadır. Kadınlar çok iyi bir eğitime sahip olsalar da kazançları özel sektörde ancak erkeklerin % 68'i, kamu sektöründe % 76'sı oranındadır. Erkeklerin % 54,5'ü ücretli çalışırken, kadınlar da bu oran % 24.3'dür. Erkeklerin sadece % 13.8'i ücretsiz aile işçisi konumundayken kadınlarda bu oran % 68.8'dir. Çalışan her bin kadından ancak 9'u işveren pozisyonundadır (Duruoğlu, 2007: 73-74).

Belirtilen bu çalışmalardan hareketle geleneksel aile yapılarının, eğitim seviyesinin, ekonomik özgürlüğün ve daha önemlisi özgüven eksikliğinin kadının ekonomik şiddete ve diğer şiddet türlerine maruz kalmasında öncelikli faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Elbette bu durumlar tek başına etken olarak ele alınmamalıdır. Kültürel sermayemizde erkeğin kadına biçtiği pozisyon ve atfettiği

değer de oldukça önemlidir. Bu değer verilmesini sağlayacak olan yani her erkeği büyüten ve topluma hazırlayanın bir anne/kadın olduğu düşünülürse, kadının toplumsal yaşamı anlamlandırması ve şiddetin her çeşidiyle mücadele etmesi gereklidir.

1.3. Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Teoriler

Günümüzde cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları sıklıkla kullanılmaktadır. Bu kavramların birbirlerinin yerine kullanılması mümkün olmakta; fakat mümkün olması doğru olduğu anlamını taşımamaktadır. Cinsiyet, bireylerin anne karnında iken belirlenen, biyolojik, fizyolojik ve genetik olarak birbirlerinden ayrılmalarda belirleyici olan bir yapı özelliği anlamına gelmektedir (Acker, 1992: 565).

Toplumsal cinsiyet kavramı ile sadece biyolojik olarak kadın ve erkeğin birbirinden farklı olduğu değil, aynı zamanda bu farka dayalı olarak sosyal ve kültürel birtakım değerler konusundaki farklılıklar da vurgulanmaktadır. Böylece cinsiyet esas alınarak oluşturulan kategorizasyon sonucunda, bu kategorilere ilişkin davranış dizileri, kişilik özellikleri, sosyal roller meydana gelmektedir (Nicholson, 1994: 79-80).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda geliştirilen başlıca kuramlar sıralanacak olursa bunlar; sosyal öğrenme kuramı, bilişsel gelişim kuramı ve toplumsal cinsiyet şeması kuramlarıdır.

1.3.1. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal Öğrenme Kuramı, bireyin öğrendiği bir davranışı gözle görülür bir şekilde gerçekleştirmeyebileceği, arkasından pekiştirilmediği zamanda öğrenmenin gerçekleşebileceği, insanın salt uyarıcılara karşı verdiği basit tepkilerle ele alınamayacak kadar karmaşık bir varlık olması sebebiyle davranışçılığa tepki olarak geliştirilmiş bir kuramdır. Bandura tarafından geliştirilen kuramda çocukların başkalarının saldırgan davranışlarını kolaylıkla taklit edebileceklerini göstermek için çeşitli deneysel ortamlar kullanılmıştır. Özellikle yetişkinler güçlü bir model oluşturmaktadırlar; zira çocuklar

ebeveynlerini sorumlu ve güvenilir figürler olarak algırlarlar (Kılıç, 2016: 23). Kuram özellikle temsili, sembolik ve öz-düzenleyici süreçlerin öğrenmede oynadığı role dikkat çekmektedir. Kurama göre öğrenme, pekiştirme ve model alma yoluyla gerçekleşmektedir. Çocuğa cinsiyet rolleri, günlük hayatta maruz kaldığı cinsiyete özgü stereotipler ve toplumda belirgin olan normlar ile empoze edilmektedir. Çocuk ebeveynleri tarafından kendi cinsiyetine özgü bir davranış yaptığında ödüllendirilmekte ve cinsiyete uygun davranmasının ‘iyi’ olduğu öğretilmektedir (Bandura 1978: 12-13). Gözleyerek öğrenirken kritik öğrenme kaynağı diğer insanlar olmaktadır ve öğrenmenin gerçekleşmesi için pekiştirme şart değildir (Taylor at all, 2007: 12). Küçük erkek çocuğu, kendi cinsiyetinden birinin erkeksi davranışlarda bulunduğu zaman desteklendiğini gözlediğinde de öğrenme gerçekleşebilmektedir.

1.3.2. Bilişsel Gelişim Kuramı

Bilişsel Gelişim Kuramı, çocuğun kendi gelişiminde aktif olanın yine kendisi olduğu görüşünü savunmaktadır. Bilişsel gelişimin temel düşüncesini organizmanın çevreye uyum yeteneği oluşturur. Bilişsel gelişimde çevreye uyum sağlayabilmek için denge, dengesizlik ve yeniden denge süreçlerinin sağlanması gereklidir. Çocuğun aktifliği ve içsel motivasyonu çok önemlidir. Bu hususlar cinsiyet gelişiminin oluşmasında kaynak teşkil eder. Kohlberg (1966) çocuklarda cinsiyet gelişiminin birbirini takip eden üç adım sonucunda oluştuğunu ileri sürmektedir. Bu adımlar cinsiyeti etiketlendirme, cinsiyetin değişmezliği ve cinsiyetin sürekliliğidir. Süreç basitten karmaşığa doğru ilerlemektedir ve çocuk içinde bulunduğu aşamaya göre davranış örüntüleri sergilemektedir (Cinsiyete özgü oyunlar oynama, kendi cinsiyetinden olan bireyleri gözleme vb.). Çocuklar kaçınılmaz olarak kendilerine bir etiket belirlemekte ve diğer insanları da kendi cinsiyetindekiler ve karşı cinsiyettekiler olarak ikiye ayırmaktadır. Çocuğun kendini kategorize etmesi ve söz konusu kategoriye uygun davranışlar öğrenip sergilemesi ise bilişsel çelişkiyi azaltmak içindir. Bu süreç zihinsel olarak sağlıklı bireylerde bilişsel gelişimin evrenselliğine bağlı olarak kaçınılmaz bir şekilde gerçekleşmektedir (Bem, 1983: 599).

1.3.3. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı

Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı, Sandra Bem tarafından sosyal öğrenme kuramı ve bilişsel gelişim kuramı temel alınarak geliştirilmiş bir kuramdır. Bu kurama göre çocuklar cinsel kimliklerini oluşturmaya başladıkları zaman kendi cinsiyetlerine özgü olan beklenti ve kalıp yargıları öğrenmeye ve buna göre hareket etmeye başlarlar. Kuramın bu sayılısı sosyal öğrenme kuramını hatırlatmaktadır. Cinsel kimliğini keşfeden ve buna özgü davranışları öğrenmeye başlayan çocuklar yavaş yavaş erkeksi ve kadınsı davranışları ayırt etmeye, bunları analiz etmeye ve örgütleyerek yeni şemalar oluşturmaya başlarlar. Bu kısım ise temellerini bilişsel gelişim kuramından almıştır. Oluşturulan şemalar doğrultusunda çocuk kendi davranışlarını biçimlendirmeye ve cinsiyetine uygun davranmaya başlamaktadır. Sonuç olarak hem şemalar oluşturulmuş hem de birey kendi davranışlarını bu şemalara göre şekillendirmiş olmakta ve süreç tamamlanmaktadır (Bem, 1983: 600-601). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin nasıl öğrenildiği ve yaşama aktarıldığı konusunda en detaylı açıklamayı yapması sebebiyle en güçlü kuramın toplumsal cinsiyet şeması kuramı olduğu düşünülmektedir.

Özellikle Türkiye gibi ataerkil toplumlarda cinsiyete dayalı kalıp yargıların günlük yaşama yansımaları oldukça sık rastlanan bir durumdur. Çocuklar doğdukları andan itibaren ilk olarak ebeveynleri tarafından daha sonrasında ise diğer akrabaları, öğretmenleri ve diğer bireyler tarafından cinsiyetlerine göre davranması gerektiği konusunda görünmez bir baskıya maruz kalmaktadırlar. Sosyal öğrenme kuramı ve bilişsel gelişim kuramı temel alınarak geliştirilen toplumsal cinsiyet şeması kuramında açıklandığı üzere çocuk kendi cinsiyetini fark etmekte, cinsiyetlere özgü davranış kalıplarını gözlemlemekte, bunlara ilişkin şemalar oluşturmaya ve bu şemalarla uyumlu olacak şekilde hareket etmeye başlamaktadır. Cinsiyete bağlı olarak insanların birbirinden ayrılması ise bir kutuplaşmayla; özellikle ataerkil toplumlarda erkeklerin yüceltilmesi, kadınlara karşı ise ayrımcılık uygulamalarının yapılmasıyla sonuçlanmaktadır.

Toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliği ortaya koyan kuramlardan sonra kadınların işgücü sermayesinde yer edinmesiyle ilgili kuramlara baktığımızda; ikili rol kuramı, insan sermayesi kuramı, cinsiyetçi rol toplumsallaşması kuramı ve

feminist kuram başta olmak üzere birçok kuram geliştirilmiştir. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin açıklamalara dayandırılarak kadın ve erkeklere farklı rollerin atfedilmesi, kadınların daha çok ev içi faaliyetlerle ilgilenmesi, erkeklerin işgücü piyasasında daha çok fırsata sahip olması ve daha fazla kazanç getiren işlerde çalışması gerektiğine dair kalıp yargıların var olması, kadınların çalışma hayatına girmesi ile birlikte birtakım açıklamalar geliştirilmesi gerekliliğini beraberinde getirmiştir. Bu sebeple kadınların işgücüne katılımı ile ilgili geliştirilen kuramların temelinde de yine toplumsal cinsiyet algısı bulunmaktadır. Bu kuramların açıklamaları da aşağıda verilmiştir.

1.3.4. İkili Rol Kuramı

İkili rol kuramı, kadınların istihdama katılmaları ve ücretli işçi tanımıyla işgücü piyasasında yer alması durumunu açıklamak üzere geliştirilmiş ilk kuram olma özelliği taşımaktadır (Ciner, 2003: 24). Kadının ev dışında çalışmasıyla birlikte ailedeki rolünün yanında iş yaşamında da bir rol üstlenmesi söz konusu olmuştur. Kuram bu iki rolün aileye zarar vermeden nasıl bağdaştırılacağı sorusuna yanıt aramak üzere ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşım, öncelikle toplumsal cinsiyete bağlı olarak kadın ve erkeğin rollerini tanımlamasıyla da kadının hem işte hem evde erkeğe tabi olmasını önemsememekte ve bunu normal olarak değerlendirmektedir (Ciner, 2003: 26).

Bu kuram kadının öncelikli ve tercihen tek işinin evine bakmak olması gerektiğini, bunun yerine işgücü piyasasında yer edinerek maddi kazanç sağlamanın ikinci önceliği olması gerektiğini savunması açısından ataerkil bir yaklaşım olma özelliği taşımaktadır. Bu açıdan kadının ailedeki rolü ile iş yaşamındaki rolünün nasıl bağdaştırılacağı sorusuna yanıt arayan kuramda üretilen çözüm önerileri kadının yükünü daha da arttırmaktadır. Yine erkek egemen işyeri, kadına geçici gözle baktığı için ona yatırım yapmak yerine erkeğe yatırım yapmayı tercih etmektedir. Ayrıca ikili rol kuramı, kadınların neden daha az ücretle çalışmaya razı olduğunu da açıklamaktadır. Çalışan bazı kadınların amacı çocuğuna yetecek kadar para kazanmaktır ve akli evindedir. Bu nedenle kadın bir erkek meslektaşının sahip olduğu ücret beklentisini taşımamaktadır. Aksine, onların çok daha altında ücretle çalışmayı kabul etmeye hazırdır (Akt. Uygun, 2011: 45-46).

1.3.5. İnsan Sermayesi Kuramı

İnsan Sermayesi Kuramı, işgücünün ve sergilenen performansın heterojen olduğu varsayımı ile geliştirilmiş; iş görenin sahip olduğu yeteneklere ve verimliliğe göre farklı ücret dağılımının yapılması gerektiği görüşüne dayandırılmıştır (Ünal, 1991: 749-750). Sözü edilen yeteneklerin geliştirilmesi ve verimliliğin daha üst seviyeye çıkarılabilmesi için bir takım fırsatların çalışanlara sunulması gerekmektedir. Bu yaklaşım çerçevesinde, eğitim ile bireylere kazandırılacak nitelikler arasında okuma-yazma, bilişsel beceriler ve öğrenme yeteneği gibi bireyin tüm işlerinde üretkenliğini arttırabilecek özellikler yanında mesleğe özgü (spesifik) becerilerde sayılabilir (Ünal, 1991: 750). Bu yaklaşım, kadın ve erkeğin farklı meslekler seçmesinin cinsiyet rollerinden kaynaklandığını vurgulamaktadır. Erkeklerin kadınlardan daha fazla çalışma hayatında yer aldığını, kadınların ise ailedeki rollerine uygun olarak doğum ve çocuklara bakmak gibi nedenlerle işlerine ara verdiklerini, ayrıca işgücünün niteliği, genel ve mesleki açıdan erkeğinkine göre düşük olduğu için kadınların daha düşük ücret almalarının ve daha düşük statülü mesleklerde yoğunlaşmalarının normal olduğu ileri sürülmekte, işverenlerin de, kadınların iş yaşamlarının kesintiye uğradığı için erkekleri tercih etmelerinin doğal olduğu belirtilmektedir. Kuram kadın ve erkeğin aynı iş gücünde çalışmalarında bile erkeğin daha yüksek ücret almasını verimlilikle açıklayıp, kadınların bu durumu doğal karşılaması gerektiğini savunmaktadır (Akt. Uygun, 2011: 46; Durmaz, 2016: 46). Kuram, fırsat eşitliği olduğunu varsayması açısından ve kadının emek niteliğinin zamanla artmasına rağmen çalışma şartlarında genel bir iyileşmenin olmamasını açıklamakta yetersiz kalmaktadır.

1.3.6. Cinsiyetçi Rol Toplumsallaşması Kuramı

Cinsiyetçi Rol Toplumsallaşması Kuramına göre, eşitsizlikleri azaltmaya ve ayrımcılığı yasaklamaya yönelik düzenlemelere, rekabet, eğitim, öğretim, becerileri artırma çabalarına rağmen gelir eşitsizlikleri sürmekte, verimlilik ve eğitim düzeyi aynı olsa bile ücret ve kazanç farklılıkları azalmamaktadır. Yüksek öğrenimliler arasındaki kazanç farklılıkları gerileyeceğine yükselmekte, yaşla beraber ilerleme olanakları farklılıkları artmakta, belirli gurupların işsizliğe uğrama bakımından dezavantajları sürekli bir durum arz etmektedir. Kadınlarla erkekler formel olarak

eşit haklarla rekabet edebilecek bir konuma getirilmiş olsalar bile, piyasaların fiilen kurumsal olarak işleyiş biçimleri çerçevesinde elde edilen sonuçlarda eşitlik sağlanamamaktadır (Arın, 1992: 176). Kurama göre, eşitliğin sağlanmamasının temelinde bireyler çocukluk dönemlerinden itibaren içinde yaşadıkları toplumun kendi cinsiyetlerine atfettiği özelliklere uygun olarak yetiştirilmektedirler. Çocukluk döneminde yerleştirilen bu tutumlar ileride mesleki tercihlere de yansımaktadır. Erkeklerin ailenin koruyucusu olarak otoriter ve daha saldırgan, karar verici olmaları; kadınların ise ev işleriyle ilgilenen, korunmaya muhtaç olmaları, farklı iş alanlarında yoğunlaşmalarını sağlamaktadır. Kadınlara ev işlerinin uzantısı meslekler uygun görülürken, erkeklere daha çok fiziksel, cesaret isteyen işler ya da mekanik ve sayısal işler uygun görülmektedir (Şenesen ve Pulhan, 2000: 11). Bireyler işgücü piyasasına girmeden önce cinsiyetçi rol toplumsallaşmasının savunduğu bu görüşe paralel olan süreç devreye girmekte ve kadınlardan öğretmenlik, kuaförlük, aşçılık gibi kadınlara özgü meslekler; erkeklerden de şoförlük, avukatlık, yöneticilik gibi erkeklere özgü meslekler tercih etmeleri beklenmekte; genellikle de tercihler bu yönde yapılmaktadır (Şener, 2011: 13). Bu kuramın, kadınların daha az statülü ve daha az ücret karşılığında yapılan işleri kendi iradeleriyle seçtikleri ve kendilerine karşı yapılan cinsiyet ayrımcılığını yine kendilerinin belirlemiş olduğu görüşünü benimsediği için tam olarak gerçeği yansıtmadığı düşünülmektedir. Kadınların seçimlerini kendilerinin yaptığı görüşünün toplumsal cinsiyet şeması kuramı ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Çocukluk döneminde cinsiyet şemalarını oluşturan birey, yetişkinlikte de bu şemalara uygun meslekleri tercih ederek tutarlı davranmaktadır.

1.3.7. Feminist Kuram

Feminist Kurama göre, kadın-erkek ayrımcılığının sağlıklı temelleri yoktur. Kadınlar hemşire olmayı seçiyor, emlakçı olmuyorlarsa bunun sebebi kadınların erkeklerden biyolojik olarak farklı olmalarında değil, toplumda geçerli olan kültürel farklılıkta aranmalıdır. Kadın ailesinden ayrı yaşamayı, kendi parasını kazanmayı ve harcamayı, tek başına seyahat etmeyi öğrenmelidir. Bu tür bir kadın imajı tarihsel kadın imajına ters olduğu için tepkiye neden olmaktadır (Güriz, 2011: 68-9). Bu açıdan kuram, performans değerlendirmelerinin cinsiyetten bağımsız olarak

yapılmasının, mevcut bakış açısına zenginlik katacağını ve iktisadi açıdan daha verimli olacağını savunmaktadır (Işık ve Serdaroğlu, 2015: 6). Feminist kuram sadece cinsiyete dayalı işbölümünden kaynaklanan sorunlara çözüm aramakla kalmamakta; aynı zamanda toplumda yer alan ataerkilliğin çözümlenmesi konusunda da çaba sarf etmektedir. Feminist kuramcılar da kendi aralarında liberal feministler ve radikal feministler olarak ayrılmaktadırlar. Liberal feministler, örgütlerin kendi yapılarında oluşturdukları, kadınların buldukları pozisyonda ilerlemelerini engelleyici ayrımcılık uygulamalarının değiştirilmesinin ve her iki cinsiyetin de eşit olanaklara sahip olduğu politikalar belirlemesinin cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldıracağını ileri sürmektedirler (Özkaplan, 2013: 12). Bununla birlikte radikal feministler, kalıplaşmış ve ayrımcılığa sebebiyet veren cinsiyet rolleri tanımlamalarının kaynağının kapitalizmden ziyade ataerkil toplum yapısı olduğunu düşünmektedirler ve onlara göre insanlar arasındaki en temel çatışma şekli cinsiyet çatışmasıdır (Aktaş, 2013: 63).

1.4. Türkiye’de Kadın

1.4.1. Kadının Toplumdaki Yeri

Yirminci yüzyılın başlarından bu yana kadın sorunları ve kadınların konumu bugün üçüncü Dünya’yı oluşturan ülkelerin siyasal söyleminin ve gündeminin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Çünkü radikal toplumsal dönüşüm noktalarında kadın haklarına ilişkin propagandalar özel önem taşır. Nitekim Türkiye’de de kadın meselesinin gündeme gelişi 19. Yüzyılın sonlarına rastlar. Osmanlı İmparatorluğu modern Batı’nın meydan okumasına karşılık bir arayış içerisine girmiştir. Devletin ileri gelenleri savaşlarda yenilgi ile başlayan ve her alanda Batı dünyasının hegamonik eğiliminin görülmesiyle devam eden bir dizi problem karşısında ne yapacaklarını araştırmaya başlamışlardır (Şişman, 1996: 8). Kuşkusuz bu düzenlemelerden biri kadınının statüsünde yapılan düzenlemelerdir.

Osmanlı’da, Tanzimat Fermanıyla birlikte kadınların kamusal alanda yer alması sağlanarak, düşünce alanında, siyasal ve toplumsal statüsünde ilk ciddi artış sağlanmış (Sağ, 2001: 16) ve kadınların toplumsallaşma süreci ilgili ferman ile başlamıştır. Eğitim-öğretim hakkına kavuşan Tanzimat dönemi kadınları; sorgulayan, araştıran ve de çeşitli yayın organlarında kendilerini ifade edebilen bir özgürlüğü

kavuşmuşlardır. Kadınlar bağımsızlığa yönelik yazdığı yazılar ile toplumda modern kadın algısını oluşturmuşlardır. Diğer taraftan Çiftçi'nin (1982: 23) de belirttiği üzere: "Daha köklü bir değişme Birinci Dünya Savaşı ile yaşanmıştır. Sayısız kadın gıda ve silah fabrikaları başta olmak üzere kamu alanına gitti. Bankacılar, PTT, merkezi ve kamu yönetimi, hastaneler kapılarını kadınlara açtı. Osmanlı İmparatorluğu'nun büyük çaptaki askeri girişimleri kadınları kentsel yaşama sokmanın yanında şeriatın üstünlük ilkesinin de sarsılmasına vesile olmuştur."

Cumhuriyet döneminde kadın sorunlarının temel parametreleri, II. Meşrutiyet'ten başlayarak Kemalist Cumhuriyete kadar uzanan Türk ulusçuluğunun tarihsel koşullarınca şekillenmiştir (Kanbir, 2017: 219). Bu dönem, imparatorluğun çözümlüşüne rağmen bir düşünce bolluğunun yaşandığı, Taşkıran'ın "Büyük Umutlar" devri, Ziya Gökalp'in "yeni hayat" diye nitelediği, Osmanlı'da vatandaşlık ve kadın eşitliği fikirlerinin gündemi belirlediği bir dönem olmuştur (Göle, 2008: 57). Böylece Cumhuriyet dönemine kadınların rolüyle ilgili önemli gelişmeler bırakılmıştır. Tanzimat'tan beri süre gelen Batı medeniyetine dâhil olma çabalarının en açık ve bilinçli ifadesi olan Kemalist proje sadece devletin yapısını imparatorluktan cumhuriyete dönüştürmekle kalmamış, aynı zamanda kadının ve ailenin konumu başta olmak üzere gündelik yaşam dünyasına, davranış biçimlerine de nüfuz etmek istemiştir (Göle, 2008: 57). Cumhuriyet rejimi "çağdaş kadın" diye tanımladığı kadınları Batılılaşmanın mihenk taşı olarak kabul etmiştir. Aslında İsviçre Medeni Kanununun Kabulü (1926) ve kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesiyle (1934) kadınlar, medeni ve siyasal hakları elde etmişlerdir (Şişman, 1996: 55). Pek çok ülkeye oranla Türk kadını bu hakkını daha erken elde etmiştir. Atatürk'ün ileri görüşlü atılımları sayesinde, siyasal hakları Türk kadınına birçok toplumdaki hem cinslerinden çok daha önce tanınmıştır (Tokgöz, 1979: 18).

Batılı bir yaşam tarzına sahip olmanın kadının konumunu değiştirmekten geçtiğini düşünen yönetici seçkinler, kadınları eğitimden siyasete her alanda teşvik etmişlerdir. Bu kadınlar kendilerine sağlanan fırsatları değerlendirirken bunu sanki bir vazife hissiyle yapmışlardır (Şişman, 1996: 55). Türkiye'de kadın hareketi modernleşme çabalarıyla koşut bir süreç izlediği ve laik rejimle kadının statüsü arasında bir paralellik kurulduğu için kadın konusu hep stratejik önem kazandığı dönemlerde gündeme gelmiştir. Gerici-ilerici, çağdaş-çağdışı ayrımları kadın

meselesi çerçevesinde tanımlanmış ve rejim meşruiyetini bu ayırımın vurgulanmasına dayandırmıştır. Bu nedenle Cumhuriyetin ilk yıllarında verilen önemi yitirmiş görünen kadın meselesi 1980 sonrası dönemde tekrar önem kazanmıştır.

Dünyada 1970’li yıllarda etkisini gösteren ikinci dalga feminist hareket Türkiye’ye 1980 sonrası yansır. Bu dönem kadın hareketinin en belirgin özelliği kadınların kadın oldukları için karşılaştıkları sorunları gündeme getirmesi ve hukuk sisteminden dine toplumda var olan tüm değer ve gelenekleri eleştirmesidir. Simon De Beauvoir’un “Kadın doğulmaz, kadın olunur” sözünü bayraklaştıran bu kadınlar daha önceki dönemlerin aksine kendilerine “feminist” demekten çekinmezler. Toplu protesto hareketlerinden dergi çıkarmaya ve akademik “Kadın Araştırmaları Merkezi” kurmaya dek pek çok gelişmenin yaşandığı bu dönem bir askeri yönetim dönemidir (Şişman, 1996: 57).

Askeri yönetim sonrası dönemde kuşkusuz kadının toplumsal statüsünü ve kamusal alanda görünürlüğüne arttıracak olan unsur eğitim alanındaki değişimlerdir. Modernleşme ve sekülerleşme sürecinde kadın eğitime öncelikli bir yer veren Cumhuriyetin yönetici elitlerinin, başörtüsünü batılılaşmayı ve modernleşmeyi engelleyen bir sembol olarak görmeleri, son 10 yıla kadar üniversitelerde okumak ve mesleki alanda başörtüleriyle var olmak isteyen Müslüman kadınları kamusal alanda var etmemiştir. Günümüzde ortaya konulan yeni yasal düzenlemelerle kamusal ve siyasal alanda daha geniş kadın kitlelerinin var olmasına imkân sunmuştur.

1.4.2. İşgücünde Kadın

Kuramsal çerçevede literatür taraması yapıldığında genel olarak kuramların açıkladıklarına paralel bulgular elde edildiği fark edilmektedir. Türkiye’de kadınların çalışma oranlarının düşük olması, yukarıda toplumsal cinsiyet eşitsizliği kuramlarında aktarılan “kadına ev içi/ erkeğe ev dışı görevlerin uygun olduğu” bilgisinin öğrenildiğini ve gerçek hayatta uygulandığını doğrulamaktadır. Bu oranlar ve ilgili araştırmalar da incelendiğinde Türkiye’de kadının işgücüne katılım oranı küresel bağlamda da oldukça düşüktür.

Tablo 1. Cinsiyete Göre Dünya’da İşgücüne Katılım Oranları

Ülkeler	Erkekler	Kadınlar
Dünya Geneli	77	50
OECD Ülkeleri	69	51
Kuzey Amerika	69	57
Avrupa Birliği	65	51
Doğu Asya ve Pasifik	79	61
Arap Ülkeleri	76	24
Türkiye	71	29

Kaynak: dataworldbank.org, A.T. 20.01.2017

Tablo 1’de 15 yaş üzeri kadınların 2014 yılında iş gücüne katılım oranları ülkeler bazında gösterilmiştir. Görüldüğü üzere Arap ülkeleri dışındaki ülkelere göre Türkiye’de kadın işgücü oranları oldukça düşüktür.

Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) 2013/2014 akademik yılı araştırma sonuçları incelendiğinde lisans öğrencisi olarak kayıtlı olan kadın öğrencilerin toplam öğrencilerin %50.70’ini oluşturduğu görülmektedir. Bu bulgu eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanıyor oluşunun bir göstergesi olarak kabul edilebilecekken; işyerlerinde yapılan çalışmalar incelendiğinde aynı bulgulara ulaşılamamaktadır. Tablo 2’de 2014 yılı verilerine göre eğitim düzeyine bağlı olarak kadın ve erkeğin aylık gelir dağılımı verilmiştir.

Tablo 2. Cinsiyet ve Eğitim Durumlarına Göre Aylık Brüt Ücret Karşılaştırması

Eğitim Durumu	Aylık Ortalama Ücret (TL)	Aylık Ortalama Ücret (TL)
	Kadın	Erkek
İlkokul ve Altı	1.289	1.594
İlköğretim ve Ortaokul	1.318	1.562
Lise	1.576	1.755

Meslek Lisesi	1.851	2.373
Yükseköğretim ve üstü	3.470	4.296

Kaynak: TÜİK, A.T. 21.01.2017

Tablo 2'deki TÜİK verilerinden hareketle işgücüne katılım ve eğitim arasındaki ilişki incelendiğinde; okur-yazar olmayan kadınların işgücüne katılım oranı %17,4, lise altı eğitilmiş kadınların işgücüne katılım oranı %26,3, lise mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %32,1, mesleki veya teknik lise mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %39,3 ve yükseköğretim mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %72,2'dir. TÜİK verilerinde de görüldüğü gibi kadınların eğitim seviyesi arttıkça işgücüne katılım oranları da artmaktadır. İşgücü piyasasında kadınların erkeklere kıyasla daha az ücret aldıkları ve sigortasız çalıştırılma oranının kadınlarda daha fazla olduğu bir gerçektir (Kasnakoğlu ve Dayıoğlu, 1997: 95). Ücret eşitsizliği ile ilgili 1994 yılında Türkiye'de yapılan bir çalışmada yaklaşık olarak %60 oranında cinsiyete dayalı ücret ayrımcılığı yapıldığı saptanmıştır (Yamak ve Topbaş, 2004: 143).

Kılıç ve Öztürk'e (2014: 108) göre ise kadınlar iş hayatına dâhil olup çalışmak istemekte fakat iş arama sürecinde ve iş hayatında bir takım engel ve zorluklarla karşılaşmakta; bu durum ise kadın istihdamı oranının düşük kalmasında etkili olmaktadır. Kadının istihdamı, kadının kendi ev yaşantısındaki söz hakkını arttırmakta ve bununla birlikte özgüven ve öz yeterlilik algısında da artış görülmektedir. Bu durum sonucunda ise çalışılan alana ve işin değerine bağlı olarak kadınların daha fazla ücret talep edebilecekleri ve daha iyi çalışma koşulları sağlanabileceği düşünülmüştür (Dedeoğlu, 2000: 140).

Başka bir araştırmada kadınların özel sektörde erkeklerden daha düşük ücret aldıkları, daha düşük statülü işlerde çalıştıkları, yükselmeler için erkeklere kadınlardan daha fazla olanak sağlandığı ve kadınların bir işte çalışıp kazandıkları paranın harcanması konusunda eşlerinin kendilerinden daha fazla söz sahibi oldukları bulunmuştur (Akin ve ark., 2008: 94-95). Bu bulgular ev yaşamında kendini gösteren toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının ve bunlarla paralel olan uygulamaların iş yaşamında da var olduğunu göstermektedir. Ayrıca insan sermayesi kuramında işgücünün heterojen olduğu, buna göre bir ücret paylaşımının

yapılması gerektiği ifade edilmektedir. Fakat bu bulgular ücret dağılımının heterojenlik, verimlilik, yetenek gözetmeden; cinsiyete dayalı olarak yapıldığını göstermektedir. Buna ek olarak aynı kuram eğitim ve meslek ile alakalı olanakların kadınlara erkeklerle eşit şekilde sunulduğunu varsaymaktadır. Fakat bulgular bu ifadeleri desteklememektedir.

2016 yılı verilerine göre işgücüne katılma oranı kadınlarda %36,8, erkeklerde %78,0 olarak bulunurken; aynı yıl için istihdam oranı kadınlarda %32,1, erkeklerde ise %70,8 olarak bulunmuştur (TÜİK, 2016). Bu veriler göstermektedir ki işgücüne katılımda kadınlar ve erkekler arasında iki kattan daha fazla bir fark hala mevcuttur. Dünya Sağlık Örgütü'nün Çalışma Yaşamında Kadınlar: Eğilimler 2016 Raporu'na göre; kadınlar ortalama olarak erkeklere göre en az 2,5 kat daha fazla ücretsiz ev ve bakım işi yapmaktadır. Bu bulgular da toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili birtakım ipuçları sunmaktadır.

Kadınların emek piyasasına katılımını olduğundan daha az gösteren bir durum da şudur ki işsizlik istatistiklerinde tarımda çalışan kadınlar çalışıyor olarak kabul edilmekte, fakat kentte yaşayan ve belirli alanlarda çalışan kadınlar ücretli işçi olarak kabul edilmemektedir. Evde hazırlanıp parça karşılığı satılan işler ya da diğer elişleri hem istatistiklere yansımamakta hem de kadınlar tarafından 'iş' olarak değil 'serbest zaman aktivitesi' olarak görülmektedir (Dedeoğlu, 2000: 141). Yapılan bir araştırmaya göre İstanbul ilinde yaklaşık 88 bin kadın evde yaptıkları işleri parça başı olarak satmakta ve maddi kazanç sağlamaktadırlar. Bu talebin kaynağı ise hazır giyim ve ihracat potansiyelli endüstriler olmaktadır (Çınar, 1994: 369). Kadınların bu şekilde çalışmayı tercih etmelerinin sebeplerini ise Çınar'a göre (1994: 370), esnek çalışma saatlerini özellikle küçük çocuğu olan annelerin tercih etmesi, eşinin kadının dışarda çalışmasına izin vermemesi, komşuların ve diğer tanıdıkların gözünde itibarını yitirme düşüncesi, ücret ve terfi konusunda erkeklerden daha az olanak sunulması ve işyerinde taciz olayları yaşanma ihtimalinin bulunması olarak sıralamaktadır.

Antalya'da yürütülmüş olan başka bir çalışmada da yaş aralığı 15-49 olan kadınların %75.7'sinin çalışmadığı; bu kadınların %89.3'ünün ev kadını olduğu, %2.5'inin yaşları küçük olan çocukları olduğu, %4.5'inin ise eşinin müsaade

etmemesi sebebiyle çalışmadığı bulgularına ulaşılmıştır (Akt: Kılınc ve ark., 2012). Bu sonuçlardan anlaşılmaktadır ki ikili rol kuramında sözü edilen, kadın için biçilen rollerin çalışma hayatına uygun olmadığı, ev/çocuk/eş üçlüsünün kadının hayatında daha büyük bir yere sahip olması gerektiği görüşü benimsenebilmektedir.

Medeni durumunda kadınların çalışması ya da çalışmaması üzerinde etkili olduğu yapılan araştırmalarda bulunmuştur. Evli veya boşanmış ya da ayrı yaşayan kadınlar, bekâr kadınlara kıyasla daha az iş yaşamına katılmakta iken; evli kadınlar ise boşanmış ya da ayrı yaşayan kadınlardan daha az iş yaşamına katılmaktadır (Kılıç ve Öztürk, 2014: 117). Bu sonucun altında yatan sebeplerden birinin de elbette ki kadının işgücü piyasasına katıldığında evini, eşini ve çocuklarını ihmal edeceği düşüncesi olduğu dikkat çekmektedir.

Evlilik ve ev içindeki yaşantının incelendiği çalışmalarda genel olarak, erkeklerden ziyade kadınların evlilik öncesi cinsel ilişkide bulunmaktan kaçınması gerektiği, kadının şiddet görme durumunda bunu gizlemesi gerektiği, temizlik işlerini yapan ve çocukla ilgilenen ebeveynin yoğunlukla anne olduğu ve olması gerektiğine ilişkin görüşlerin yaygın olduğu fark edilmektedir (Akt: Vefikuluçay ve ark., 2007: 13). Dolayısıyla çocukluktan beri bu şekilde oluşan ve devam eden yaşam tarzının iş yaşamında daha farklı devam etmesi de mümkün olmamaktadır.

Vefikuluçay ve arkadaşlarının (2007: 26) yaptıkları araştırmada da üniversite öğrencilerine toplumsal cinsiyetçi kalıpları yansıtan ifadelerin bulunduğu ölçek uygulaması yapılmış ve araştırmanın sonuçları incelendiğinde üniversite öğrencilerinin de toplumsal cinsiyetçi yapıya sahip oldukları gözlenmiştir. Erkek öğrencilerin ise kız öğrencilerden daha fazla cinsiyetçi tutumlara sahip oldukları görülmüştür. Başka bir çalışmada ise katılımcılara kadının konumu ile ilgili ifadeler ve sorular yöneltilmiş ve evli erkeklerin %64,3'ünün kadınların görevinin annelik, %22'si ise ev işlerini yapmak ve kocasına bakmak olarak gördüğü kaydedilmiştir. Kadını, "eşinin hayat arkadaşı" gibi daha eşitlikçi olarak ifade edenlerin oranı ise %13,8 olarak bulunmuştur (Ökten, 2009: 308). Zaman içerisinde Türkiye'de kadınlar açısından bazı değişimlerden söz edilmesine karşın, ev-aile ve iş hayatı ikilemi, kadınlara hem çalışma hayatında hem de özel hayatında sorunlar

getirmektedir ve bu sorunlar da süreklilik arz etmektedir (Kocacık ve Gökçaya, 2005: 204).

Gecekondu mahallelerinde yapılan bir araştırmada aile bireylerinin giderek evden ayrıldıkları ve ailedeki kız çocukları genellikle erken evlendikleri için buralarda yaşayan kadınlar ‘uydu işçi’ olarak çalışmaktadırlar. Yani hane halkı maddi olarak zorluk yaşamaya başladığı zamanlarda kadınlar da maddi kaynak sağlamak için çalışmaya başlamakta, maddi durum biraz toparlandıktan sonra işten ayrılmaktadırlar (Akt: Dedeoğlu, 2000: 141). Bu durum ise kadınların erkeklerle sosyal açıdan ve işle alakalı eşitlik olanaklarının sağlanmasına bir engel olarak görülmektedir.

Sonuç olarak görülmektedir ki kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmelerle birlikte kadın emeğinin de işgücü piyasasında yer alması gerekliliği doğmuştur ve bunu sağlamak son yılların tartışılan konularından olmuştur. Fakat Türkiye’de de olduğu gibi erkeğin evin reisi, kadının ise ev işlerinin sorumlusu olarak görüldüğü ve toplumsal cinsiyete dair kalıp yargısal davranışların dışına çıkılmamasının beklendiği toplumlarda, bu durumun iş yaşamında da somut olarak kendini gösteriyor olması kaçınılmazdır. Devletin, çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve cinsiyet eşitliğinin sağlanması için uygulamaya koyduğu bir takım hukuki düzenlemeler mevcuttur. Bunlar incelendiğinde 2002 tarihli Medeni Kanun ve 2003 tarihli 4857 Sayılı İş Kanunu ile cinsiyet ayrımcılığını destekleyen maddelerin kaldırıldığı ve kadın erkek eşitliğinin sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Ayrıca 2004 yılında Anayasa’da 10. Madde değiştirilmiş ve “Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçirilmesini sağlamakla yükümlüdür” maddesi konulmuştur. Dedeoğlu (2009: 41-54), bu değişiklikleri incelemiş ve şu şekilde çıkarımlarda bulunmuştur: 4857 Sayılı İş Kanunu 5. maddesinde eşit iş için eşit ücretten bahsedilmektedir fakat bu madde uygulamada zayıf kalmıştır. Çünkü bu kanun çalışanların çoğunun kadın olduğu geçici ve yevmiyeli olarak ev işlerinde çalışanları kapsamamaktadır. Ayrıca eşitlik ilkesi dar bir çerçevede tanımlanmamakta ve eleman tedarik sürecini, hizmet içi eğitimleri ve terfi olanaklarını içermemektedir. İşe alımlarda görüşmelere iş görüşmelerine giden kadınlara çoğunlukla işle alakalı olmadığı halde medeni durumları ve çocuk düşünceleri sorulmaktadır (Dedeoğlu, 2009: 53). Bununla birlikte İş Kanunu

maddelerinde yer alan tazminat kavramı kadınların evlilik ve doğum sonrası işten ayrılmaları durumunda tazminat talep edebileceklerini söylemektedir. Bu durum kadınları çalışmalarını yerine evde kalmaları için teşvik etmekte ve ödüllendirmektedir. Aynı madde erkekler için söz konusu olmamaktadır. Benzer şekilde kanunda doğum ve annelik izninin kapsamı incelendiğinde izinler hep anneye verilmekte, bu izinlerle aslında annenin işini kolaylaştırmak hedefleniyor olsa da sonuç böyle olmamaktadır. Bu sebeple babaya da çocuk bakımı için izin verilmesi konusu gündeme gelmiş, fakat izinlerin işlevsel kullanılmayacağına öngörülmesi sebebi ile uygulamaya konmamıştır.

Yine aynı kanunda yer alan Gebe ve Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik incelendiğinde görülmektedir ki kadın işçisi bulunan belirli büyükteki işyerlerinde okul öncesi çocuklar için eğitim merkezi olması gerektiği yazmakta fakat uygulamada çoğu işyerinde böyle bir kısım bulunmamaktadır.

Gerek sözü edilen yasal düzenlemeler gerekse örgütlerde kadın istihdamını arttırmaya ve eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı amaçlayan kurallar uygulamada zayıf olmakla birlikte erkeklerin çocuk bakımından sorumlu değilmiş gibi algılanmasına ve tüm sorumluluğun kadına yüklenmesine sebep olmaktadır. Bu sebeple düzenlemelerin yeniden gözden geçirilmesinin ve erkeğin ev işleri ve çocuk bakımında kadınla işbölümü yapmasını ve kadının çalışma hayatına katılmasını özendirici maddelerin de eklenmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ilk öğrenildiği yer olan ailede cinsiyetçi aktarımların şekil değiştirip daha eşitlikçi bir hale bürünebilmesi için farklı illerde ve bölgelerde planlı toplumsal cinsiyet eğitimleri verilmesinin ve bu eğitimlerden sonra eğitimin etkililiğinin değerlendirilmesi için tekrarlı ve karşılaştırmalı çalışmalar yapılmasının faydalı olabileceği düşünülmektedir. Maddi ve manevi hakların adaletsiz dağılımı engellendiği zaman iki cinsiyetin de topluma daha faydalı olmaları mümkün olacaktır.

1.5. Türkiye Üniversitelerinde Kadın Akademisyenlerin Kariyer Süreci ve Unvan Dağılımı

İşgücüne katılım noktasında kadınların akademisyen olarak ilk görünmeleri 1932-33 eğitim öğretim yılına rastlamaktadır. Darülfünun' un 1933 yılında kapatılması ve Ankara'da yeni üniversitelerin kurulması ile kadın akademisyen sayısının arttığı görülmüştür. 1932-33 yılında tek bir kadın akademisyen var iken, 1934-35 eğitim öğretim yılında 93'e yükselmiştir. 1945-60 dönemine gelindiğinde kadın öğretim elamanı sayısı artış hızını bu dönemde de sürdürmüştür. Kadın akademisyenlerin sayısının 1946 yılında toplam akademisyenler içerisinde, %13,9'luk bir seviyeye yükseldiği görülmüştür. 1950 yılında kadın profesörlerin toplam profesörler içindeki payı %3, kadın araştırma görevlilerinin toplam araştırma görevlileri içindeki payının %11 olduğu görülmüştür ve bu dönemlerde fen fakültelerinde kadın öğretim elamanı oranı ortalama olarak %45'in üzerindedir (Bildirici ve ark. 2003: 94-96). 1960-80 döneminde, bahsedilen önceki dönemlerde olduğu gibi artış devam etmiştir. 1970'lerde üniversitelerde kadın çalışmaları bölümleri açılmıştır. Kadın Çalışmaları bölümleri, üniversiteyi hem üretim hem de mücadele alanı olarak gören yaklaşımla, çoğunlukla disiplinler arası bir alan olarak faaliyet göstermiştir. Türkiye'de, 1980'lerde ortaya çıkan kadın hareketinin üniversiteyle ilişkileneceği 80'lerin sonunu bulmuştur. Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezleri'nin ilki 1989'da İstanbul Üniversitesi bünyesinde kurulmuştur. 1980 yılına gelindiğinde akademik kariyerde kadının durumuna bakıldığında kadın profesörlerin toplam profesörler içindeki payının %14, kadın araştırma görevlilerinin toplam araştırma görevlileri içindeki payının %7 olduğu görülmüştür. Kadın akademisyenlerin üniversitelerdeki sahip oldukları pay hissedilir ölçüde artmaya devam etmiştir. 1980 sonrası dönemde kadın akademisyen sayısındaki bu artış devam etmiştir. Ayrıca bu artış hızını kadın akademisyen lehine çeviren etmenler arasında, öğretim üyesi maaşlarındaki iyileşmeler, yurt dışında eğitim gören akademisyenlerin ülkeye geri dönmesi, işsizlik, özel üniversiteler, yeni üniversiteler, yeni fakülte ve yüksekokulların açılmasının önemi büyüktür. Özellikle özel üniversiteler ve vakıf üniversitelerinin kurulması akademisyen sayısını artırmıştır (Bildirici ve ark. 2003: 99-100).

1980 sonrası dönem üniversitelerin arttığı dönemdir. Buna paralel olarak öğretim üyelerinin de niceliksel olarak arttığı söylenebilir. Bu durum kadın akademisyenlerin sayısında da eskiye göre daha fazla oranda artış sağlamıştır. Son dönemlerde özellikle 2006 yılından sonra üniversiteleşme oranlarında devrim niteliğinde bir değişimin yaşandığı söylenebilir. Hükümet politikası olarak görülen her ile en az bir üniversite açılması ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal temellere dayanmaktadır. 2006 yılından sonra Türkiye’de üniversiteleşme oranlarının %100’ün üstünde olduğu gözlenmektedir (Kılıç ve Şener, 2013: 223). Kadın akademisyenlerin sayısının artışında üniversiteleşme oranlarının artmasının yanında, Türkiye’de cinsiyet ayrımcılığının akademik camiada daha az olarak görülmesinden ve kadınların da erkeklerle benzer düzeyde işgücüne katılabilme imkânına sahip bir alan olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır (Özdemir ve Tanyıldız, 2011: 1).

2013’de Thomas Reuters’in dünya çapındaki sıralamada ilk 400’de yer alan üniversite verileri üzerinden gerçekleştirdiği toplumsal cinsiyet endeksine göre, Türkiye listede yer alan ilk 5 üniversitesinde (ODTÜ, Koç, Bilkent, Boğaziçi ve İstanbul Teknik) %47,5 kadın öğretim üyesi oranı ile en cinsiyet dengeli ülke olarak belirlenmiştir (Akt. Öztan ve Doğan, 2015: 193). 2015 verilerine göre, Türkiye’deki tüm üniversitelerde çalışan öğretim üyelerinin %43’ü kadındır. Yani Türkiye’de öğretim üyeliği, cinsiyet dengesi bakımından neredeyse bütünleşmiş bir meslektir (Öztan ve Doğan, 2015: 193).

2016-2017 eğitim-öğretim yılına baktığımızda toplumsal cinsiyete göre öğretim üyelerinin unvan dağılımları tablo 3’te ve tablo 4’te bölgelere göre verilmiştir.

Tablo 3. Türkiye Devlet Üniversitelerinde Cinsiyete Göre Öğretim Üyelerinin Unvan Dağılımı (2016-2017)

Bölgeler	Profesör		Doçent		Yrd. Doç.		Toplam	
	E	K	E	K	E	K	E	K
Marmara	3357	1703	1943	1301	3350	2695	8650	5699
Ege	1812	963	725	467	2405	2248	4942	3678
Akdeniz	1287	468	824	415	1593	1016	3704	1899

Güney Doğu A.	530	99	485	106	1342	451	2357	656
Doğu Anadolu	1225	200	829	269	2206	951	4206	1420
Karadeniz	1251	276	1071	414	2918	1689	5240	2370
İç Anadolu	3779	1970	2221	1320	3564	2253	9564	5543
Toplam	13241	5679	8098	4292	17378	11303	38663	21265

Kaynak: <http://istatistik.yok.gov.tr/> A.T.23.04.2017

Günümüzde devlet üniversitelerinde cinsiyete göre öğretim üyelerinin dağılımı incelendiğinde, profesör ve doçent erkek akademisyenlerinin oranının kadın akademisyenlerinin oranının yaklaşık iki katı olduğu tespit edilmiştir. cinsiyet bağlamında yardımcı doçentlerde bu oransal farklılığın devlet üniversitelerinde daha düşük seviyede olduğu tablo 3’de gözlenmektedir. Bölgelere göre cinsiyet karşılaştırılması yapıldığında Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde kadın akademisyenlerin oranının diğer bölgelere göre çok daha düşük seviyede olduğunu söylemek gerekir.

Tablo 4. Türkiye Vakıf Üniversitelerinde Cinsiyete Göre Öğretim Üyelerinin Unvan Dağılımı (2016-2017)

Bölgeler	Profesör		Doçent		Yrd. Doç.		Toplam	
	E	K	E	K	E	K	E	K
Marmara	1667	606	725	467	405	2248	2797	3321
Ege	139	51	84	55	254	251	477	306
Akdeniz	42	11	22	4	65	43	129	58
Güney Doğu A.	93	34	37	11	138	76	238	121
Doğu Anadolu	-	-	-	-	-	-	-	-
Karadeniz	51	3	6	3	92	41	149	47
İç Anadolu	557	242	319	199	740	575	1616	1016
Toplam	2549	946	1193	739	1694	3234	5406	4849

Kaynak: <http://istatistik.yok.gov.tr/> A.T.23.04.2017

Vakıf üniversitelerinde akademisyenlerin cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde, devlet üniversitelerine oranla kadınların vakıf üniversitelerinde daha

fazla yer aldığı tablo 4’de tespit edilmiştir. Profesör ve doçent kadrolarında daha çok erkek akademisyenlerin ağırlığı hissedilirken, yardımcı doçent kadrolarında kadın akademisyenlerin oranının erkek akademisyenlerin oranının iki katı olduğu gözlenmektedir. Bu durumun oluşmasında kuşkusuz daha çok özel üniversitenin olduğu Marmara bölgesinde kadın akademisyenlerin sayısının erkek akademisyenlerden fazla olmasının payı büyüktür.

Devlet ve vakıf üniversitelerinde öğretim üyelerinin cinsiyet bağlamında dağılımı incelendikten sonra, akademinin gelecekteki cinsiyet menşei şekillenmesinde etkili olacak olan öğretim elemanı dağılımlarına da yer vermekte fayda vardır. Günümüzde cinsiyete göre öğretim elemanı sayılarına tablo 5’de yer verilmiştir.

Tablo 5. Türkiye’de Cinsiyete Göre Öğretim Elamanı Sayıları (2016-2017)

UNVAN	DEVLET		VAKIF		Toplam	
	E	K	E	K	E	K
Öğr. Gör. Dr.	49	27	354	367	403	394
Öğr. Gör.	10071	6544	1625	2463	11696	9007
Okutman	3011	4282	642	1866	3653	6148
Uzman	1843	1798	68	78	1911	1876
Arş. Gör.	21678	21113	1126	1794	22804	22907
Toplam	36652	33764	3815	6568	40467	40332

Kaynak: <http://istatistik.yok.gov.tr/> A.T.23.04.2017

Öğretim elemanlarının cinsiyete göre dağılımı göz önünde bulundurulduğunda devlet üniversitelerinde öğretim elemanlarının sayıları arasında çok büyük bir fark olmadığı göze çarpmaktadır. Vakıf üniversiteleri söz konusu olduğunda kadınların oranının erkeklerin oranının iki katına yakın olduğu tespit edilmiştir. Tablo 5’teki veriler bize cinsiyet bağlamında gelecekte orantısız bir dağılımın olacağını göstermekte en büyük kanıtlardan biridir.

İKİNCİ BÖLÜM

2.ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Tablo 6. Kadın Akademisyenlerin Tanımlayıcı Özellikleri

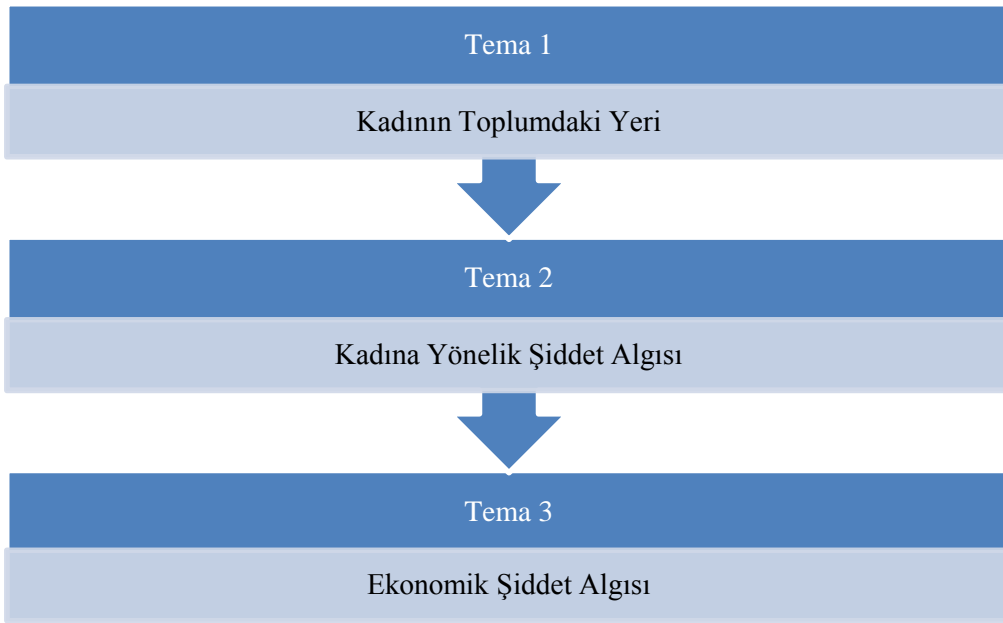
Örneklem	Yaş	Eğitim Durumu	Medeni Durum	Unvan
EK1	47	Doktora	Evli	Profesör
EK2	38	Doktora	Evli	Doçent
EK3	37	Doktora	Evli	Doçent
EK4	42	Doktora	Evli	Yardımcı Doçent
EK5	39	Doktora	Evli	Yardımcı Doçent
EK6	33	Doktora	Evli	Yardımcı Doçent
EK7	30	Doktora	Evli	Yardımcı Doçent
BK1	40	Doktora	Bekâr	Doçent
BK2	44	Doktora	Bekâr	Yardımcı Doçent
BK3	43	Doktora	Bekâr	Yardımcı Doçent
BK4	42	Doktora	Bekâr	Yardımcı Doçent
BK5	42	Doktora	Bekâr	Yardımcı Doçent
BK6	32	Doktora	Bekâr	Yardımcı Doçent
BK7	30	Doktora	Bekâr	Yardımcı Doçent

2.1. Temalar Ekseninde Kadın Akademisyenlerin Kadın ve Şiddet Algısı

Katılımcılar hakkında tanımlayıcı bilgiler verilmeye çalışıldıktan sonra niteliksel metodolojide gerçekliğe ulaşmada üstenci bir bakıştan ziyade, araştırmaya konu olan aktörlerin düşünce, yorum, anlamlandırma, beklenti, tutum ve davranışlarından doğru bir bakış sergilenmesi gereklidir (Kılıç, 2012: 114). Bu bakışın sergilenmesi için kadın akademisyenlerle yapılan görüşme sonucunda elde edilen veriler benzer kavramlar, kategoriler ve temalar altında toplanarak bütünleşik bir bakış açısı sunulmaya çalışılmıştır.

Şekil 1’de kadın akademisyenlerin kadına yönelik şiddet/ekonomik şiddet olgusunu nasıl anlamlandıkları, nasıl izah ettiklerini açıklamak için oluşturulan temalar bulunmaktadır. Tema 1 altında; kadının toplumdaki yerini açıklamak için

geleneksel cinsiyet rollerinin nasıl şekillendiği ve toplumun kadının iş gücüne katılımına nasıl baktığı ile kadın akademisyenlerin kadının çalışmasına yönelik tutumları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Tema 2 altında; genel olarak kadına yönelik şiddetin nasıl algılandığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Burada kuramsal yaklaşımların etkisi ile çeşitli parametrelere göre şiddet oranının azalıp azalmayacağı üzerinde durulmuştur. Ayrıca şiddete ilişkin toplumsal düzenlemelerin etkileri kadın akademisyenlerin gözünden saptanmaya çalışılmıştır. Tema 3 altında; kadına yönelik ekonomik şiddet olgusu analiz edilmeye çalışılmış, kadın akademisyenlerin bu şiddet türüne maruz kalma durumları irdelenmeye çalışılmış, ekonomik şiddetin artması ya da azalmasında etkili olan faktörler analiz edilmeye çalışılmıştır. Her bir tema altında yer alan kategoriler, görüşmecilerin ortaya koyduğu kavramlardan hareketle olduğu gibi aktarılmıştır.

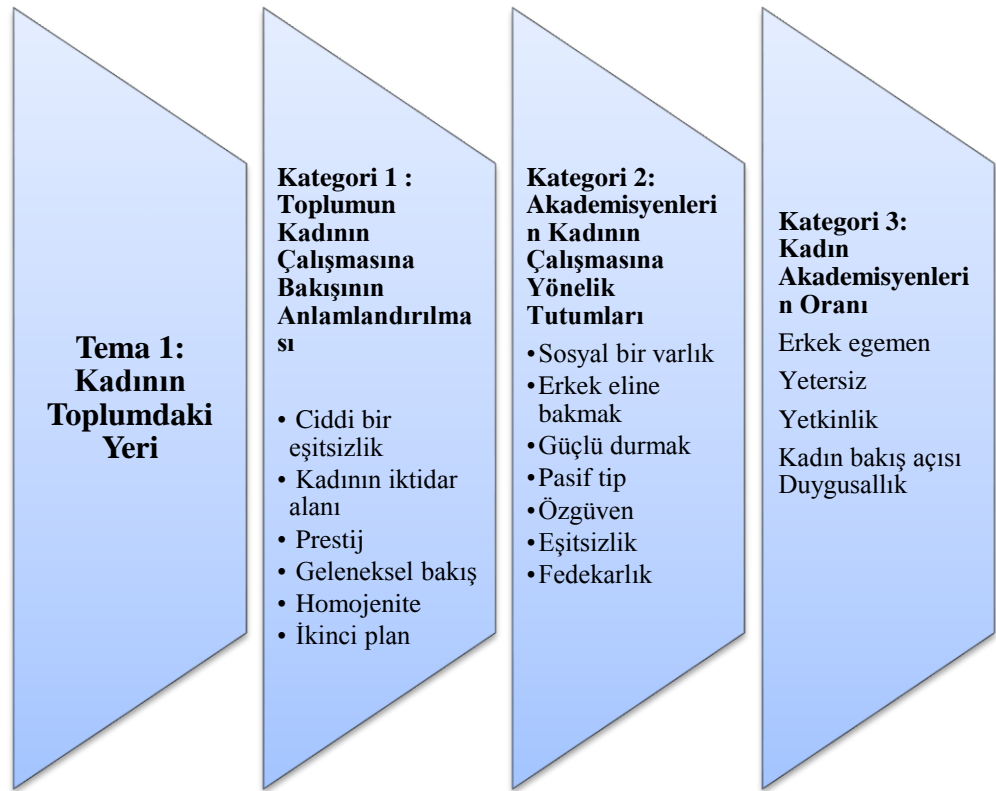
Şekil 1. Temalar ve İçerikleri

2.1.1. Kadının Toplumdaki Yeri

Kadının toplumdaki yeri asırlardır ev ile sınırlandırılmış, işlevi ev işi ve çocuk yetiştirme olarak belirlenmiştir. On dokuzuncu yüzyıldan itibaren hızla gelişen endüstrileşme, geleneksel tarım toplumlarında ailenin ücretsiz işçisi olarak ağır iş yükü taşıyan kadına, eğitim görme ve ev dışında ücretli çalışma olanakları sağlamıştır. Eğitim düzeyinin yükselmesi ve toplumdaki işlevinin çeşitlenmesi ile kadın sosyal haklarını genişletmek için mücadeleye başlamıştır. Ama toplumun geniş

kesiminde kadın işgücüne yönelik geleneksel bakış tarzının hala sürdüğü gözlenmektedir. Toplumun ve kadının kendisine biçtiği öncelikli rol “eş ve anne” ve bunun doğal sonucu olarak “ev kadını” olduğu sürece, kadın işgücünün “ucuz emek”, “yardımcı aile işçisi” ve benzeri şekillerde tanımlanması kaçınılmaz olmaktadır. Kadınların esas istihdam biçimi de bu tanımlarla uyumlu bir şekilde ücretsiz aile işçisi olarak çalışmak olmaktadır (Kuzgun ve Sevim, 2014: 14-15). Kadının toplumsal yaşamda yeri noktasından Cumhuriyetten günümüze hukuksal anlamda birçok topluma göre daha öncelikli ve pozitif adımlar atılmasına rağmen, geleneksel değer yargılarının hâkimiyetinin günümüzde kadınların üçte ikisinden fazlasının ücretsiz aile işçisi olmasının önüne geçememiştir.

Bu durumun arkasında yatan sebeplerin izahı noktasında akademisyenlerin gözünden iki kategori ortaya konulmaya çalışmış ve bu kategorilerde toplumun genelinin kadın iş gücüne bakışının nasıl olduğu, geleneksel cinsiyet rollerinin nasıl şekillendiği ile akademisyenlerin kadının çalışmasına yönelik düşünceleri tartışılmaya çalışılmıştır.

Şekil 2. Tema 1 Kadının Toplumdaki Yeri

2.1.1.1.Kategori 1: Toplumun Kadının Çalışmasına Bakışının Anlamlandırılması

Görüşmeye katılan kadın akademisyenlerin kadınların toplumsal yaşamdaki yerini nasıl anlamlandırdıklarını ortaya koyabilmek için, akademisyenlerin mülakatlara verdikleri cevaplardan hareket ederek; eşitsizlik, kadının iktidar alanı, geleneksel bakış, homojenite, prestij gibi ifadeler kavramsallaştırılarak yukarıdaki tabloda verilmiştir. Bu kategorideki kavramsallaştırmaların bir birleriyle yakın ilişkileri söz konusu olduğundan ve anlam kargaşası yaşamamak için, akademisyenlerin ifadelerini bütüncül bir şekilde vermek daha anlamlı olacaktır. Kategori altındaki kavramsallaştırmalarda evli ve bekâr kadın akademisyenlerin benzer bakış açısı ortaya koyarak “toplumda kadına verilmiş statünün, ikinci planda olmak üzerine kurulduğunu” genelleştirmekte fayda vardır.

Bu durumu EK7 kodlu akademisyen, günümüzde çok yoğun bir şekilde kadının halen daha çalıştırılmak istenmediğini ama kadının ekonomik anlamda değil sadece, sosyal sermayesini arttırmak içinde çalışması gerektiğini yoksa ikinci plana atılan kadın statüsünün aşılamayacağını şu şekilde ifade etmektedir:

...Bence Türkiye’de ne yazık ki halen daha büyük bir oran kadının çalışmasını istemiyor. Bence kesinlikle kadın çalışmalı, maddi olarak ister ihtiyacı olsun isterse olmasın... Türkiye geneli için konuştuğumda aslında ekonomik seviyesi çok düşük olan insanlar var. Onlarında birçoğunun zaten kadını ikinci plana attıklarını düşünüyorum. Ne yazık ki çalışan kadın oranı oldukça düşük ülkemizde. Elbette bu durumun arkasında geleneksel cinsiyet faktörleri bulunmakta. Bu sebeple ikinci planda kalan kadın saygınlığını tam anlamıyla elde edemiyor. Bu açıdan yaratıcı, kendini dönüştürücü bir faktör olarak kadın var olmalıdır toplumda. Bu da çalışmaktan geçer ve kadınların güveni artar. Bu da saygınlığı arttırır...(Yrd. Doç., 30, Evli)

Kadının toplumsal yaşamda ikinci planda kalmasında toplumun bakış açısında “kadının yeri evidir” düşüncesinin hâkim olduğunu savunun EK3 kodlu

akademisyen kadının işinin ağır olmaması gerektiğini kendinden örnek vererek şu şekilde izah etmektedir:

...Toplumun geneli kadının yeri evidir düşüncesi savunuyor. Aslında kadının işinin çok ağır olmamasını bende destekliyorum. Kendimin de işi çok ağırdı. Doktora yaptığım zamanlar çok ağırdı. İl dışında araziye gidiyorum geliyorum o zamanlar belki ağırdı yaşam şartlarım. Ama birkaç senedir biraz daha rutine bindiği için daha rahat bir yaşantım var dolayısıyla şuan bir çocuğum var ona daha çok vakit ayırabiliyorum. Yani kadın evli ve çocuk sahibiyse çalışma şartlarının biraz daha iyi olması gerekiyor. Toplumda bundan yana benim kendi yaşadığım hayattan da bunu anlıyorum avantajlarını görüyorum. Ne kadar ağır şartlarda olursa kadın o kadar az çocuğuna, ailesine vakit ayırabiliyor...(Doçent, Evli, 37)

Toplumun eskiye nazaran günümüzde iş gücüne katılmasının daha fazla onaylandığını savunan EK5 kodlu akademisyene göre, halen daha kadının statüsünden beklenen görevlerin olduğunu ve bunun da erkeğin algısıyla ilgili olduğunu şu şekilde belirtmektedir:

...Toplum kadının çalışmasını artık onaylıyor. Kadına verilmiş görevler halen daha var. Kadın çalışsa bile o görevleri bırakamıyor. Evinin sorumluluğu, çocuğunun sorumluluğu. Mesela son 20-30 yıldır gözlemlediğim babalar çocuk bakımında anneye daha çok yardımcı olmaya çalışıyor. Ama alttan alta hala o inanç büyük bir kesimde var. İşlerini götürebiliyorsan, bu işleri aksatmayacaksan çalışabilirsin gibi bir algı var. Büyük bir kesimde devam ediyor. Toplum hala tam olarak kadının çalışmasını özümsemiş değil. Sadece %10'luk kısmı özümsemiştir. Özümsemek için erkeğin algısının değişmesi gerekiyor. Çok eğitilmiş olup ta kadının çalışmaması gerektiğini düşünen çok insan var. Bu sadece eğitimle olacak bir şey değil yani kadının birincil görevinin çocuk yetiştirmek olduğunu düşünen insan sayısı çok fazla. Bunların arasında ilkokul mezunu da var profesörü de var, hepsi var...(Yrd. Doç., Evli, 39)

Daha radikal bir söylemle toplumun kadının çalışmasına ve sosyal yaşamda yer edinmesine imkân sağlamadığını belirten BK1 kodlu akademisyene göre, geleneksel değer yargılarının hâkimiyetinin eğitim ve mesleki statüyle ilişkili olmadığı, kültürel sermayenin toplumumuzda bu değer yargılarına göre şekillendiğini şu şekilde ifade etmektedir:

...Bence onaylamıyor. Halen kadın evinde oturup ev işleriyle ilgilenmeli, çamaşırdır bulaşıktır onları kocasına eksik etmemeli, çocukları varsa ilgilenmeli, yani kadının tek görevi ev işleri gibi görülmektedir. Yani bu hem eğitimsiz kesimler hem de eğitilmiş kesimde de böyle...Yani şöyle örneklendireyim; benim kardeşim hemşire şu anda ayrıldı ama eski eşi doktordu. Çocuğun bakımı süreçlerinde eşini ücretsiz izin almaya yönlendirdi. Daha sonrasında da bakıcı falan hiç bir şey kabul etmedi. Çocuk kreşe bırakılsın, bakıcı eve gelsin bir takım sebeplerden ötürü kabul etmedi ve gerekirse işinden ayrılırsın çokta önemli değil diyebildi. Bir doktor bunu diyebildi gerisini siz düşünün artık. Bizzat şahit olduk. Beklenti bu yönde yani sen çocuğunu büyütürsün iş o kadar önemli değil, bakıcı olarak görüyor yani. Evin geçimini ben kazanıyorum paramız çok sen otur. Oysaki biz ailemizden öyle görmedik. Bizim ailemiz anne baba ekonomik özgürlüğünüz olacak, evlendiğinizde kocanıza bağımlı olmayacaksınız gibi yönlendirilmeyle yetiştirildik. Genelde doğru kökenli insanlar yaftalanırlar ya bu düşünceyle kendisi son derece medeni olduğunu, çok kültürlü olduğunu, aydın olduğunu düşünen bir insan bunu teklif etti. İşte toplumda kadına biçilen değer bu sosyal bir varlık olarak görmek söz konusu değil ne yazık ki...(Doçent, 40, Bekâr)

Kadının “iktidar alanı olarak” ev içini gören bir toplum olduğu düşüncesinin BK1 örneğinde olduğu gibi BK7 örneğinin düşüncelerinde anlam bulması söz konusudur. BK7 kodlu akademisyene göre kadının çalışmamasının bazı sosyal sınıflar için bir prestij gibi görüldüğünü ve muhafazakar politikaların nasıl oluştuğunu şu şekilde izah etmektedir:

...Bence eskisine göre daha çok destekleyen bir bölüm var kadının çalışmasını istiyor ama bence kadının sonsuza dek çalışmasını istemiyor. Hani çocuğunu yap çocuk olsun çocuğu doğana kadar çalışsın ya da bekârken çalışsın artık evlendikten sonra kocası da çalışıyor onun çalışmasına gerek yok gibi bir algı var diye düşünüyorum. Birde şöyle nasıl diyeyim orta kesim ya da alt kesimden bir kocanın karısını çalıştırmaması o adamın bir prestiji gibi görünüyor. Hani bak ben karımı çalıştırmıyorum gibi bu onu iyi bir eş gibi gösteriyor ama orta kesimde de hani onlar üst kesimi arzuladıkları için karı koca ortaya bir şeyler koyalım da biraz daha yaşam standardımızı yükseltelim gibi bir şey çıkıyor. Ama hani bu çocuk olduğu zaman o kadar büyük bir masraf ki kadının evde oturması çalışmasından daha da ucuza geliyor. Bir şekilde özellikle bakan bir anne yoksa. Üst kısmı çok tanımıyorum üst tabakadakiler ne düşünüyor ama hani benim gözlemediğim daha çok bu yanlı. Birde şöyle okudum son 10 yılda 25-30 yaş arası kadınlarda işsizlik oranı çok artmış. Bunun sebebi de muhafazakâr politikalarla kadının iktidar alanı daha çok ev olmuş olabilir diye düşünüyorum... Bir mücadele verildi başörtüsü için ama aynı zamanda bir yere gelenlerde bu sefer kadının iktidar alanının sadece ev olması bu sefer erkek işsizliği de azaldı. Demek ki bu sefer şey diye başlıyorsun kadınlar okudular ama yine evlerine döndüler. Bunu ne etkiledi bilemiyorum...(Yrd. Doç., 30, Bekar)

Kadının iktidar alanının ev olduğunu belirten BK3 kodlu akademisyen, akademik camiadan örnek vererek sosyal statüsü ve eğitim seviyesi yüksek olan bir kurumsal yapıda böyle bir durumun çok rahat gözlenmesinin söz konusu olduğunu ve toplumsal yaşamda bu durumun çok daha derin hissedildiğini şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Toplum açısından bence kadınının yeri evidir algısı halen egemen. Akademik ortamda bile kadına bence çok doğal bakıldığını zannetmiyorum. Akademik ortamda olmamıza rağmen yeri geldi mi kadın rolümüzün çok kullanıldığını düşünüyorum ben. Akademik

camia da böyle ise bizde bu toplumun bir parçasıysak eğer, diğer kitleyi düşünemiyorum ve genel anlamda çokta fazla desteklediğimizi düşünmüyorum. Son dönem kadınlarla ilgili her anlamda ve her alanda çokta pozitif bakılmıyor. Biz biraz daha sosyal medya üzerinden çok daha fazla şey duyuyoruz. Bu konuda çok da fazla olumlu olduğunu düşünmüyorum...(Yrd. Doç., 43, Bekar)

Değişen toplum yapısına bağlı olarak kadınların daha çok eğitim seviyelerinde artışla birlikte işgücüne katıldıklarını savunan EK6 kodlu örnekleme göre, toplumun halen daha bu konuda homojen bir yapıda olmasında yoğun bir popülasyonun eğitim seviyesinin düşük olmasının etkili olduğunu şöyle ifade etmektedir:

...Değişen bir toplum yapısı muhakkak var ama halen daha toplum dediğimiz şey çok homojen bir şey, her geçen gün kadın daha fazla işgücüne katılıyor ama bu muhakkak ki eğitimle doğru orantılı. Daha eğitilmiş kadınlar iş gücünde, üniversite mezunları belki lise mezunları ama eğitimi düşük olan kadınlar çok fazla iş gücüne katılmıyorlar ve onların kurdukları aileler, yaşadıkları toplumlar çok fazla desteklemiyor. Kadının toplumsal rollerinin şekillenmesi de toplumumuzda geleneksel değerlerden kurtulamayıp, ev içine ait bir alan yaratılması söz konusu. İşte bu açıdan toplum halen daha çok homojen...(Yrd. Doç., 33, Evli)

Toplumsal cinsiyet rollerinin belirginliğinin toplumumuzda yoğun olarak yaşandığını savunan BK4 kodlu örnekleme göre kadının iktidar alanı olarak görülen ev içi rollerinin çalışan kadınlar için iş hayatında da devam ettirmesi gereken bir olgu olarak görülmesinin söz konusu olduğunu belirtirken, iş alanlarının toplumsal cinsiyete göre şekillenmesini de şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Bizim toplumumuzda en büyük toplumsal cinsiyet rollerini burada görüyoruz. Özellikle kadının ekonomiye katılımında toplumsal cinsiyet rolleri belirleyici oluyor. Buda şu demek ev içinde ki rolleri sanki iş gücü piyasasında da aynı devam ettirmek zorundaymış gibi benzer rolleri işte de bölündüğünü görüyoruz... Buda ne demek işte

bakım işi, deneyimli temizlik işi hizmet sektöründe ofis işi vs. ama çoğu sektörde kol emeği denilen klasik sanayi mesela buralarda kadın iş gücü oranı daha az ama hani günümüzde artık teknolojinin gelişmesiyle zaten böyle bir ayırım ortadan kalkmış durumda. O yüzden kadın mühendisler kendilerine ayrıcalık yaptığı için Türkiye mimarlar mühendisler odasına tepkisini gösterebiliyor... Artık günümüzde hani böyle, kadın işi erkek işi diye bir şeyin kalmaması gerekiyor ama bakıyoruz devam ediyor... Mesela şöyle söyleyeyim size; Aynı iş yerinde çalışan bir erkek kadın karı-koca bile o iş yerindeki sorumluluklar kadının evdeki rollerinin bir uzantısı şeklinde devam ettiriyor. Çay yapmak, kahve yapmak vs. hizmet etmek o işe mesela yanında bir sekreter yoksa karı koca da kadın o rolleri devam ettiriyor... Dolayısıyla burada ciddi bir problem var...(Yrd. Doç., 42, Bekar)

Geçmişte daha geleneksel bir toplum yapısına sahip olduğumuzu belirten EK2 kodlu örnekleme göre, yetişilen ortamın kadının toplumsal yaşamda statüsünün belirlenmesinde etken olduğu ve toplumumuzun doğusu ile batısı arasında kadına bakış açısından belirgin farklılığın olduğunu şöyle izah etmektedir:

...Aslında birazda yetiştiğiniz ortama göre değişiyor. Ben yetiştiğim ortam itibariyle kadının çalışmasını yadırgamaktan öte teşvik eden bir toplumda büyüdüm. Ama Türkiye'nin her yeri için bunu çok genellelemiyoruz. Türkiye'yi ikiye bölersek Ankara'nın doğusu gibi o noktalarda kadının çalışması birazcık daha geri planda daha ataerkil bir topluluk, kadının görevi erken yaşta evlensin, işte evinin hanımı olsun, çocukları anası olsun. Erkeğin daha çok parayı getiren, maddi sorumlulukları alan ama manevi sorumluluklarında anneye yüklendiği bir toplumda yaşıyoruz. Bu aslında biraz daha baktığınız pencereye göre değişiyor. Ama hani çoğunluk açısından bakarsan kadının çalışması biraz daha arka planda kalıyor. Ama bugün görece olarak geçmişte bu böyle iken zorunlu eğitimin daha üst yaşlara gelmesi, televizyon, internet gibi teknolojik aletlerin gündelik hayatımıza daha çok girmesinden dolayı eğitim

seviyesinin biraz daha yükselmesinden dolayı aslında geçmişte kadının çalışmasına daha mesafeli bakan toplum günümüzde çalışmasına biraz daha sıcak bakmaktadır. Eskiden çalışmak ve çalışmamak arasındaki fark çok daha keskin, şimdi o fark çok daha azaldı bence...(Doçent, 38, Evli)

2.1.1.2. Kategori 2: Akademisyenlerin Kadının Çalışmasına Yönelik Tutumları

Kategori 2 altında araştırmaya katılan kadın akademisyenlerin, kadının çalışmasına yönelik tutumları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu kategori altında; kadının sosyal bir varlık olması, güçlü durmak, pasif tip, fedakârlık, erkek eline bakmak gibi kavramsallaştırmalardan hareket edilerek ortak genellemelere varılmaya çalışılmıştır. Bu kavramlarda hareketle kadın akademisyenlerin medeni durum gözetmeksizin, kadınların iş hayatına katılmalarını destekleyici söylemler ortaya koyduklarını söylemek mümkündür. Kavramlaştırmalar çerçevesinde kadının çalışmasına yönelik temel tutumlar aynı olsa da, kadınların çalışmalarının gerekçelerinin ortaya konulması noktasında farklı bakış açıları gözlenmektedir.

Kadının kesinlikle çalışması gerektiğini savunan EK4 kodlu örnekleme göre, eğitim seviyesi yükseldikçe birçok şeyden fedakârlık veren bir kadının muhakkak çalışması gerektiğini şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Kesinlikle çalışmalı. Özellikle üniversite mezunu bir kadın o kadar emek harcadıktan sonra hele de yüksek lisans doktora yapıyorsa çalışması gerekiyor. Ben doktorayı bitirdikten sonra Türkiye'nin genelinde bir kadro arayışı vardır. Genellikle kadro bulamayanların psikolojisi şudur: ben evde börek ya da çörek yapmak için mi yemek yapmak için mi doktora yaptım düşüncesi genelde acı verir çünkü bu sürece gelene kadarki aşamalar zor aşamalar. Birçok şeyden fedakârlık veriyorsunuz. Eğer bu aşamalardan geçtiyse mutlaka çalışmalı...(Yrd. Doç., 42, Evli)

Kadının çalışması gerektiğini savunan EK5 kodlu örnekleme göre, kadın çalıştığı taktirde kısır bir döngüden kurtulması, gelişmesi söz konusudur. Kadının gelişiminin ev hayatını düzenlemede de önemli olduğunu şu şekilde izah etmektedir:

...Kadın çalışmalı. Kadın kendi için, kendi gelişimi için çalışmalı. Çünkü evdeki hayat kolay bir hayat değil. Kesinlikle burada ev kadınlarını küçümsemiyorum. Şu an ben çalışıyorum ama evdeki işlerin devam etmesi için başka birilerinden yardım almak zorundayım. Başka türlü mümkün değil. Yetişemem yani. Çok fazla kısır döngüye giriliyor evde, kadının ev hanımı olup ta kendini geliştirmesi çok nadir. Kurslara giden kadın sayısı çok az. O yüzden çalışmak kadının gelişimini de sağlıyor. Kadın geliştirse evliliğine de katkı sağlar. Bir kere kadın kendini iyi hissediyorsa otomatikmen etrafına çocuklarına ve eşine yaklaşımı güzelleşir. Kadın iyi ise herkes iyi olur...(Yrd. Doç., 39, Evli)

Kadının çalışması gerektiğini savunan akademisyenlerin ortak ifadelerinde muhakkak kadının ekonomik özgürlüğünü alması gerektiği düşüncesi ön plana çıkmaktadır. Başka birine bağımlı kalmamak ve sosyal bir varlık olmak için kadının çalışması gerektiğini farklı örneklerle şu sözleriyle izah etmektedir:

...Bence mutlaka çalışmalı. Her kadın ekonomik özgürlüğünü elde etmek zorunda. İster üniversiteye gider iyi bir iş sahibi olur ama şansızdır gidememiştir kendi eğitim durumuna göre herkes çalışmalı ve kimseye muhtaç olmamalı bence bu kadın içinde erkek içinde insan olarak kendi hayatını kendisi idame ettirebilmeli hiç kimseye muhtaç olmadan...(Yrd. Doç., 42, Bekâr)

...Bence kesinlikle çalışmalıyız, üretimde olmalıyız. Ben bir bireyim bir erkeğin eline bakmak istemiyorum... Babam emekli olmak zorunda kaldı. O emekli olunca biliyorsunuz emekli maaşı çok yeterli olmuyor. Kendi ekonomik harçlığım onun dışında evime katkım olmuştu. Ben çok sindiremiyorum yani erkek eline bakmak o yüzden kadın çalışmalı ve birey olmasından ötürü üretimde olmalı. Durumum çok çok iyide olsa çalışmak isterim. Çalışan insan başka oluyor yani çalışan insan değişiyor farklı bir şey bana göre çalışmak, para kazanmanın dışında insanın sosyal bir varlık olmasını sağlıyor. Ben sosyal bir varlığım, evden çıkıyoruz bayan olarak yani ben

çalışmadığım zaman evde iken kendime dikkat etmiyorum yani. Hafta sonları standart bir kadın gibi tek başıma yaşıyorum ama yine de temizliğimi yapıyorum ne bileyim işte değişiyor insan evdeyken, ev haline bürünüyor yani. Pazartesi işe geliyorum birden bire havam değişiyor...(Yrd. Doç., 40, Bekar)

...Bence çalışmalı tabii ki, bir kere güzel bir şey, hangi iş olursa olsun hiçbir işte çalışmak, para kazanmak kolay bir şey değil. Herkes çok yorulur, çok emek vererek, çok uğraşarak para kazanıyor kadın erkek fark etmez. Ama özellikle bir kadın çalışmalı kendi ekonomik gücünü eline alıp, kendi istediği gibi yaşayabilmeli yani. Bundan kaynaklı olan kendine güveni olmalı diye düşünüyorum...(Yrd. Doç., 32, Bekar)

...Tabii ki kadın çalışmalı. Bence özellikle kadın çalışmalı çünkü bizim toplumumuz gibi erkek egemen olan toplumlarda kadınların hiçbir güvencesi yok. Kendini ekonomik anlamda güvende hissetmeyen kadınlar hakkını arayamıyor. En önemli bence sebebi bu. Biraz daha ekonomik yönden güvencesi olan bir kadın haksızlıklara karşı durabiliyor. Fiziksel olsun, psikolojik olsun şiddete karşı durabiliyor. Ekonomik özgürlüğü olmadığında ailesinden destek görebilir mi göremez mi evli insanlar için bahsediyorum zaten bunu kendine yediremiyor. Ailesinden böyle bir şeyi talep etmeyi kendine yediremiyor. Bence mutlaka özellikle kadınların ama küçük ama büyük bir şekilde işinin olması lazım...(Doçent, 40, Bekar)

...Kadınlar çalıştıklarında kendilerini daha güvende hissettiklerini düşünüyorum her anlamda ve eşlerinin de onlara daha fazla saygılı olduğunu düşünüyorum. Bir şey yapabiliyor olmak insana ayrı bir özgüven veriyor yani illa para kazanmak anlamında değil, bir şey yapmak bir şeyle uğraşmak başarı kazanmak. Dolayısıyla onun dışında toplumda da saygı kazandırıyor. Bunların hepsini birleştirdiğimiz zaman hem erkeğin hem de bayanın çalışması gerektiğini düşünüyorum. Bizim ülkemizde özellikle bayanlar ikinci

plana atıldığı için bayanların daha çok çalışması gerektiğini düşünüyorum...(Yrd. Doç., 30, Evli)

...Kadın çalışmalı. Kadının çalışmamasını kendi ailemizde bile gördük. Benim annem çalışmıyordu evde ekonomik sıkıntılar oluyordu. Benim mesela meslek edinmem de en büyük etken budur. Evlenirsem işte evde böyle karı koca şiddeti ekonomik şiddet olmasın diye düşün benim çocukluktan bilinçaltıma girmiş bir şeydir bu. Annem çalışmadığı için evde 4 çocuk sıkıntılar oluyor... Kadının kendi ayakları üzerinde durması gerektiğini düşünüyorum. Daha güçlü durur yani toplum içerisinde de. Toplum bunu böyle algılıyor bence... Ben mesela kendi yaptığım çalışmalarda fırsatım olursa yanımda çalıştırdıklarımı daha çok kızlar ya da kadınlar olması ya da ön planda olması için çaba sarf ediyorum. Kadınların bu konuda bir ayrıcalığı olması gerekli çünkü bir erkek istediği zaman bir inşaatta da çalışabilir ama kadın her zaman hani işte her koşulda çalışamaz... Ha deyince iş bulamaz, görüyorsun işte eskiden çok daha fazlaydı... İlk kadınlar yeni yeni iş hayatına atıldıkları zaman özel sektörde çok fazla tacize uğruyorlardı. Çünkü erkek bireyler iş sahipleri bunları şey olarak görüyordu; hem yanımda çalışsın hem de farklı belki bir şeyler yaşarım... Şimdi ama bak bunlar düzeldi... İlk zamanlardan bu günler de artık öyle haberler duymuyoruz farkındaysan... Ben bunun daha çok kişilikle alakası olduğunu düşünüyorum... Mesela pasif tipler tabii ki ezilir ama birazcık dirayetli bir insan kendini ezdirmez diye düşünüyorum... Eğitimle alakası olduğunu düşünmüyorum yani bunun, bunun kişilikle alakası olduğunu düşünüyorum...(Yrd. Doç., 44, Bekar)

Kadınların kesinlikle çalışmasını savunan BK4 kodlu örneklem daha farklı bir bakış açısı ortaya koyarak, toplumsal yaşamdaki ciddi eşitsizliğin önüne geçmek için kadının tam güvenceli bir şekilde ev dışında çalışması gerektiğini şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Kesinlikle çalışmalı ve tam güvenceli dışarıda çalışmalı ev içinde değil... Kadının ev içindeki rolleri mesela şuan ki hükümete kadını annelik ve ev içindeki rolleri ile tanımlıyor... Dolayısıyla bu ne demek aslında yarım iş gücü gibi... Asıl rollerimiz toplumsal cinsiyet yani bize yüklenen roller öncelikle kadın olmanın getirdiği birtakım sorumluluklar ama daha sonra birey olarak işçi olarak sosyal yaşama katılabiliyoruz... Dolayısıyla burada ciddi bir eşitsizlik var bu eşitsizliği aşmak içinde kadınlar daha çok çalışmak zorunda. Hani bu algıyı nasıl diyeyim ortadan kaldırmak için, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için, kadınların daha çok ücretli emek piyasasına katılması lazım... Evde görünmeyen ücretsiz emek olmaktan çıkmak zorunda...(Yrd. Doç., 42, Bekar)

Yine kadının çalışması gerektiğini ifade eden EK1 kodlu örneklem toplumun gelişmesi açısından kadının çalışması gerektiğini ve çocuk yetiştirecek annelere vizyon oluşturmak açısından kadının erkekle birlikte çalışma hayatında yer alması gerektiğini şöyle ifade etmektedir:

...Ben çalışan bir kadın olarak kadınların çalışmasının toplumu ileriye götürmesi açısından, refah seviyesini arttırması ve özellikle çocuk yetiştirecek anneler için vizyon oluşturması açısından kadının da erkekle toplumda çalışması gerektiğini düşünüyorum. Bazı toplumlarda kadın erkek birlikte çalışıyorlar. Örneğin köyde tarlada. O da bir çalışma, onlar buna zaten alışık hayat biçimi köyde hayvan bakar tarla eker, hayatın ailenin bütün bireyleri çalışma ortamının içinde yetişmektedir. Daha çok kentleşme söz konusu olduğunda ikincil alanda ekonomik olarak kadın ve erkeğin birlikte çalışması gerekiyor. Şehirlerde de her ikisinin de çalışması günümüzde lüks değil zorunluluk arz ediyor...(Prof., 47, Evli)

Çalışmak isteyen kadının destekleyen bir bakış açısı ortaya koyan BK7 kodlu örneklem araştırmaya katılan diğer örneklemelerden konuya daha farklı yönden bakarak illa kadının çalışması gerektiğini savunmamaktadır. Daha çok toplumsal cinsiyet farkı gözetmeksizin çalışıp çalışmama tasarrufunun kişinin elinde olması

gerektiğini ifade ederek, dışsal unsurların kişiler üzerinde etkili olmaması gerektiğini şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Kadın illa çalışmalı ya da çalışmamalı ya da erkek illa çalışmalı ya da çalışmamalı diye toplumsal kodlanmalarda bir kadın çalışmadığı zaman kadınlığından bir şey kaybetmiyor, ama bir erkek çalışmadığı zaman erkekliğinden çok şey kaybediyor... O yüzden şeyde değil kadının illa şöyle ya da böyle olması ya da erkeğinde illa şöyle ya da böyle olması gibi bir şey yapıyor o yüzden istemiyor olabilir... Bu durumda eşinin de ya da geçindirecek kim varsa kendi içinde rahatsa bence bir sakınca yok çalışmamasında.. Çocuklarımı ben bu şekilde yetiştirmek istiyorum yani geleneksel değerlere sahip olmakta da bir yanlışlık yok ama eğer bir kadın çalışmak istiyor da çalışmıyorsa o zaman bir sıkıntı var demektir. Buna ister babası izin vermesin ister eşi izin vermesin ya da işte sen doğuracak mısın?, Bekar mısın? gibi nedenlerle iş bulamasın bunlar bence biraz sıkıntı yaratıyor diye düşünüyorum. İstemiyorsa çalışmasın istiyorsa çalışsın yani burada illa da çalışsın demek o zaman bu sefer erkek de illa çalışsın... Evinde oturup çocuk bakmak isteyen erkeklerde olabilir. Çünkü kadının illa evde oturması ya da illa çalışması erkeğe de illa bir rol yüklüyor...(Yrd. Doç., 30, Bekar)

2.1.1.3.Kategori 3: Kadın Akademisyenlerin Oranı

Kategori 3 altında örneklemin kadın akademisyenlerin oranı ile ilgili algıları tespit edilmeye çalışılmıştır. Örneklemlerin, üniversitelerde çalışan kadın akademisyenlerin oranlarında farklı bakış açıları ortaya koymalarına rağmen, kadınların yönetim alanlarında ciddi olarak yetersiz olduğunu ifade etmektedirler. Kategori 3 başlığı altında erkek egemen, yetersiz, yetkinlik, kadın bakış açısı, duygusallık gibi kavramlaştırmalardan hareket edilerek genellemelere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Türkiye’de kadınların genelde sosyal düzen içerisinde özelde akademide yetki ve karar verme mekanizmalarına yeterli ve anlamlı düzeyde katılım gösteremedikleri ifade eden Ünnü ve arkadaşlarına (2014:129) göre, iş ve aile

yaşamı arasında denge kurma zorunluluğu ve beraberindeki baskılar, gebelik süreci ve anneliğin getirdiği ek sorumluluklar, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılamalar ve cinsiyet eşitsizliği, üst yönetim kademelerine seçim ve terfi süreçlerinin yeterince şeffaf olmaması, üniversiteler başta olmak üzere genel olarak örgüt kültürlerinin maskülen değerlere sahip olması, başta mentorluk olmak üzere kadını destekleyici mekanizmaların eksikliği, kadınların cinsiyetlerine ilişkin maruz kaldıkları stereotipleştirmeleri içselleştirmelerini sebebiyettir. Ünnü ve arkadaşlarının söylemlerine paralel bir şekilde, üniversitelerde kadın akademisyenlerin yeterli olmamasını erkek akademisyenlere oranla daha az olduğundan ötürü eleştiren EK3 kodlu akademisyen benzer bir bakış açısıyla daha çok yönetici pozisyonunda erkek egemen bir yapının hâkim olduğunu şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Yeterli bulmuyor sonuçta sayıları erkeklere göre daha az. Kendi üniversitemizde kadın yöneticiler olsa da yine erkek egemen. Erkeklerin fazla olduğu diğer üniversitelerde de geldiğimiz İstanbul üniversitesinde de yani nereye bakarsanız bakın erkeklerin daha kalabalık olduğunu görüyoruz...(Doçent, 37, Evli)

Kadın akademisyenlerin yetersiz olduğu düşüncesini toplumsal açıdan kadın çalışamaz önyargısına bağlı olarak ifadelendirmeye çalışan EK4 kodlu akademisyen, kadınların erkeklerle eşit oranlarda çalışması gerektiğini şöyle ifade etmektedir:

...Tabii ki yeterli değil. Belki de toplumun diğer kesiminde kadın çalışamaz önyargısının söz konusu olmasındandır. Çalışmayıp evde çocuk bakıp çocuklarını büyütmeye yargısı var belki bunu değiştirerek, kadında bir birey ve topluma faydası olabilir. Bazen erkeklerin göremediği küçük ayrıntıları kadınlar çok güzel görebiliyor. O yüzden çalışma ortamında kadınlarla erkekler eşit oranda olursa o ayrıntılarda göz önünde tutulup daha güzel işler ortaya çıkabilir diye düşünüyorum...(Yrd. Doç., 42, Evli)

Günümüzde kadın akademisyenler, evde veya okulda zamanlarının büyük bir kısmını bilimsel faaliyetlere ayırmaktadır. Kadın akademisyenler bilimsel çalışmalarını mesai saatleri dışında evde de sürdürmek zorundadır. Bir taraftan mesleğinin gereklerini yerine getirmeye çalışırken, diğer taraftan da ilkel

toplumlardan günümüze kadar devam eden geleneksel ev işleri, çocuk bakımı ve benzeri işleri yapma zorunluluğu gibi rutin roller, kadınların omuzlarına yüklenmiş görünmeyen bir emek olarak algılanmaktadır. Bu durum günümüz şartlarında da kadın akademisyenleri birçok sorunla karşı karşıya bırakmaktadır. Kadınlar anne, eş, arkadaş, meslektaş, araştırmacı ve bunun gibi pek çok rol ile ilişkilendirilmiş talepleri karşılamak için, kişisel zamanlarından feragat etmek durumundadır (Dikmen ve Maden, 2012: 258). Dikmen ve Maden'in ifadelerini destekleyen bir bakış açısıyla, kadın ve erkek akademisyenlerin çalışma açısından eşit seviyede olmadığını izah eden EK5 kodlu örnekleme göre ise toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak evli ve çocuklu akademisyenlerin, akademik çalışmalara erkek akademisyenlere göre daha geriden başlama nedenleri izah ederek, bu eşitsizliğin ortadan kaldırılması ve kadın akademisyenlere pozitif ayrımcılık yapılması gerektiğini Avrupa'dan örneklendirerek şöyle izah etmektedir:

...Çok düşük kadın akademisyen sayısı. Arttırılabilir. Kadın ile erkek aynı statüde değerlendiriliyorsa, örneğin doğum yapıp işe başladığında rakiplerin direkt erkek. Ama senin süt izni kullanman gerekiyor. Senin geriden başlayacağını kabul etmeleri gerekiyor. Özel sektörde bu çok daha fazla. Yani kanunlarla yaptırım daha fazla arttırılmak zorunda kadın sayısının arttırılması için. Çoğu bayan bu yüzden işi bırakmak zorunda kalıyor. Aileleri burada değil, çocuklarına kendileri bakmak zorundalar. Bir banka çalışanını düşünün 8 de 9 da geliyor. O zamanda bir seçim yapmak zorunda kalıyorlar. Seçimde tabii ki aile önce geliyor. Örneğin doğumdan sonra işe başladığımda azami seviyede 10 saat ders aldım. Öğretim üyesi sıkıntısı vardı bölümde. Ama o 10 saat bile çok zor veriliyordu. Gece uykusuzluk çocuğun anı anını tutmaması, işin dışında başka bir işi yapmak zor oluyor. Koşullar el verseydi bir 6 ay daha çocuğuma bakardım sonra dönerdim. Yurt dışında 2 yıl bu süre. Bu da tabii ki ister istemez bilimden uzaklaşmaya sebebiyet veriyor. Evde bir şey okumazsan, etmezsen kesinlikle bilimden uzaklaşırsın. Akademik başarıda tabii ki törpüleniyor bu süreçte. Akademisyenlik 8-5 değil. Evde çalışma gerektiren bir şey. Avrupa'da bir şey görmüştüm

doğumdan dönen bayanlar için özel bir proje kolu vardı. Oraya başvuruyorlardı. İlane çıkmışlardı çok hoşuma gitmişti. Bir kere insanın kendine güveni geliyor. Farklı değerlendirileceğini biliyorsun projede çok özel...(Yrd. Doç., 39, Evli)

Çalıştığı bilim dalı açısından kadın akademisyen oranının yüksek olduğunu belirten BK1 kodlu örnekleme göre, genel anlamda kadın akademisyen sayısının düşük olduğu ve kesinlikle artırılması gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca BK1'in ifadelerinde ön plana çıkan unsurların başında yönetsel anlamda kadınların geride kaldığı, daha çok erkek egemen yönetimlerin üniversitelerde hâkim olduğu ama kadın rektöre sahip olan üniversitede şuan çalıştığından ötürü kadın bakış açısının daha ılımlı ve pozitif olduğunu şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Kesinlikle yeterli bulmuyorum. Gerçi bizim bölümümüz gibi temel bilimlerin bazı bölümlerinde kadınların oranı daha yoğunluklu olabilir ama genelde erkeklerin yoğun olduğunu ve zaten yönetim kademelerinde görüyoruz. Üniversitelerin yönetimlerinde daha çok egemenliğin erkeklerde olduğunu görüyoruz. Biz biraz daha şanslıyız üç dönemdir iki farklı kadın rektör. Zaten onların bakış açısı, olaylara yaklaşımları da gerçekten erkeklere göre daha farklı. Başka üniversitelerden geldiğimiz için biz, kadın yöneticiyle çalışmamıştık daha öncesinde burada o farkı fark ediyorsunuz. Kadınların bakış açısı, yaklaşımları daha ılımlı pozitif olabiliyor olaylara...(Doçent, 40, Bekâr)

Kadın akademisyenlerin oranının eğitimin bir uzantısı olduğunu ifade eden akademisyenlere göre diğer toplumsal alanlara göre kadın akademisyen sayısının daha yüksek olması söz konusu iken BK1'in ifade ettiği gibi yönetsel anlamda kadınların erkeklere oranla daha düşük seviyede olduğunu farklı örneklemler aşağıdaki gibi ifade etmektedirler:

...Bildiğim kadarıyla cinsiyete dayalı akademide çok fazla bir uçurum yok. Yalnız bu yönetsel düzeyde, idareciler katında evet belki bizim üniversitemiz bir miktar farklı olabilir 3 dönem kadın rektör olmasından dolayı ama genelde yöneticilerde çok az kadın dekan ve

az kadın dekan yardımcısı vardır. Aklıma gelen bir tane dekan vardır bu kadar fakültede idari anlamda var ama eğitim seviyesi yükseldikçe o eşitsizlik biraz daha görünmez oluyor o daha alt eğitim seviyelerinde daha görünür. Tabii ki aracı şey burada kadınların eğitim seviyesinin ne kadar desteklendiği meselesi, eğitimleri desteklenirse evet çalışıyorlar da. Ama desteklenmezse işte bulamıyorlar çalışmalarını da desteklenmiyor...(Yrd. Doç., 33, Evli)

...Yani eğitim seviyesinin bir uzantısı olarak akademisyenler aslında diğer sektörlere göre oransal olarak kadınların sayısı diğer sektörlerden daha fazla... Aslında nerdeyse yarı yarıya hatta bazı bölümlerde daha fazla... İşte eğitim bilimlerinde daha fazla mühendislikte daha az bu da işte aynı şekilde toplumsal cinsiyet rollerinin uzantılarını bu mesleklerde görüyoruz... Ama eğitim sektörünün devamı olduğu için kadın oranı diğer sektörlere göre daha fazla ama burada yönetici yok... Rektörümüz kadın olmasına rağmen orta ve üst düzey yöneticilere baktığımız zaman mesela kadın yönetici yok... Dekanlık ve dekan yardımcılığı iki tane fakülte hariç... Diğerlerinin hepsi erkek... Bu da mesela geleneksel erkeğe özgü yöneticilik şeyini kıramıyor... Rektörlük düzeyinde kırıyor ama rektörde bir kadın olarak kendini çok ifade edemiyor, tam böyle dememek lazım ama onlarda üniversite de yönetici kadın yetiştirilmesini destekliyorlar ama çok ciddi anlamda bir şey göremiyoruz... Bir çıktı göremiyoruz... Yani burada sayıdan çok niteliksel olarak temsiliyet biraz sorunlu... Mesela bunun biz farklı politikalara yansıdığını göremiyoruz... Kadınlara biraz daha toplumsal cinsiyette pozitif ayrımcılık yapıldığını göremiyoruz...(Yrd. Doç., 42, Bekar)

Diğer örneklemlerin tersine kadın akademisyen sayısını yeterli gören BK2 kodlu örnekleme göre de yönetsel anlamda erkek akademisyenlerin olması gerektiğini, erkeklerin daha mantıksal yönden kadınların ise daha duygusal açıdan olaylara yaklaştığını şu ifadelerde dile getirmektedir:

...Şimdi etrafımıza baktığımız zaman bence yeterli. O kadar zaten belli bir oranı da aşmaması gerektiğini düşünüyorum... Çünkü erkeklerin olması taraftarıyım çünkü daha mantıklı bakıyorlar olaylara... Bazı noktalarda erkekler daha mantıklı bakıyorlar... Kadınlar daha duygusal bakıyorlar buda tabii bir kaos yaratabilir...(Yrd. Doç., 44, Bekar)

Son olarak Türkiye'deki kadın akademisyen sayısının gelişmiş bazı ülkelerdeki kadın akademisyen sayılarından daha yüksek oranda olduğunu ifade eden EK1 kodlu örneklemin konuya diğer örneklemelerden farklı yaklaştığını söylemek gerekir. Ona göre niceliksel olarak kadın akademisyenin sayısının fazla olması ya da bir bilim dalında illa kadın olmasından ziyade yetkinliğe bağlı olarak kadın ya da erkek akademisyenlerin oranlarının şekillenmesi gerektiğini şu ifadeleriyle ortaya koymaktadır:

...Kadın akademisyen sayısının duyduğum kadarıyla gelişmiş bazı ülkelerdeki kadın akademisyen sayısından daha fazla kadın akademisyen sayımız var. Yeterli mi biraz yetkinliğe bağlı bir şey. İnsanların illa kadın akademisyenleri çoğaltacağım diye bir şey değil. Bilemiyorum bir meslekte örneğin makine mühendisliği illa kadın olması gerekmiyor ya da bu erkek egemen bir meslektir gibi yaklaşım yanlış. Bunu yapmamız mı gerekiyor niye yapmalıyız hedefimiz nicelik midir? Bunların açıkça ortaya konulması gerekiyor. Evet, kadın akademisyen yeterli mi? Kadın akademisyen oranı %70, erkek akademisyen oranı %30 olunca mı yeterli olacak neye göre yeterli yani kıstasımız ne başka ülkelerle mi kıyaslıyoruz. Onlara göre mi yeterli olacak...(Profesör, 47, Evli)

Şekil 3: Tema 2 Kadına Yönelik Şiddet Algısı

2.1.2. Tema 2: Kadına Yönelik Şiddet Algısı

Tema 2 altında kadına yönelik şiddet algısı analiz edilirken, kavramsallaştırmalardan hareketle 3 kategori oluşturulmuştur. Kadına yönelik şiddetin farklı boyutlarının kadın akademisyenler tarafından nasıl anlamlandırıldığını analiz etmek için öncelikle kategori 1 başlığı altında; kadına yönelik şiddetin temelleri anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Kadına yönelik şiddet türlerinin sorgulandığı ve toplumsal açıdan en çok gözlenen şiddet türünün tespit edilmeye çalışıldığı bu kategoride, kadına yönelik şiddet yoğunluğunda biyolojik ya da sosyal nedenlerin ne kadar etkisinin olduğu da anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca şiddetin azalmasında ya da artmasında eğitim seviyesinin ne kadar etkili olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Kategori 2 başlığı altında, medyada çıkan kadına yönelik şiddetle ilgili haberlerin toplumun genelinde nasıl etki bıraktığı kadın akademisyenlerin bakış açısıyla tartışılmaya çalışılmış ve pozitif etkilerin arttırılması için neler yapılması gerektiği kavramsallaştırılmıştır. Son olarak kategori 3 başlığı altında; hukuksal olarak kadına yönelik şiddet politikaları yeterli seviyede olup

olmadığı hakkındaki görüşler tespit edilmeye çalışılmış ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kadına yönelik politikalarının, kadına yönelik şiddeti nasıl etkilediği hakkındaki bakış açıları analiz edilmeye çalışılmış olup, kadına yönelik mobing konusuna nasıl yaklaştıkları da analiz edilmeye çalışılmıştır.

2.1.2.1. Kategori 1: Kadına yönelik Şiddetin Temellerinin Anlamlandırılması

Literatürde kadına yönelik şiddet olgusunun 4 farklı kategoride izah etmeye çalıştık. Bu kategori altında; hegemonya, yaşama müdahale, biyolojik temeller, olağanlaştırma, sosyal nedenler, eğitim seviyesi gibi kavramsallaştırmalardan hareketle toplumda en çok gözlemlenen şiddet türü belirginleştirilmeye çalışılarak, bu şiddet türlerinin arkasında yatan nedenlerin nasıl ifade edildiği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

İlk olarak hegemonya kavramsallaştırması altında toplumsal cinsiyete bağlı olarak iki cinsten birinin diğeri üzerinde psikolojik şiddet uygulayarak egemenlik kurmasını ve gücü olanın daha az güçlü olan insan üzerinde baskı yapabileceğini belirten EK1 kodlu örneklem psikolojik şiddeti “güç zehirlenmesi” olarak şu şekilde ifade etmektedir:

...Kadına yönelik şiddet her zaman olmuştur, olacaktır. Çünkü iki cinsiyet arasında fiziksel bir fark var. Şiddeti burada sadece fiziksel olarak algılamıyoruz. Bir cinsin öbürüne göre egemenlik kurması da bence şiddet olarak yorumlanabilir. Birinin daha böyle patron vaziyetinde olması da şiddet olarak algılanabilir. Mobing gibi de düşünebiliriz. Dolayısıyla evet gücü olan herkes güç zehirlenmesi yaşar belki ve bu sırf cinsiyette olarak demeyeyim. Gücü olmayan o gruba karşı bir hegemonya kurmak isteyecek, kendi dolayısıyla bir şiddet uygulayacaktır toplumda. Kaçınılmaz bir şey de aslında...(Profesör, 47, Evli)

Toplumsal yaşamda kadına yönelik şiddet söz konusu olduğunda en çok gözlenen şiddet türünün psikolojik şiddet olduğunu belirten EK5 kodlu örnekleme göre, diğer şiddet türlerinin psikolojik şiddetten sonra gelmesi söz konusudur. Psikolojik şiddet olgusunun sadece erkek tarafından uygulanmadığını belirten EK5,

bulduğu sosyal çevrede kedisinin de psikolojik şiddete sıkça maruz kaldığını, erkeğin kendine güvensizliği söz konusu olduğu takdirde tahakküm oluşturmak için fiziksel şiddete başvurduğunu ve eğitimin şiddeti ortadan kaldırmadığını şöyle ifade etmektedir:

...Kadına yönelik bence en büyük şiddet psikolojiktir. Evet, sonrasında fiziksel, cinsel şiddet söz konusu olabilir. Ama önem sırasını sorguladığımızda psikolojik şiddet en önemli olanı diye düşünüyorum. Sadece erkek olarak değil aile olarak ta etrafındaki insanlardan görebilirsiniz. Bu benim çevremde gördüğüm bir şey. Mesela kayınvalide tarafından birinci önceliğinin ne olduğunun hatırlatılması, iğnelemeler etrafımda gördüğüm şeyler. O yüzden birincisi psikolojik. Erkek kendine güvensizse o zaman fiziksel şiddet ortaya çıkıyor. Eğitimle belki azalıyor. Ama eğitimle ortadan kalkmıyor diyebiliriz. Son istatistiklere göre eğitilmiş kadınların daha çok şiddet gördüğü açıklanmıştı...(Yrd. Doç., 39, Evli)

Kadına yönelik psikolojik şiddet olgusunun aile içinde karı-koca arasında olmasından ziyade, toplumsal yaşamın her alanında ve toplumumuzun her bölgesinde olduğunu ve birçok defa kendisinin psikolojik şiddete maruz kaldığını belirten BK1 kodlu örnekleme göre, kadınların sosyal hayatta erkekler tarafından yetersiz görülmesi ve yaşamlarına müdahale edilmesi söz konusu. Erkek tarafından oluşturulan kadın tiplemesinin dışında hareket edildiği takdirde ise direkt önyargı, taciz ve dışlanmanın söz konusu olduğu örneklerle şöyle izah etmektedir:

Kadına yönelik şiddet ülkenin doğusu batısı her yerde çeşitliliklerle olduğunu düşünüyorum. Burada bile ben kadın olarak rahat olmadığımı hissediyorum. Aslında benim memleketimde kadınlar erkeklerle diyalog kurabilirler. Kişiyi soru sorduğunuzda nezaketle cevap alabilirsiniz. Ankara'dan geldim buraya, orada kadın olarak dışlanmadığınızı hissediyorsunuz. Ama burada ben kadın olarak dışlandığımı hissediyorum. Herhangi bir yerde, insanların toplu olarak buldukları yerlerde bir soru sorduğunuzda ya da en basitinden para çekmek için bir banka sırasına girdiğinizde bile

yönlendiriyorlar sizi. Adam size bakıp bu işi bu yapabilir bu yapamaz diye düşünmeden orada hani dürtme ihtiyacıyla şuna bas buna bas diye yönlendiriyor. Kaç kere buna şahit oldum ve kavga ettim adamlarla. Yardım istemem ve ben yakanımda kimse olsun da istemem çok fazla dibimde. Uyardığım için sen ne biçim kadınsın. İşte böyle diyaloga girilir mi yabancı biriyle erkeklerle falan diye hakarete bile uğradım. Yine toplu taşımada... Sırf ben o yüzden araba aldım. Çok kaba ve nezaketsiz oldukları için ve kadın olarak sesinizi çıkarmanıza alışık olmadıkları için ben burada kadın olarak çok dışlandığımızı hissediyorum. Yaşadığımız çevrede bile yalnız bir kadın, kimler geliyor kimler gidiyor. Bunlar bile soru işareti bundan rahatsız olabiliyorsunuz. Size çekinmeden soru soruyorlar. Kadını olsun erkeği olsun hiç fark etmez size fütursuzca, küstahça soru sorabiliyorlar. Bu bir yaşama müdahaledir. Bunun toplumda giderek arttığını düşünüyorum. Dediğim gibi doğudur batıdır hiç fark etmez. Hiçbir ili ayırt etmiyorum. Çok fazla gezdiğim için gözlemleyebiliyorum. Yani güneye de gittim Akdeniz, Ege kıyılarında bile zaman zaman bunu hissettim. Kadın olarak biraz daha giyimine kuşamına dikkat etmek ihtiyacı duyuyorsunuz. Bence buda bir şiddettir yani benim giyimim kuşamım, oturmam, kalkmam bunu ileri boyutta bir toplum belirleyemez. Belirlememeli...(Doçent, 40, Bekâr)

Kadına yönelik şiddetin Türkiye’de ciddi bir sorun olduğunu belirten BK5 kodlu örnekleme göre, eğitim seviyesinin düşük ya da yüksek olmasından öte kadına yönelik şiddetin nedeninin, erkek egemen bir toplum olmasından kaynaklandığını belirtmektedir. Ona göre, kadına yönelik psikolojik şiddetin neredeyse bütün evliliklerde olması, bu şiddet türünün toplumsal cinsiyet bağlamında kanıksanmış olması ve böyle bir hayat kaldıramayacağını düşündüğünden ötürü evlilik olgusuna sıcak bakmadığını örneklerle şöyle ifade etmektedir:

Kadına yönelik şiddet ciddi bir sorun Türkiye’de. Yani sosyo-ekonomik düzeyi en yüksek olan ailelerden tutun da en düşük olanlara kadar, kadın okumuş, doktora yapmış ama hala o erkek egemen toplumda yaşamaya devam ediyoruz. Sadece bu fiziksel bir şiddet

olmayabilir. Birçok alanda kadınlar genellikle ikinci sınıf insan muamelesi görüyorlar. Ve her konuda şiddet gördüklerini ben düşünüyorum... Ben böyle bir hayat kaldıramam diye düşündüğüm için evlenmiyorum. Çünkü hep öyle. Bence illa vurması gerekmiyor. Şöyle bir bakması bile sesini yükseltmesi bile yanlış ve etrafımda gördüğüm bütün evliliklerde de bu var nerdeyse çok küçük bir grup istisna belki de. Yüzde 99'unda psikolojik şiddetin yaşandığını düşünüyorum. Yani şöyle kadının görevi nedir? Oturup evde yemek pişirmek, evde oturmasa da çalışan bir kadında olsa akşam adam eve geldiğinde yemeği beğenmeyip karısına surat asmayı ne bileyim bağırmayı gidip peynir ekmek yiyip eşine söylenmeyi bu bir psikolojik şiddettir bence. Kuzenimin evinde rastlamıştım güya çok mutlu bir evliliği var. Kadıncağız donatmış masayı kuzenim ama salatanın sosumu eksikti sanırım. Birde misafirim ben. Garip bir hareket yaptı kocası sosu yok bunun falan. Baktım kuzenim koştu mutfağa getirdi. O sostan ben çok irrite oldum. Bence bu da psikolojik bir şiddet yalnızken bile yapılsa ben kaldıramam birde onun teyzesinin kızı var yanında çok çirkin şeyler bunlar ama o kanıksamış bunu, o hiç bozulmadı. Ben olsam belki mutfağa gittiğimde belki gözümden yaşlar gelirdi patır patır...(Yrd. Doç., 42, Bekar)

Kadına yönelik en çok gözlenen şiddet türünün psikolojik şiddet olduğunu ve kadının buna bilinçli bilinçsiz olarak günün her saatinde maruz kaldığını belirten EK2 kodlu örnekleme göre, kadınların daha ataerkil yapı içerisinde yetişmesinin, erkek çocukların büyümesi sürecinde de etkili olduğunu ve erkek egemenliğinin toplumda perçinlendiğini şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Psikolojik şiddet en çok gözlediğim şiddet. Yapamaz, edemez, anlamaz bilmez gibi bunu 24 saatin 24 saatinde yapabilirsiniz. Ama dövme yapılsa günde bir kere yapar. Sözle yapılan şiddeti evirir çevirir söyler ve bunu başkalarının yanında da yapabilir... Kadınlar daha ataerkil yapıda yetiştikleri için erkek çocukları aman oğlum tarzında büyütüldü. O yüzden erkek çocukları böyle bir anne şefkatiyle büyüdükleri için bir özgüvenle büyüyorlar.

Erkek her şeyi yapabilir. Ayağına suyunu, sütünü, yemeğini götürdükleri için o erkek çocuğu istediği konuma, yaşa gelsin kadına bakışı ister istemez o evinde köleymiş gibi gördüğü anne var ya evinde o kız kardeşler o oğlan çocuğuna hizmet eder. Yani o sofrayı kız çocuğu toplar temizler, erkek gezer. Erkeğe istediği para verilir erkek harcar. Kızların sınırlıdır. Aman erkek okusun, erkek büyüsün, erkek şunu yapsın hep erkek. Erkeğe sunulan imkânlarla kızlara sunulan imkânlar aynı değil toplumda. Anneden de zaten onu görüyor. Anne zaten babanın o baskısı altında ezilmiş durumda. Şimdi onların yetiştirdiği nesilden çıkan çocuk istediği eğitimi alsın şiddete meyilli. Yani kadını hiçbir zaman kendine eşdeğer görmez. Çünkü çocuğun rol modeli annedir. O erkek çocuğu güçlü bir annenin elinde büyürse kadına saygısı olur. Ama o çocuğu büyüten anne güçlü bir anne değilse ve buna izin verilmemişse o çevre annenin güçlü olmasına izin vermemişse ve çocuk bunu görerek büyümüşse bu ister istemez ekonomik şiddet olabilir, fiziksel şiddet olabilir, cinsel şiddet olabilir genelde de duygusal şiddet olabilir...(Doçent, 38, Evli)

Diğer örneklerin dışında toplumsal yaşamda en çok orta ve alt tabaka da kadına yönelik ekonomik şiddetin yaygın olduğunu savunan BK4 kodlu örnekleme göre, evli ya da bekâr kadın gözetmeksizin ekonomik şiddete kadınların maruz kalmasını şöyle ifade ediyor:

...Kendi hani sınıfsal çevremden bahsederseniz eğer ekonomik şiddet sanırım çok daha yaygın olarak görünüyor, özellikle bu üst sınıflarda gerçi biz ekonomi de biraz daha bağımsız olan bireyleriz kadın ya da erkek, ama ekonomik şiddet belki daha dar gelirli ailelerde daha yoğun yaşanıyor olabilir, özellikle kadının çalışmadığı durumlarda... Bizim çevremizde fiziksel şiddet olsa bile hani arkadaşlarımız bunu dile getirebilecek cesaretle değil maalesef, onu bilemiyoruz fakat dolayısıyla duygusal şiddet yaşanıyor olabilir, ekonomik şiddet yaşanıyor olabilir, kadın ve erkeğin gelir durumuna göre farklılık varsa özellikle... Kadın kazandığı paranın tamamını harcamıyor tabii ki, genellikle çoğunun harcadığını biliyoruz

gelirlerinin birçoğunu çocuklarına, evli değilse de karar verici pozisyonda değil mesela kazandığı parasını nereye harcayacağı konusunda, mesela bekâr erkeklerin daha rahat olduklarını görebiliyoruz, ya da evliler arasında araba sahipliğine baktığımız zaman kullanım ve daha çok zaman geçirmede onlarda da birtakım üstünlük sağlanıyor, erkek bir adım önde oluyor, en azından o kaynağı kullanma ve erişme anlamında daha özgür ve buda kadını bir şekilde ona bağımlı kılabilir, ufak tefek şeyler ama bir üstünlük yaratıyor yani...(Yrd. Doç., 42, Bekar)

Kadına yönelik şiddetin en çok nasıl gözlemlendiği anlamlandırılmaya çalışıldıktan sonra, şiddetin temelinde yatan unsurları ortaya koymakta fayda vardır. Literatür incelemesinde şiddet ve saldırganlığın temelinde yatan nedenler irdelenmeye çalışılmıştır. Kuramsal yaklaşımlar göz önünde bulundurulduğunda tarih boyunca saldırganlık ve şiddet üzerine bahse konu olan biyolojik ve sosyal etkenlerden birinden yana tavır alan araştırmacılar olmuştur. Ama bugün bilim dünyası, her iki unsurun da şiddet davranışının ortaya çıkmasında belli ölçülerde etkili olduğunu kabul etmektedir. Yani şiddet davranışını belirleyen biyolojik etkenler kadar yaşantısal ve çevresel etkenlerde bulunmaktadır (Kılıç, 2016: 26). Araştırmada örneklemin şiddetin temellerinde yatan etmenleri nasıl anlamlandırdıkları kavramsallaştırılmaya çalışılmıştır. Bu kavramsallaştırmalarda göze çarpan; kabullenme, reddetme, doğallaştırma, yetiştiği ortam, öğrenme gibi ifadelerde daha çok sosyal nedenlerin şiddeti destekleyen unsur olduğunu söyleyebiliriz.

Ne ekerseniz onu biçersiniz atasözüyle şiddetin temellerinin kişinin yetiştiği ortama bağlı olduğunu belirten EK1 kodlu örnekleme göre, kişiler yetiştiği ortamda neyi öğrenirse, neyi görürse onun doğallaştırılması söz konusudur. Ona göre dezavantajlı bir ortamda yetişen erkeğinde o şiddeti ailesinde gördüğü takdirde, aynı şekilde kendi yaşam pratiklerine de gelecekte yansıtacağını şu şekilde ifadelemektedir:

...Bu yetiştirildiği çevreye bağlı. Ne ekerseniz onu biçersiniz.

Siz öyle bir toplumda yetişiyorsanız ne vermişseniz onun doğrusu o

olacaktır. Yetiştirdiğin toplumda eminim ailesi boşanmış çocukların boşanma oranları daha yüksektir. Tamamen tahmin bu çünkü yetiştirdiği çevreyle ilgili olduğunu düşünüyorum. Çünkü insanı direkt etkileyecek bir şeydir. Yani kavga ortamında yetişmiş olabilir ve bunun çok doğal, rahat bir ortam olabileceğini düşünebilir. Belki kavga ortamında yetişmiyor ama onunla yetişmiş biri bir durum meydana geldiğinde bununda bir çözüm olacağını aklına getirir ve böylece olumlu ya da olumsuz hayatına yön vermekte bu oranı etkileyecektir. Dolayısıyla böylece direkt bir etkidir yetiştirdiği ortam. Yetiştirdiği ortamda neyi öğrenirsek neyi görürsek bizim için doğal olan odur. Bebekler kendinizden ya da kendi ortamınızdan düşünün anne baba sürekli okul ortamında çalıştığı için okulun işi olduğunu biliyor. Anne baba öğretmen. Nereye gidiyorsun büyüyünce ben okula gideceğim. Çünkü okul bir iş yeri onun için. Veya ders çalışıyor çünkü anne baba eğitim camiasından geliyorsa yazılacak çizilecek işleri eve de taşırsa çalışmam gerekiyor diye küçük çocuklarda kâğıdını kalemını alıp ben çalışmam gerekiyor, çalışma saatim diyerek oynuyor. Babası futbolcu olanda ona göre şekilleniyor. Dolayısıyla şiddet görmüş ailede yetişen çocuklarda onlar kötü anlamında değil, biz onlara kötü etki yapıyoruz. O etkide o insanların hayatlarını şekillendiriyor. Çocuğu okumaya yöneltirsen okur. Ne bileyim kavga eden bir ortamda olursa çocuk için doğal olan o oluyor. Büyük ne yaparsa onu kopyalar dolayısıyla o ortamda yetişmiş bir erkek kadına bu şiddeti görmüşse, bunu yapacaktır. Onun için doğal olan budur. Bir insan anlaşmazlıklarını konuşarak gidermeyi öğrenmişse, gözlemlemişse onu yapar. Ama etrafında sürekli bağırarak, çağıran, birbirine sesini yükselterek, birbirine fikrini kabul ettirmeye çalışan biriyle bir arada olursa o zaman onu yapar. Doğrusunun bu olduğunu öğrenir. Herkesin bir fiziksel gücü var ama onu fark ettirecek sosyal ortam. Hani küçükken aslanı alırlarda eğitirler ve denilir “aslan kedi yavrusu gibi yetişmiş” doğasına aykırı olarak yetişen aslan bile o ortamı gözlemlemediği için bilincinde olmuyor saldırganlığın. Çevre

çok önemli burada herkesi şekillendiren temel faktör...(Profesör, 47, Evli)

Genetik faktörler söz konusu olsa bile o şiddetin ya da saldırganlığın ortaya çıkmasında çevresel faktörlerin etkili olduğunu savunan EK5 kodlu örnekleme göre, şiddetin temellerinin sosyal çevreyle ilişkili ve öğrenilen bir şey olduğu düşüncesini şöyle ifade etmektedir:

...Bence öğrenilen bir şey. Genetikle alakalı bir şey değil. Zaten erkek güçlü olduğunu biliyor ve algı olarak güçlü olduğu öğretiliyor. Güçlü olduğunu bildiği için karşı tarafından onun gücünü kabullenmesini istiyor. Eğer psikolojik olarak kendine güvensiz bir insansa. Ama iki insan birbirini kabullenmişse, o güç dengesi bir şekilde oturuyor. Benim fiziksel olarak eşimden kuvvetli olmam mümkün değil. Aile veya çevre etken faktördür... Mesela hastalıklar, psikolojik rahatsızlıkların genlerle alakası nedir ne değildir diye sorduğumda, genlerde olsa bile aile çevresi ve sosyal çevre hastalığın çıkıp çıkmama noktasında etkilidir. Burada etkiliyse genlerde olan hastalıktan bahsediyoruz sosyal çevrenin baskınlığından bahsediyoruz hastalık değil. Sadece gücün olup olmadığını bilmek, gücü nasıl kullanacağı tamamen sosyal çevreden, aileden öğrenebileceği bir şey. Yani bir erkek babasının annesini dövdüğünü görüyorsa, ne kadar kızsız bile yıllar sonra o kişi konuşmayı bilmiyorsa ilk öğrendiğini uygulayacak eşini döverek. Çünkü babası konuşmayı bilmiyordu. O da bilmiyor ilk bildiği dili uyguluyor...(Yrd. Doç.,39, Evli)

Sosyal çevrenin etkisini ortaya koyarken kız çocuklarının çok büyük oranda bastırılmış olarak yetiştirildiğini üniversite ortamında fark ettiğini belirten BK5 kodlu örneklem, yetiştiği çevrede kendi üzerinde abilerinin baskısını üniversiteyi kazanana kadar çok yoğun olarak hissettiğini, bu baskının yaşanmasında da annesinin etkisinin oldukça yüksek olduğunu şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Bence çevrenin büyük etkisi var. Daha doğdukları andan itibaren yetiştirilme tarzları farklı oluyor bir kız çocuğuyla erkek çocuğunun. Her zaman erkek çocuk sen oğlansın sen erkeksin, sen

güçlüsün. Kızlar işte eksik etek. Sus işte abinin sözünü dinle değil mi hep böyle büyütülüyoruz daha çocukken. Benim ailemde de öyleydi. Ben daha lisede okuyorum örneğin doğum günü partisi var bir arkadaşımın evinde... Soruyorum anneme gidebilir miyim diye abine sor diyor. Ya abim kim oluyor. Babana sor dersin anlarım. Ben o ergenliği çok sancılı geçirdim. İki tane abim var tek kızım ve aramızda 5 ve 7 yaş var birazda büyükler benden ki ben sonra üniversiteyi kazanıp gittikten sonra (abimde böyle çok kıskanır beni her şeye o karar vermek isterdi) annem o hakkı veriyor, o sorumluluğu o yüklüyor ona. Abine sor ne demek değil mi? Ne kadar saçma. Ben bunu bile kaldıramaz giderdim sormazdım abime akşam kavga falan çıkardı. O zaman bile isyan ederdim erkek egemenliğine ve hep şey derdim. Ben okuyacağım üniversiteyi bitireceğim hiç kimseye hiç bir şey sormak zorunda kalmadan bütün kararlarımı kendim vereceğim. Böyle bir hayalim vardı düşünün yani. Gerçekleşti mutluyum... Bir şey yani mini etek giydiğimde abimin bakıp ta şimdi bunu mu aldın gidip te, düzgün bir şey niye almadın falan. Ya sana ne ben bunları seviyordum. Sonra Ankara'ya gittim kazanıp üniversiteyi ama değişik şehirlere gelen arkadaşlarımı görünce ben dedim, benim ailem ortamım ne kadar harikaymış yani, hani o kadar bastırılmış ki kızlar çocukluktan itibaren o on sekiz yaşına gelene kadar inanılmaz baskılarla büyütülmüşler. Ve ben diyordum bir tek buna içerliyordum falan gerçekten o yetiştiriliş tarzı çok farklı Türkiye'de ve erkekler her türlü hakkı kendilerinde görebiliyorlar. İşte evlenmeden önce kız kardeşlerine karşı, evlendikten sonra da karılarına yapmadıklarını bırakmıyorlar...(Yrd. Doç., 42, Bekar)

Diğer örneklerle benzer bir şekilde şiddetin sosyal çevreden öğrenildiğini savunan BK3 kodlu örnekleme göre, toplumsal cinsiyet ayırımına özgü kodlamaların toplumun her alanında gözlenmesi söz konusudur. Bu nedenden ötürü çok fazla televizyonda dizi film izlemediğini belirten BK3, toplumsal yapının yansıması olarak hegemonik erkekliğin bu tür programlarda yeniden üretildiğini ve eğitim sisteminin değişmesi gerektiğini şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Kesinlikle sosyal çevrelerinden öğreniyorlar öyle bir toplumda yaşıyoruz çünkü ben oturup dizi seyretmiyorum asla yani Türk dizilerini seyretmiyorum. Seyrederseniz orada toplumsal rol her anlamda veriliyor. Erkek konusunda erkeğin hep güçlü öncü olması gücü veriliyor. Kadın birazcık kendini ifade etmeye çalıştığında bilimsel anlamda erkek kendini geliştirmemişse ilk yapacağı şey şiddet oluyor. Bunun dışında erkek her şeyin sahibi gibi. Feminist olamam değilim çünkü ne kadın erkekten ne erkek kadından üstün olsun ben tamamen insan odaklıyım bence kendi hakları gibi görüyorlar ve bunu sosyal çevreden daha aileden başlayıp okullarda devam ediyor. Eğitim sistemimizin çok şey olduğunu zannetmiyorum. Eğitim sistemimiz değişmeli özü insan olsun hayvanlar yer almalı bilmiyorum ben biraz hümanist yaklaşıyorum ama değişmeli yani birçok şeyin sonucu bence kadınlar bu kadar şeye maruz kalıyor. Sadece kadın değil fiziksel olarak hep güçlü olanlar güçsüz olanı eziyor...(Yrd. Doç., 43, Bekar)

Eğitim seviyesi yükseldikçe fiziksel şiddetin azaldığını fakat psikolojik şiddetin arttığını belirten EK2 kodlu örneklem gibi, BK1 kodlu örneklem de, erkeklerin sürekli bir şekilde kadınları aşağılama çabasının olduğu, kendilerinden daha fazla bilgili kadınları istemediği düşüncesini, sadece eğitim ve erkek algısı üzerine şekillendirerek kadınların eğitim seviyesinin artmasının şiddet üzerine etkilerinin göz önünde tutulmadığını şu ifadelerinde görmek mümkündür:

...Bence gizliden gizliye artıyor. Erkeklerde bir bilinç var kendilerinden daha fazla bilgili, daha toplumsal açıdan prestiji yüksek konumlarda kadınları çok büyük oranlarda istemiyorlar. Bu nedenle psikolojik şiddette artıyor. Fiziksel şiddet olarak bu hissedilmiyor. İllaki dayak yemesi gerekmiyor bir kadının ama psikolojik şiddetin ben çok fazla olduğunu düşünüyorum. Yani sürekli böyle bir kadınları aşağılama çabasındalar...(Doçent, 40, Bekar)

BK1 kodlu örneklemde olduğu gibi EK1, BK2, EK2, BK3, EK4, EK5, BK5, EK6, BK6 ve EK7 kodlu örneklemelerinde sadece eğitim-erkek ekseninde şiddetin

azalıp artmasını tartışıkları gözlenmektedir. Eğitim seviyesi arttıkça şiddetin kesinlikle azalacağını belirten BK2, EK5, EK7 kodlu örneklemelerin tersine, şiddet oranının değişmediğini düşünün BK6 ve EK6 kodlu örneklemelere göre şiddet eğilimi olan insanın her şeyi yapması söz konusudur. Bunların yanında eğitimin şiddeti etkilediğini düşünen BK5 kodlu örnekleme göre, hiç okumamış ya da ilkokulu bitirmiş bir adamla, üniversite mezunu bir adamın aynı zihniyette olmayacağını, eğitim seviyesi arttıkça fiziksel şiddetin azalacağını şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Mutlaka azalıyordur bence. Eğitimin şiddeti etkilediğini düşünüyorum bence. Hiç okumamış ya da ilkokulu bitirmiş bir zihniyetteki adamla üniversitede ki bir olmaz. Tabii ki eğitimliler içinde de var. Üniversite mezunu olup ta fiziksel olmasa da psikolojik şiddet vb. vardır ama eğitim düzeyi düşük olanlarda daha yüksek oranda yaşandığını düşünüyorum...(Yrd. Doç., 42, Bekar)

Kadının bilişsel olarak dönüşümünü eğitime bağlayan BK4 kodlu örnekleme göre eğitim sisteminin çok ciddi bir şekilde değişmesi gerektiği, kadın erkek eşitliği için muhafazakârlığın çok yoğun olarak yaşandığı bu kültürde ciddi bir toplumsal dönüşüm yaşamak için kadınların bilinçlilik seviyelerinin arttırılacağı eğitimin verilmesi ve kadınların daha çok okuması gereklidir. Eğitim-kadın ve şiddet algısını daha farklı bir boyutta ifade eden BK7 kodlu örnekleme göre, eğitimin aileden gelen bir eğitimle perçinlenmemesi durumunda şiddetin azaltılmasına hiçbir pozitif katkısı olmayacağını şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Ve eğitim olsa da hani ailesinden gelen bir eğitim geleneği yoksa ya da ailede yine bir şiddetten geliyorsa o tarz şeyler bence eğitimle çok parlatılsa da çok etkili olmuyor. Eğitim evet boşanmada ya da şiddete uğradın artık ayrılmak istiyorsan güç veriyor ama oradaki o sevdiği için yapar kodları falan onların eğitimle hiçbir alakası yok...(Yrd. Doç., 30, Bekar)

Kadının ekonomik gücünün ya da bağımsızlığının şiddeti bir nebze azaltabileceğini belirten EK3 kodlu örnekleme göre, örgün eğitimin yanında kadının kendini yetiştirmesi, yetişme tarzının, içsel bütünlüğünün etkisi daha fazladır. Bu

açından eğitim ve şiddet ilişkisini kendi yaşam deneyimleriyle örneklendirerek şu şekilde ifade etmektedir:

...Kadının daha çok yetişme tarzına, kendi içsel bütünlüğüne, kendine olan güveni şiddeti azalttığı için ekonomik gücü veya bağımsızlığı şiddeti belki bir nebze azaltır ama tamamen yok etmez. Çünkü yine toplumda da haberlerden duyuyoruz işte akademisyen kadın kocasından dayak yedi. Hatta evlendiğimde abime söyledim ben işte eşim lisansüstü yapmamıştı. Benim teşvikimle o da yüksek lisansa başladı. Ama kendini birçok alanda gerçekten geliştirmiş yetkin bir insan. Abime söyledim abim işte o seni döver dedi. Niye dedim sen işte akademisyensin doktora yapmışsın hoca olmuşsun, o memur kendinde bir eksiklik hisseder. Bende dedim yaşlı bir profesörle mi evleneyim ne istiyorsunuz dedim benden çünkü benimde sürekli evlenmem de, ailem yok o olmaz bu olmaz sen böyle rahatsın. Rahatım diyorum bazen de dalga geçiyorsunuz. Sen artık evlenmeyeceksin evde kaldın diye. Dedim öyle düşünme o da işte bizden daha yüksek puanlı üniversite sınavında okul kazanmış, iyi bir okuldan mezun olmuş. Dedim yüksek lisans, doktora mı yapmamış onlar evlendikten sonra çok istiyorsanız yapar dedim. Bir şekilde bu bir ölçü değil. Benden yukarda makam, mevki olması gerekmiyor. Öyle bir kişiyle evlendiğim zaman bana baskı şiddet uygulamayacak mı? Bunun da garantisi yok, dolayısıyla insanların bir birlerini anlamaları şiddeti de tabii ki minimuma indiriyor...(Doçent, 37, Evli)

2.1.2.2. Kategori 2: Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Toplumsal Etkilerinin Anlamlandırılması

Son dönemlerde medyada kadına yönelik şiddet haberlerinin yoğun olarak verildiği gözlenmektedir. Yapılan araştırmalarda kadına yönelik şiddetin günümüzde artmasından ziyade geçmişte daha geleneksel ve aile içerisinde çözümlenen ya da çözümlenmeyen bu meselelerin mahrem alanda kalması söz konusu idi. Günümüzde modernleşmeye bağlı olarak, toplumsal cinsiyet bağlamında kadınların daha sosyal

yaşama entegre olmalarıyla birlikte bu tür konulara daha hassasiyetle yaklaşılmasıyla, kadına yönelik şiddet haberlerinin de ön plana çıktığı söylenebilir. Araştırmaya katılan akademisyenlerin ifadelerinden hareketle normalleştirme, tekrardan üretme, kamuoyu oluşturma, farkındalığı artırma, ezik karakter gibi kavramlaştırmalardan yola çıkılarak kategori 2 şekillendirilmeye çalışılmıştır.

Medyada kadına yönelik şiddet ile ilgili çıkan haberlerin ekseri olarak kadını önemsizleştirdiğini, şiddeti meşru hale getirip normalleştirdiğini ve negatif bir etki yarattığını ifade eden EK5, EK7, BK2, BK6 ve BK7 kodlu örneklerle bu durumun nasıl oluştuğunu aşağıdaki gibi (kod sıralamalı) ifadelendirmektedirler:

Şiddeti teşvik eden bir yönü var. Çünkü diğer şiddet uygulamak isteyenlere de bu kadar şiddet haberinin yayılması olayı olağanlaştırıyor. Oda yaptı oda yaptı. Bilinçlenen kısımda var. Kadına çok fazla şiddet yapılıyor. Toplum adına bir şey yapılmalı diyen tarafta var ama hangi taraf ağır basıyor bilemiyorum...(Yrd. Doç., 39, Evli)

...Bence duyarsızlaştırıyor. Çünkü o kadar çok arttı ki. Sürekli haberlerde bu tarz şiddet olaylarını görüyoruz. İşte ne oluyor izliyoruz üzülmüyoruz şöyle oldu böyle oldu diye. Hatta bazen daha büyük olayları izliyoruz. Ne oluyor bir hafta sürüyor bazen insanlar ayaklanıyor, kampanya başlatıyorlar ve sonradan bir süre geçiyor unutuluyor. Sonra tekrar aynı olayı isim değişiyor ama aynı olayı yaşıyoruz. Yaşanan olay değişmiyor ve çözüm bulunmuyor. Duyarsızlaştırıyor...(Yrd. Doç., 30, Evli)

...Bence kadınları ayrı etkiliyor adamları ayrı etkiliyor. Kadınları şöyle etkiliyor; ya bu bizim başımıza gelirse diye etkileniyorlar... Erkelere vay adama bak karısının ağzını burnunu dağıtmış bunu bende yapabilirim diye düşünüyor... Erkekleri olumsuz etkiliyor kadınları da psikolojik olarak bastırıyor bu olaylar. Çünkü neden aynı şeyi yaşarım korkusu... Düşünsene hafif bir psikopat kocan var velev ki bir bakıyorsun bunun ayarında biri çıkmış karısını öldürmüş, bu ister istemez kadını acaba ben hani hareketlerimin

ayarını yapmalıyım ki bu da böyle bir şeye dönüşebilir bende yaşayabilirim aynısını korkusu oluyor... Medya bu konuda olumlu değil olumsuz etkiliyor yani... Normalleştiriyor durumu. En basit örneği işte psikopat katil yakalandı (Atalay Filiz) Adamlar polisler bununla selfi yarışına giriştiler... Böyle bir şey var mı arkadaş, onun egosunu kucakladılar yani egosunu yükselttiler... Şiddeti normalleştirdiler yani... Çoğu da masum kadın yani bunların (Öldürdüklerinin). Biri öğretmen. Yazık değerli yani tertemiz bir kadın bu manyak yüzünden öldürüldü...(Yrd. Doç., 44, Bekar)

...Bence görülen şiddet haberleri normalleştiriliyor. Ne kadar çok görülürse o kadar normalleşiyor. Son yıllarda artık bilemiyorum şu fikrimi paylaşan insanlar var mı var son yıllarda Türk toplumu yani Türkiye sınırları içerisinde ben oldukça ötekileştiğimi düşünüyorum. Beni rahatsız ediyor ama benim baktığım noktadan toplumun geri kalanı için normalleşiyor. Yani ben rahatsız olduğumla kalıyorum gibi bir hissiyat içerisindeyim o yüzden. Tabii ki benim gibi rahatsız olan insanlarda vardır. Ama çok azınlık kalıyoruz bence geri kalan kısım normalleştiriyor...(Yrd. Doç., 32, Bekar)

...Bence bunun sunum şekliyle çok alakası var kadına şiddet lanse ediliyor da karşısında bence hep evet lanse edilmesi gerekiyor ama şöyle birilerinin yalnız olmadığını bilmesi lazım ama haberlerin sonunda olumlayan şey hep şu: adam hep serbest bırakılıyor asıl sıkıntı bu. Kadın görüyor ki bende şiddete uğrarsam bende böyle yalnız kalacağım, hani benim kimse arkamda olmayacak ama o şiddet haberlerinin sonunda görseydik ki o kadın kurtarılmış hani o kadın ceza almamış... Ama haberlerin sonunda hep ne görüyoruz polis bir şey yapmadı, ilgilenmedi... Şiddete uğrayan kadın orda bence asıl hedef kitle birilerinin sesini duymak olacaksa o amaca hizmet etmiyor. Daha çok herkesin başına gelir diyor ve kendini önemsizleştiriyor bir yandan da ne hissediyor: benim başıma gelse devlet beni koruyamayacak. Yani haberlerin sonu hep kaotik bitiyor. Yani gösterim güzel fakat sonuçlandırılmıyor olması kötü. Şiddete uğrayan

bende gitsem bende kurtulamayacağım diye düşünsün...(Yrd. Doç., 30, Bekar)

Kadına yönelik şiddeti doğallaştırma ve kadının bu negatif durumu normalleştirmesine sebebiyet veren bu durumun BK2 ve BK7'nin belirttiği gibi şiddet uygulayan erkeğe daha çok cesaret vermesi söz konusudur. Medyanın konu üzerindeki negatif çağrışımının şiddeti “tekrardan üretme” noktasında oldukça etkili olduğunu EK6, BK4 ve BK5 kodlu örneklemeler kendilerince aşağıdaki gibi ifade etmektedirler:

...Bir kere her şeyden önce bu haberlerin nasıl verildiği önemli. Yani belki çıkış niyeti toplumu bilinçlendirmek evet bu kötü bunu yapmayın demek. Ama işte sizde biliyorsunuz kadına şiddete hayır videolarında fotoğraflarında bile mor gözlü kadınlar işte adam kadını dövüyor. Siz bunu tekrardan üretiyorsunuz. Yani amacınız son derece ters bir şekilde sunuluyor. O yüzden ben çokta memnun değilim bu şekilde çıkan görüntülerden. Kesinlikle normalleştirdiğine inanıyorum. Kadına karşı şiddete hayır falan demek değil işte adam karısını 32 yerinden bıçaklayarak öldürdü haberleri kesinlikle normalleştiriyor yapılanları...(Yrd. Doç., 33, Evli)

...Şimdi mesela son zamanlarda özellikle bu şiddet olayları kadın cinayetleri özellikle daha çok ilgi çekmeye başladı. Özellikle Özgecan cinayetinden sonra... Ama burada şöyle bir masum bir kurban yaratılıyor, hâlbuki bunların hepsi gerçekten de toplumsal cinsiyet rejimiyle çok alakalı şeyler, şimdi mesela duymuşsunuzdur, Nevin Yıldırım kocasını amcası tarafından tecavüze uğradığı için uzun bir süre 6 ay gibi; adamı öldürüp kafasını kesip köy meydanına atıyor mesela, kadın müebbet hapis cezası aldı ama kadın bu cezalarda bile hani çilem mesela Adana'daki kadın çok ciddi şiddet görmüş zorlanmış yani aklınıza gelebilecek her şey ve bu kadınların şeyleri bir öz savunma aslında, bu öz savunma olmasına rağmen kadınların artık kendilerini savundukları cinayetlerde iyi hal indirimi çok almadıklarını görüyoruz, burada halen kadın cinayeti işleyen

erkeklerin sırf kravat taktı diye 5 yıl indirim alıyorlar, bu sürekli yaşanan şeyler... Medya aynı rolleri üretiyor devam ettiriyor...(Yrd. Doç., 42, Bekar, BK4)

...Sanırım onları izleyip izleyip biraz daha cesaret kazanıyor bu erkekler, karılarını öldürenler, sokak ortasında dövenler. Aaa yapılabiliyormuş, yapan varmış demek ki, bende gideyim yapayım gibi ben daha cesaret verdiğini düşünüyorum. Belki bir şeye cesaret edemeyecekken zaten haberlerde bütün detaylarıyla anlatıyorlar Show TV o konuda gayet iyi detayları veriyor bir saat önce başlıyor haberler, Müge Anlı' da falan yani...(Yrd. Doç., 42, Bekar, BK5)

Kişi dünyayı adil bir yer olarak görür ve bu yüzden bir kurban asla tamamen masum değildir. Biri şiddete uğramışsa muhakkak buna yol açacak bir eylemde bulunmuştur düşüncesini savunan “Adil Dünya İnancı” kuramına göre, mağduru suçlama eğilimi kişinin mağdur ile benzerliği arttıkça artar. Örnek olarak kadınlar kadınları daha çok suçlama eğiliminde olabilirler. Dayak yemiş bir kadın için “oda etek giymeseymiş, eve geç gelmeseymiş” deme ihtimali o kadınla benzer yaşta ve benzer şehirde yaşayan bir kadın için çok daha yüksek bir olasılıktır (Kılıç, 2016: 44). Medyanın farkındalık yaratan bir özelliği olduğu gibi aynı zamanda adil dünya inancı kuramını destekleyen yanlarının olduğunu da belirten EK3, BK1 kodlu örneklemelere göre, medyanın kadını suçlamasına rağmen, bazı kesimlerin bilinçlenmesinde de etkili olduğunu ifade etmektedirler:

...Hem farkındalık artıyor hem de kadının sürekli ezik karakter gibi gösterilmesi de toplumda erkeklerin çok basit bir şey söyleyeceğim 80 küsur yaşında bir komşum vardı çokta severdim, bazen kadın cinayetleri çıkardı eşi vefat etmiş teyze ”iyi ki benim kocam ölmüş ya görüyor musun işte” diye söyledi bende gülerdim. Medya olumluda etkileyebiliyor farkındalık yaratma adına, bazen de kadınlarda korku yaratıyor. İşte sen dışarı çıkmasaydın, bu saatte ne işin vardı bunu bazen çok yaygın bir şekilde duyabiliyoruz işte kendi ailemizde bile bak çıktın başına geldi çıkmasaydın başına gelmeyecekti. Medya da bazen bu şekilde kadın suçluymuş gibi

gösterebiliyor. Ama tabii ki kadınlar biraz daha bilinçleniyorlar, medya sayesinde...(Doçent, 37, Evli)

...Ben farkındalığı olan kesimin ses çıkardığını düşünüyorum. Medyayı takip edende bu farkındalığı olan kesimler. Şimdi ben gerçekten merak ediyorum. Bir ankette ben yapmak isterim bu ev hanımlarının, eğitimine bir şekilde ara vermiş ya da meslek sahibi olamamış çalışmayan kadınların gerçekten bu tür haberleri izliyorlar mı neyi takip ediyorlar ben çok merak ediyorum. Etmediklerini düşünüyorum çünkü çok fazla soyutlar. Çünkü şu toplum yansa çok fazla izlemediklerini ya da evdeki eşlerinin çocuklarının yönlendirmesiyle bir takım şeylerden haberdar olduklarını düşünüyorum. O nedenle ses çıkaranlar aslında bilinç düzeyi yüksek, toplumsal bu konularda farkındalığı yüksek insanlar yani bizleriz. Ben öyle düşünüyorum medya dediğimiz şeyde bu kadınlar sabahtan akşama evlendirme programları gibi abuk sabuk şeyler izliyorlar. Oralarda böyle şeyler gündeme getirilmiyor üstüne üstlük farkında olmadan bahsettiğim şekillerde kadının bir konumu var. Kadın kocasını memnun etmek zorunda gibi mesajlar veriliyor. Bu alttan alta zaten kadın bunu yapmıyorsa hak etti gibi bakılabiliyor. Şunu bile diyen insanlar var yani genç kızlar öldürülüyorlar, tecavüze uğruyorlar o da hak etmiş gece vakti sokakta ne işi vardı. Bunu diyen kadınlar var...(Doçent, 40, Bekâr)

Medyanın kamuoyu oluşturduğunu, farkındalık yarattığını ifade eden EK1, EK4, BK3 kodlu örneklemelere göre, daha çok bilinçlilik seviyesi yüksek olan kişilerin bu tür haberleri tepki gösterdiğini, diğer kesimlerden insanların yavaş yavaş durumun önemiyetini kavramaya başladığını peyderpey ifade eden örneklemeler bu tür olayların hiç yokmuş gibi göz ardı edilmemesini, böyle olması durumunda olayların olağanlaştırıldığını şu sözleriyle dile getirmektedirler:

...Bir kere farkındalık önemli bir şey. Medyanın yapması toplumun bu konuda farkındalığını arttırmak... Eğer medya tarafsız ve bir yere çekmeden yapıyorsa toplumun farkındalığı açısından önemli.

Bunun ne dozda ve nasıl verilmesi gerekiyor bu başlı başına bir konu. Ama bunun farkındalığı arttırdığını söyleyebilirim. Doğruyu yansıtması ve objektif olarak bir amaca hizmet etmesi gerekiyor. Örneğin gençlerimize bu davranış şekillerinin yanlış olduğunu öğretmesi gerekiyor. Eğitici ve bilgilendirici çalışmaların yapılması bireylerin kendilerini koruması ve dış dünyada ona göre davranması için önemli. Olayı hiç yokmuş gibi göz ardı etmekte doğru bir şey değil. Oda bunu olağanlaştırmak olur. Karşı komşu karısını dövmüş aile arasına girilmez diyerek normalleştirmekte normal bir şey değil. Medyatik hale getirmekte iyi bir şey değil. Magazin haberi haline de getirmemeli. Orada bir olay olmuş insanların sosyal psikolojik yanlarını da incelemek lazım. Onlara saygı duyarak bir haber yapmak lazım...(Profesör, 47, Evli)

...Örtbas etsek farkında olmayız. Herkes kendi iş temposu içinde bir şeylere gömülmüş durumda. Eğer medya aracılığıyla bu tür şiddet haberleri açığa çıkarılmazsa belki kimsenin haberi olmayacak. Ki eskiden öyleydi ne yazık ki. Eskiden medya bu tür şiddet haberlerini çok hızlı yaymıyordu. Belki birçok evde kadınlar bugün olduğundan çok daha fazla şiddet görüyordu ama bunu kimse bilmiyordu o dört duvar arasında kalıyordu. Kendi açımdan normalleştirmiyorum. Her duyduğumda ayıplıyorum ve üzülüyorum açıkçası. Şiddet nasıl uygulanıyor yani neden böyle bir şeye gerek duyuyorlar diye düşünüyorum. Ya da günümüz toplumunda konuşarak bir şeyleri halledemiyorlar mı. Ya da erkek çevresinde, ailesinde ne gördüyse onu uygulamaya devam mı ediyor. Ya da bir takım ekonomik, sosyal sıkıntılar mı onları itiyor şiddete bilemiyorum. Ben her duyduğumda ayıplıyorum... Şu an medya da çıkan haberlerde işte tecavüze uğrayan kızlar, tecavüz eden kişilerle evlenirse artık onlar ceza görmeyecekmiş böyle bir şey olamaz yani. Hiç kimse böyle bir şeyi kabul edemez yani. Evlenir iki gün sonra boşanır. Bunu yapmaya teşvik ediyorlar. Doğru olmadığını düşünüyorum böyle bir insanla kim evlenmek ister diye düşünüyorum. Mantık çerçevesi dışında bir

olay. Her duyduğumuzda alışıyormuyuz? Yoo alışmıyoruz. Her duyduğumuzda bir tepki. Karşıt tepki çıkış oluyor ama bireysel olarak bir şey yapmıyoruz, kamuoyu oluşuyor...(Yrd. Doç., 42, Evli)

...Ben zaman içerisinde bunların kamuoyu oluşturacağına inanıyorum. Gerçekten bunlarla ilgilenen insanlar var. Biz sadece üzülp öfke oluşuyor bizlerde. Bizi olumsuz etkiliyor. Çünkü erkeklerin aldıkları cezalardan dolayı ben çok caydırıcı olduklarını düşünmüyorum. Çünkü aldıkları cezalar onları engelleme yönünde değil. Bu olumsuzluklardan belki erkekler eğitimlerini alabilir belki nasıl davranması gerektiği ama bence bizim gibi geri kalmış ülkelerde cezalar çok da caydırıcı olmadığı için özendiriyor tetikliyor da olabilir. Okuyoruz bu haberleri hayranlık duyan insanlar var bir şey diyemiyorum. Normali şu olması lazım insanlar bunu görüp ders alması ders çıkarması lazım. Kötü bir şey olduğunu görmesi lazım. Ama bizim ülkemizde her şey zıvanadan çıkmış bir hale girdiği için belki de bundan nemalanan insanlar vardır. Ama şunu belirtmekte fayda var gerçekten kadınların bilinçlenmesinde artık yavaş yavaş bir kamuoyu oluşturuyor diye düşünüyorum...(Yrd. Doç., 43, Bekar)

2.1.2.3. Kategori 3: Hukuksal Açıdan Kadına Yönelik Şiddet Politikalarının Anlamlandırılması

Eğitim seviyesi en yüksek kesim olarak tanımlayabileceğimiz kadın akademisyenlerin kadın hakları ve yapılan yasal düzenlemeler konusunda bakış açıları oldukça önemlidir. Çünkü toplumun elit kadınları olarak görülen bu kesim, diğer kesimlerine örnek teşkil edecek ve düşünceleriyle onları yönlendirecek kanaat önderleri niteliğindedir. Bu açıdan kategori 3 altında; teorik kurgulama, yüzeysel çalışmalar, kâğıt üzerinde yasa, siyasi boyut kazandırma gibi kavramlaştırmalardan hareketle akademisyenlerin konuya bakışları analiz edilmeye çalışılmıştır.

İlk olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kadına yönelik politikalarını kadın akademisyenlerin nasıl anlamlandırıdıkları incelendiğinde, araştırmaya katılan evli örneklemelerin hepsinin, bakanlığın kadın politikaları hakkında yeteri kadar bilgilerinin olmadıklarını belirtmeleri düşündürücüdür. Bekâr

örneklem incelendiğinde bakanlığın politikalarının daha çok yetersiz bulunması ve siyasi boyut kazandırmanın söz konusu olduğunun BK1, BK2 ve BK5 kodlu örneklemelerin düşüncelerinde şu şekilde ortaya çıktığını söyleyebiliriz:

...Kadın ve çocuklara yönelik bir takım çalışmalar var. Kanunlar var uygulanabilirliği ve onların bakış açısını ben çok şey bulmuyorum. Olayı biraz siyasi boyut kazandırma. Önceki bakanın biraz daha tecavüze uğrayan çocuklara yönelik bakışını bir kereden bir şey olmaz diye ifade etmesi beni çok şaşırtmıştı. Yani yaklaşımları zihniyet olarak bu şekilde ise aksi yönde pek bir şey görmüyorum. Hani olumlu adımlar atılıyormuş gibi ama yeterli bulmuyorum. Uygulamada da çok sıkıntı görüyorum aslında örneğin eşini bir şekilde öldürmüş ya da yaralamış ne bileyim Eskişehir’de geçenlerde bir kadına evleneceklermiymiş, nişanlısıymış kadına bayağı bir şiddet uygulamış. Kadın hastaneye kaldırılmış, kaç yerinden bıçaklamış kadında mimar sanırım iç mimar çok ciddi zarar görmüş ve hala davaları devam ediyor kadının hayatı karamış işini gücünü takip edemiyor fakat ciddi bir cezada yok bunların karşılığında. Siz bir insanın hayatını yok edebiliyorsunuz ama bunun karşılığında böyle basit cezalarla evet yasalar var ama yeterli değil. Bunların tartışılması gerekiyor. İşte bu konularda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın konuyu gündeme getirip azaltmak için caydırıcı cezalar olmalı, bilinçlendirme bilgilendirme çalışmaları olmalı. Bunlara pek şahit olmadım belki de ben yeterince takip edemediğim için bilmiyorum. Doğrudan hedef alıp ta suçlamak istemiyorum kimseyi yapıyorsa da takip edemediğimden benim eksikliğimdir. O yüzden var mı bilmiyorum. Ama olması gereken insanları doğrudan medyadan bilgilendirmek vs. yerine bilinçlendirme amaçlı her yerde artık toplantı salonları vs. var aslında özellikle biraz daha varoş olabilecek eğitim seviyesi düşük mesleki eğitim seviyesi düşük kadınlara ev hanımlarından başlayarak bilgilendirsinler...(Doçent, 40, Bekar)

...Ben o konuda çok ciddi çalışıldığını düşünmüyorum... Mesela Fatma şahin zamanında bakanken gördüğüm en hassas, en

çalışkan bakandı ama sonrasında gelenler bana o kadar çalışıyormuş gibi gelmedi yani. Yeterli düzeyde çalışma olsa zaten en basit benim duyduğum bu tecavüz olayı olmazdı. Kadıncağz evli kocası tarafından bunu yaşıyor ve hiçbir yere gidemiyor. Bu bakanlık zaten çalışsa burada ya da başka bir yerde bu kadında mağdur olmaz diye düşünüyorum yani... Adli tıbbı gidip raporda alıyor bir çözümde olur ama yok... Bunların bir çözüm olduğunu, kadınlarında düşündüğünü zannetmiyorum yani... Bu kadar olaya rağmen ne oldu bak işte. Bence çözüm olarak toplumdaki kadınlara bakanlık yapacağı sigara içmeyin diye yapılan kamu spotlarını kadınların çaresizlikleri içinde yapılmalı ve kadınlara güven verecek şeyler yapılmalı...Erkeklerle de böyle şiddet uygulayanlara çok ciddi cezalar verilmeli ki hani bu olay sona ersin yani...Yoksa Türkiye de bu kadar kadının yani...Sonuçta adamda hapse giriyor kadın ölüyor, çocukları rezil rüsva oluyor...Bunların bir şekilde eğitilmeli...ve kadınlara zarar verildiği zaman ailesinin temeline bomba koyacağını adamın beynine kazınması lazım...Çünkü ailesi çoluğu çocuğu her şey bitecek yani...Bu şeyi ayakta tutan kadın ve bunun algılamaları lazım erkeklerin...(Yrd. Doç., 44, Bekar)

...Bakanlığın bir şey yaptığını sanmıyorum. Ya da işe yaramıyor yani yapıyormuş gibi görünüp yapmıyor sanki. Toplumsal baskıya dayanamıyor, kadın dernekleri örgütleri bayağı yükleniyorlar. Zaman zaman yürüyüşler gösteriler yapıyorlar ama sanmıyorum yani onlarında bakış açısı belli sonuçta hükümetin. Adamlar ne diyorlar çeyiz hesabı falan açtırın. Eğitim hesabı açtırın demiyor da kızlar doğunca hemen çeyiz hesabı açtırın. Bu zihniyetten ne bekleyebiliriz ki...(Yrd. Doç., 42, Bekar)

Siyasi boyut kazanmasının yanında, yapılan politikaların yetersizliğini eleştiren BK3, BK4 ve BK7 kodlu örneklemelere göre, son zamanlarda geriye doğru gidişlerin söz konusu olduğu, mağdur olan bireylerin sorunlarının da, mağduriyet doğuran olaylar içerisinde mağduriyetlerinin giderilmesi, aile içinde sorunların

çözümlemeye çalışması daha ötesi kişinin tecavüzcüsüyle evlendirilmeye çalışılması gibi uygulamalarla aşağıdaki gibi ciddi eleştiriler söz konusudur:

...Çok takip etmiyorum. En son Ensar vakfında olay olmuştu. Çocuklar tecavüze uğramıştı. Bir kereden bir şey olmaz söylemi her şeyi ortaya koyuyor. Tecavüzcüsüyle evlendirip çözüm üretmeler, bunlar hukuksal politika olamaz... Yeterli olmadığını düşünüyorum ilgili bakanlığın. Kadınlara çok fazla sahip çıkacak kurumların bizim ülkemizde olduğu zannetmiyorum...(Yrd. Doç., 43, Bekar)

...Kesinlikle değil tabii ki... Şimdi bu aile ve sosyal politikalar bakanlığı kadın bakanlıydı hatırlıyorsanız birkaç sene öncesine kadar... Bu hükümetin politikaları doğrultusunda aileye bağlandı kadının sorunları... Dolayısıyla kadının bütün şeyleri aile içindeki rolü ile birlikte tanımlanıyor ve dolayısıyla ona yönelik şeyler politikalar üretiliyor... Mesela geçenlerde boşanma komisyonu kararlarını açıkladı dikkatinizi çekmiştir. Yani bu boşanma komisyonu kadının boşanmaması için şeyleri tedbirleri almaya hazır yani... Hatta ve hatta en çok basına yansıyanda oydu zaten; çocukların tecavüz gibi durumlarda tecavüzcüsüyle evlendirilmense varacak kadar tavsiyelerde bulunan bir bakanlık politikasından bahsediyoruz... Bu gerçekten çok tehlikeli ve buradaki kadın ve erkeğe yüklenen o eşitsiz toplumsal cinsiyet rollerini destekliyor artırıyor yani yasalarda bunun karşılığı yoksa siz bu eşitliği nasıl sağlayabilirsiniz... Şimdi 2003 yılında galiba medeni kanunda birtakım düzenlemeler yapıldı ve bu düzenlemeler etrafında şiddet uygulayan eşi evden uzaklaştırabilme yasası çıktı. Mesela daha hızlı bir şekilde ama bunu uygulayabilmek için gerçekten kadının sadece işte polise gitmesi vs. yetmiyor... Mesela çilem olayında o kadın kaç defa polise gitmiş yani koruma istemiş ve o koruma isteği 1 2 3 4 yani cinayete kadar gidebiliyor. Dolayısıyla kadınlar zaten korunma talebinde bulduklarında bile korunamadıklarını görüyoruz... Burada hani tamam Türkiye’de en hızlı kadınlar seçme seçilme hakkı kazandılar boşanma hakkı vs. ama bunların hepsi aslında mevcut toplumda o

eşitsiz yapıyı yıkmaya yönelik değil... Cezaların ve uygulamaların çok daha hızlı hayata geçirilmesi lazım ki görecekt insanlar aaa bu işin cezası buymuş diyecekler... Örnek olmalı... Bide tabi eğitimle ilgili envanterler vs. sistem içindeki toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik birtakım araçlar kullanılmalı... Çünkü her şey de kadın ve erkeğin eşit olmadığını söyleyen bir başbakan varsa burada istediğiniz kadar o eşitliği sağlamaya çalışın olmaz yani... Kadını dindeki yeriyle ne bilim o ailede ki yeriyle toplumsal kurumlardaki rolleriyle değil kadın bir birey olarak tanımlamak gerekiyor öncelikle... (Yrd. Doç., 42, Bekar)

...Ben Fatma şahini çok beğeniyordum. Hem o kadın anaokullarının artması, işte okul öncesi eğitimlerinin çok aktifti... Onu çok olumlu hatırlıyorum. Âmâ son yıllarda hatta son 1 ayda yok işte tecavüzcüsüyle evlendirilmesinin geri gelmesi, işte bu gibi şeyler duyuyorum... Çok bakamıyorum ama son zamanlarda bir kötuleme, bir gerilim var hani boşanma kurullarımı kurulacakmış vs. aslında güzel kanunlar var, güzel uygulamalar yok...(Yrd. Doç., 30, Bekar)

Hukuksal anlamda uygulamalar incelendiğinde araştırmaya katılan örneklemin ortak kanaatinin teorik kurgulamanın iyi olmasına rağmen, pratikte sıkıntılar söz konusu olduğu ve uygulamada binde bir etki yaptığını dile getirmektedirler. Bu açıdan EK2 kodlu örneklemin ifadesinde cezaların caydırıcılığı, EK4'ün söyleminde pratikte sıkıntılar, BK4'ün uygulamada binde bir etki, BK6 ve BK7'nin kâğıt üzerinde yasalar ve EK6'nın yüzeysel çalışmalar gibi ifadelerinden hareketle ortak anlamlandırmaları aşağıda sıralı bir şekilde ifade edilmiştir:

...Bence yeterli değil ben bile çok fazla bilmiyorum. İnternette bu tür haberleri düzenli olarak takip etmeye çalışan bir insanım. Sonuçta belli bir ekonomik özgürlüğümüzde var ben bile eğitim seviyesi belli bir dilim içerisinde olan bir insanım ben bile yasal haklarımı bilmiyorum. Pratikte ciddi sıkıntılar söz konusu. Benim haberim yoksa demek ki bir şeyler eksik...(Doçent, 38, Evli)

...Yasal haklar konusunda çok fazla bilgim yok. Şu an ayrılma durumunda mirasın eşit paylaşımı var her ne olursa olsun. Güzel bir uygulama en azından kadını da korumuş oluyor burada. Onun dışında çok büyük bir fikrim yok yasal haklar konusunda çok fikir yürütemiyorum. Yasal haklar olsa da uygulaması çok fazla mümkün olmuyor. Örneğin çocuğu için katlanıyor dışarıya yansıtıyor. Çocuk işte yıpranmasın diyor boşanmaya kadar gitmek istemiyor ya da çevre duymasın diyor çevreye karşı dört duvar arasında kalsın olan biten sesini çıkarmıyor. Dolayısıyla her ne kadar yasal önlemler olsa da kadın yine şiddet görüyor bir yerde. Cezaların pek fazla caydırıcılığı yok ülkemizde...(Yrd. Doç., 42, Evli)

...Şimdi ben göç alanında çalışıyorum ve göçmen kadınların hakları var mı yok mu kâğıtsız göçmenler, kâğıtlı göçmenler Türkiye hemen hemen bütün antlaşmalara imza atmış bir ülke hatta ilk atanlardan bir tanesi... Türkiye'nin ama attığı bu sözleşmelerin çok iyi bir şekilde sivil toplum özellikle kadın örgütlerinin tartışmadığı, bunun uygulamasının nasıl olacağına dair herhangi bir adım atılmıyor. Böyle olunca işte kâğıt üzerindeki haklar açısından maalesef uygulamada binde bir etkisini bile göremiyoruz. Bu da ciddi bir problem yaratıyor...(Yrd. Doç., 42, Bekar)

...Kâğıt üzerinde bir şeyler belki yapılıyor, kâğıt üzerindikiler bile bence yetersiz. O kâğıt üzerindikiler bile zaten uygulama alanında bence kesinlikle sıfır. Kâğıt üzerinde daha çok şey olmalı ama olanlar bile bence yetersiz. Türkiye'de kadın olacağımıza ölelim daha iyi. Ben umutsuzum bu anlamda...(Yrd. Doç., 32, Bekar)

...Yapılıyor ama nasıl diyeyim şey arkadaşlarımın başına gelen bir takım olaylar vardı anlatayım da... Bir arkadaşımın eski sevgilisi şey yapmış bilgisayarına program yerleştirmiş kızın kamerasını açmış bilgisayarı açık olduğu zamanlarda onun bütün fotoğrafları çıplak görüntüleri çekmiş karşıdan yonca diye bir sitesi varmış kızın kızda kullanmıyormuş yıllardır... Kızın fotoğraflarını

koymuş o siteye ben telekızım diye... Kızın telefon numarasını da yazmış hakiki ve kız bunu yapanın kim olduğunu da bilmiyor o anda... Ondan sonra kızın bütün şifresini de değiştirmiş... Msn den kızın bütün arkadaşlarına atmış ve şey ve kıza telefon geliyor madem telekızısın falan... Kız böyle öğreniyor... Kız internete giriyor hesabını falanda değiştiremiyor ve birkaç polise gittiler, bu bizim ilgi alanımız değil deyip farklı yerlere sevk ettiler ve kimse doğru düzgün ilgilenmedi... Hani ondan sonra kız hani ben ne yapacağım buradan kurtulayım deyip eski sevgilisinden yardım istiyor. Sen bilgisayardan anlıyorsun falan deyip; çocuk öyle itiraf ediyor ya ben yaptım falan diye... Polise gitme falan diye. Bu Ankara da olmuştu ve şeydi yani kız çok zor günler geçirmişti. Aslında yasal olarak bunlarla ilgilenen kişiler var ama hani kağıt üzerinde var...Aslında hani ilgilenilmesi lazım bilişim suçu vs.. diye ama polis başından savdı o anda...Yani şöyle bir arkadaşımın eski nişanlısı şimdi ayrıldılar hani yeni bir sevgilisi vardı bunları yolda gördüler arkadaşım hastanelik oldu yüzü kırıldı çocuk ikisini de dövdü hani eski nişanlısı ...4-5 gün hastane de yattı çok ağırdı hani , tedbir koydurdular polise , sonra o tedbir koydurulan polis aşık oldu arkadaşşıma falan filan...gece kapılarında falan beklemeye başladı...sapıklığa dönüştü hani bu...kağıt üzerinde evet her şey çok normal olabiliyor...ama hani insan faktörü hani derler ya gerçek İslam bu değil derler ya...tabii ki de kitap çok güzel kanunlar çok güzel...(Yrd. Doç., 30, Bekar)

...Özellikle hiç ilgilenemedim. Bu da benim direkt eksikim belki. Kadın hareketleri içinde de bulunamadım ama haberleri medyadan takip ettiğim kadarıyla sadece şeyde kalan bu en son tecavüz yasaları gibi çok fazla yüzeyde kalan son çıkan malum yasa ya da planlanan çokta takip etmedim ama bunların konuşuluyor olması bile kadın hakları açısından çok fazla sorun olduğunu gösteriyor...(Yrd. Doç., 33, Evli)

Şekil 4: Tema 3 Ekonomik Şiddet Algısı

2.1.3. Tema 3: Ekonomik Şiddet Algısı

Tema 3 başlığı altında ekonomik şiddet algısı 3 farklı kategoride kavramsallaştırılmaya çalışılmıştır. İlk kategoride toplumsal yaşamda kadınların ekonomik şiddet farkındalığının ne seviyede olduğu akademisyenlerin gözünden analiz edilmeye çalışılmıştır. İkinci kategoride, kadınların ekonomik tasarruflarına yönelik tutumlarının nasıl olduğu ve ev içerisinde ekonomik tasarruf hakkının toplumsal cinsiyet bağlamında kimde olması gerektiği gerekçeleriyle ele alınmıştır. Son olarak tema 3 başlığı altında kadınların ekonomik özgürlükleri ile diğer şiddet türlerinin azalıp artmasında nasıl bir ilişkinin olduğu sorgulanmıştır.

2.1.3.1. Kategori 1: Kadınların Ekonomik Şiddet Farkındalığının Anlamlandırılması

Literatür incelemesinde Türkiye’de kadınların yaklaşık 4’te 3’ünün çalışmadığı, ev kadını oldukları ve kadınların en çok maruz kaldığı şiddet türünün ekonomik şiddet olduğu fakat kadınlar tarafından en az anlamlandırılan şiddetinde

ekonomik şiddet olduğu tespit edilmiştir. Kategori 1 başlığı altında kadın akademisyenlerin gözünden, kadınların ekonomik şiddete uğrama durumları, ekonomik şiddete maruz kalıp kalmadıklarından kadınların farkındalıkları ve kadınların ekonomik şiddeti kanıksama durumları anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Bu açıdan kategori 1 altında; erkeğe saygı, kanıksama, iktidar ilişkisi, öğrenilmiş çaresizlik ve aile olmanın gereği gibi kavramlaştırmalardan çıkarımlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Ekonomik kazancı olan kadınların eşleri tarafından ekonomik şiddete maruz bırakıldığını söyleyen BK3 kodlu örnekleme göre, çalışan kadınlara oranla çalışmayan kadınların çok daha fazla ekonomik şiddete maruz kalmaları söz konusudur. Geleneksel cinsiyet rollerinin toplumumuzda çok yoğun olarak yaşandığını ifade eden BK3, birçok kadınında çalışmasına rağmen, evdeki sorumluluklarını yerine getirmek adına aile olmanın gereği düşüncesiyle, işten ayrılmak zorunda bıraktırıldığını da şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Ekonomik şiddete kadınlar çok fazla uğruyor. Kadın çalışsın çalışmasın erkekler bunu bizim bütçemiz deyip hâkimiyeti, kredi kartlarını da kendisi alıyor. Ama bunu çalışmayan kadın daha çok yaşıyor. Ama kadın evde çalışıyor erkek bunun farkında değil, devletimizde o anlamda kadına sahip çıkmıyor. Okumayan evde çok olan kadın var onların yaşadığı şiddet bence çok kötü bir şiddet. Ben çalışırken çocuk bakmak zorunda olup işinden ayrılan kadın arkadaşlarımı yakinen gözlemliyorum birçok şey onlar açısından eksik ama aile olmanın temeli olarak görülüyor. Eşleri de çalışıyor ama kadınlar o konuda yok gibi. İstedğini alıp yapamıyor ama aslında ikisinin çocuklarına bakıyorlar. Bu tür durumlarda bir ayakkabı alırken bile kadın harcamaları çok daha düşünüyor. Buna yakından şahit oluyorum...(Yrd. Doç., 43, Bekar)

Kadının çalışıp çalışmaması, çok eğitilmiş olup olmamasının çok fazla fark etmediğini, karar verme noktasında iktidar ilişkisinin her zaman erkekte olduğunu ifade eden BK4 kodlu örnekleme göre, kadının ekonomik şiddete çok fazla uğraması

söz konusudur. Bu durumu izah etmeye çalışırken, kadın kolluk kuvvetlerinin bile toplumumuzda kendi parasında tasarruf hakkı olmadığını şöyle ifade etmektedir:

...Kesinlikle ekonomik şiddete toplumumuzda çok fazla kadınlar ekonomik anlamda şiddete uğruyor. Şimdi burada herkes polislerde buna dâhil olmakla birlikte, polis memurlarına baktığımız zaman bir araştırma vardı. Polis memuru kadınlar bile maaş kartlarını kocalarına veriyormuş. Yani şimdi bu çok normal bir şey değil. Benim annem 60 yaşında bir kadın babamda çok teknolojiden anlıyor değil ama mesela o da verir sen çek falan, sevgi şefkat göstergesi olarak anlaşılabilir ama bu da ekonomik olarak şiddetin bir göstergesi... Aslında yani karar vermenin genelde erkekte olduğunu görüyoruz. İster kadın çalışıyor olsun ister çalışmıyor olsun, çok eğitilmiş olsun olmasın, aslında çokta fark etmiyor gibi geliyor bana...(Yrd. Doç., 42, Bekar)

Toplumda kadının kesinlikle ekonomik şiddete uğradığını düşünen BK6 kodlu örnekleme aynı düşünceleri paylaşan BK2 kodlu örnekleme göre, bu durum öğrenilmiş bir çaresizlik olarak değerlendirilmelidir. Ona göre, iktidar ilişkisinin geleneksel değerlere göre kültürel kodlarımıza derinden işlemesi şu şekildedir:

Ekonomik şiddet şöyle ki kültürel değerlerimize işlemiş... Yani kadın mutlaka ekonomik şiddete görüyordur. Çalışan ya da çalışmayan kadın için erkek egemen bir yapı içerisinde öğrenilen ve yapacak bir başka şeyi olmayan bir kısır döngü. Değişmesi çok kolay değil gibi geliyor bana. Bir örnek vereyim size yakınlarda beni çok derinden sarsan. Ankara da bir memur arkadaşla yemeğe gittik. Geçen aybaşıydı çok şaşırdım. İskender yemek için kocasını arayıp İskender yiyebilir miyim dedi. Bunu çok net gördüm ve bundan daha öte bir ekonomik şiddet var mıdır?..(Yrd. Doç., 44, Bekar)

Kadınların çok fazla ekonomik şiddete uğradıklarını ve bunun eskiden erkeğe saygı olarak görüldüğünü şimdi ise kadınların kazandıkları parayı kocasının eline getirip direkt olarak vermeyeceğini savunan EK4 kodlu örnekleme göre, kadının ekonomik kazancının kendi tasarrufu dışında kocası ya da babası tarafından

elinden alındığını ve bu durumun kişinin yetiştiği aile ortamına göre değiştiğini şöyle ifade etmektedir:

...Tabi uğruyor. Kadını çalıştırıp parasını alan vs. eskiden kadın çalışır ve kazandığı parayı eşinin eline teslim ederdi. Bu o zamanlar bir şiddet olarak düşünülmezdi. Bu erkeğe saygı olarak algılanırdı. Ama şimdi ki toplumda hiçbir kadın çalışıp kazandığı parayı getirip kocasının eline vermez ben görmüyorum. Öyle bir toplumsal yargı kalmadı. Ben istediğim gibi kullanıyorum. Ben Van da 22 genç kızla çalıştım. Arıcılık öğrettik onlara. Bize sordukları şeydi. Ben evlendiğimde kovanımı kocamamı vereceğim. Onların elindeki her türlü mal ya da mülk kocası tarafından alınıyor. Kazandığı paralarda babaları ya da eşleri tarafından alınıyor. Halen doğu kesiminde gördüğüm bu eğitim seviyesi yetersiz olan kızların, hatta bir kaçının hiç okuması bile yok ve bunların kazandığı her kuruş babası ya da eşi tarafından alınıyor ellerinden. Onların çok öyle özgürce harcama şansı olmuyor. Rahatça harcama yetisi olmuyor çok fazla. Yetiştigi aileden kaynaklanıyor...(Yrd. Doç., 42, Evli)

Ekonomik şiddet olgusunun yaşandığını, eşinin parasını elinden almasının söz konusu olduğunu ve kadınların bunun bir şiddet olduğunu farkında olmadığını ifade eden EK1 kodlu örneklem gibi, EK2 kodlu örneklemde maaşlarını bilmeyen arkadaşlarının olduğunu ve bu durumun bir ekonomik şiddet olduğunu farkında olmadıkları, bu durumun temellerinde de farklı unsurların yatığını ve bunu da aile olmanın gereği olarak gördüklerini ifade etmektedir. EK2 kodlu örneklem, olması gerekenin bu olmadığını kendi aile yaşantısından örnekler vererek şöyle izah etmektedir:

...Para odaklı bir yaşam oldu. Hiç ummadığım arkadaşlarımın maaşlarını bilmediklerine şahit oldum. Benim maaşlarını bilmeyen arkadaşlarım var. Bunun ekonomik şiddet olduğunu da farkında değiller. O ihtiyaçların görüldüğü, eşi cüzdanına para koyduğu zaman ihtiyaçların karşılandığını, bunu da aile olmanın gereği olarak düşünebiliyorlar. Ve bu söylediğim arkadaşlarında annesi babası

esasinda retmen olan kişiler. Kendi de eğitimci olan insanlar. Farkında değil bence nk mutlu ya görmek istemiyor ya da gerçekten böyle... Ben kendi maaşımı istediğim gibi kullanabiliyorum. Ama tabi evin belli ortak giderleri var aldığımız Şeyleri bölüyoruz. Mesela ev kredisini eşim ödüyorsa araba kredisini ben ödüyorum. Sonuçta böyle bir ayırım yaptık onun dışında da markete gittiğimiz genelde ben ya da eşim ödüyor. Ben kendi kredi kartımı öderim o kendi kredi kartını der. Bazı otomatik demeler bende. Eşimin parası biter ben ona veririm. Benim param biter o bana verir. Kimin antası yakınındaysa, cüzdanı yakınındaysa gider o çeker. Bizde senmiş benmiş diye bir ayırım yok bizde. Sonuçta herkes kendi alışveriş yapar. Ortak Şeyler için bir planlama yapmak gerekiyor. Sonuçta eve giren belli bir maaş var. Belli bir gelecek planı sonuçta niversiteler bile stratejik planlarla yönetiliyor. İşte 6 aylık 1 yıllık 5 yıllık 10 yıllık stratejik plan gibi. Bizde o plan dhilinde planlama yapmaya çalışıyoruz. Genel anlamda paramız yoktu gitme Şunu yapma gibi ben ona karışmıyorum o bana karışmıyor...(Doçent, 38, Evli)

Ekonomik şiddetin toplumsal değer yargılarına göre şekillenen bir durum olduğunu, sadece eş tarafından değil evre tarafından da ekonomik şiddetin söz konusu olduğunu ifade eden BK1 kodlu örnekleme göre, geleneksel anlamda insanların sosyal baskıya maruz kaldığını, bazen bu durumun evre tarafından “bakmakla mükellef” gibi yaklaşımlarla farkında olmadan zorla dayatıldığını şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Ben de dâhil olmak üzere kadınlar ekonomik şiddetin çok farkında değil. Gerçi benden ekonomik beklentisi olan, taleplerde bulunan kimse yok ama yardım etmem gereken boyutta aileme yardım etmeye gayret ediyorum. Ama bunu sen yapmalısın diye değil, ben kendim istediğim için yapıyorum. Ama bunu akraba çevresinde görüyorum. Örneğin biz babamızı kaybettik. Anneme ara ara Şey diyorlar hayat şartlarından falan bahsettiklerinde sana göre ne var kızların çalışıyor, oğlun çalışıyor sana bakmakla mkellefeler gibi.

Biz tabii ki annemizi mağdur etmeyiz. Hiçbir zaman etmeyiz de bunu akrabalarımın böyle düşünmeleri çok garip ya da işi yolunda gitmeyen insanlar var eşlerinin takılarını gönülsüz bir şekilde alıyorlar vermek zorundasın. Bizim ailemiz için bu yüzden mesela kuzenimin eşi işini bıraktı. Benim kazandığım para kendime kalmıyor bari çalışmayayım çocuğuma bakayım diye işini bıraktı...(Doçent, 40, Bekâr)

Kadınların ekonomik şiddete maruz kaldıklarının farkında olmamalarını daha çok kendi özel yaşamları dışında ekonomik anlamda tasarrufta bulunan kadınlar üzerinden örneklendiren BK5 kodlu örneklem, kadınlar kendi ihtiyaçlarını karşılamanın ötesinde, önceliklerini çocuklarına, eşlerini verdiklerini şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Değiller kadınlar büyük ihtimalle farkında. Evli kadınlara baktığımızda daha çok benim çocuklarım daha iyi şeyler yesin, daha iyi şeyler giysin. Aman ben yemesem de olur. Ben giymesem de olur. Ben gezmesem de olur zihniyetinde çok kadın var. Yuvayı dışı kuş yapar diye atasözü var ya bunu benimsemiş olan çok fazla kadın var. Resmen saçını süpürge edipte kendisi için bir kuruş harcamayan, bütün o parayı ailesi için kullanan çok fazla kadın var yani...(Yrd. Doç., 42, Bekar)

BK5 kodlu örneklemin izah etmeye çalıştığını kadının kendine yönelik ekonomik şiddet uyguladığı ve bunun farkında olmadığı düşüncesi EK5 kodlu örneklemin ifadelerinde somut olarak anlam bulmaktadır. Kadınların ekonomik şiddete maruz kaldıklarının farkında olmadıklarını ifade eden EK5 kodlu örneklem, kendisine ekonomik şiddet uyguladığını yaşamından örneklerle şu şekilde ifade etmektedir:

...Kadınlar ekonomik şiddete maruz kaldığının farkında değildir. Ben evlenmeden önce çok güzel kullanıyordum kendi paramı. Aileme de destek oluyordum kendi isteğimle ve verdiğimde kabul etmiyorlardı. Hatta annemin sözü var: koca parası yemek çok rahat çocuk parası ağır gelen bir şeydir gibi. Hatta benim verdiğim paraları harcamadığını sonradan biriktirdiğini bana vermeye kalktığını

gözlemledim. Ama evlendikten sonra ki eşimin hiç böyle bir şeyi yok. Ben harcayamıyorum. Eşime çocuğa çok rahat harcıyorum öderiz diyorum. Ama kendime boş ver diyorum bu ay almayayım. Sonra alayım. Ben kendime ekonomik şiddet uyguluyorum ama etrafımda bunu uygulayan birisi yok. Bir seferinde çocuğu bakıcıya bıraktık. Eşim beni aldı zorla Sakarya ya AVM'lere götürdü. Kimseye bir şey almıyorsun sadece kendine alıp çıkacaksın. Ben tam çocuğa bir şey alırken hayır diyor bugün çocuğa bir şey almak yok. Zorla o gün kendime 2 gömlek bir pantolon ve ıvır zıvır bir şeylerde aldım. Ve kalp çarpıntısından sanki çok aldım çok harcadım. Şey değil hani ödeyemeyecek gücümüz varda sıkıntıya mı düşünüyorum desem o da değil. Eşim çok aldı dese o da değil. O iyi bir şey de değil ben kendime uyguluyorum...(Yrd. Doç., 39, Evli)

Erkeğin çalışıp kadının çalışmadığı durumlarda ya da her ikisinin de çalışıp erkeğin kadının çalışmasını dikkate almadığı durumlarda ekonomik şiddetin yaşandığını belirten EK7 kodlu örnekleme göre, toplumumuzda kadınların bu durumun farkında olduklarını ve bir süre geçtikten sonra kabullendiklerini şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Erkek çalışıp kadın çalışmıyorsa en çok görülüyor diyebilirim. Ya da ikisi çalıştığında da görülebilir. Ben senden daha çok kazanıyorum gibi ya da onun kazandığı parayı dikkate almayıp yine de ben evin giderlerini karşılıyorum gibi yaklaşımlar ekonomik şiddet olarak yaşanmakta. Ya da kadının kazandığı maaşı alıp tamamen tasarrufunu başkasına veriyorsa da bu durum söz konusu. Bence ülkemizde kadınların birçoğu bu durumun farkındalar ama bir süre sonra kabulleniyorlar. Bunun rahatsızlığını hissediyorlardır ama eşimdir, ailemdir gibi kabulleniyorlardır bence...(Yrd. Doç., Evli)

Diğer şiddet türleri gibi ekonomik şiddetinde toplumumuzda kanıksanmış olduğunu ifade eden EK6 kodlu örnekleme, her an her yerde çeşitliliklerle ekonomik şiddetin üretildiğini şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Diğer bütün şiddet türleri gibi bu da kanıksanmış durumda toplumda. Ekonomik şiddetin nasıl yaşanacağını düşünecek olursak toplumda örneğin alışveriş yaptığımız marketteki kasiyer kadın vardı ve işten ayrılmış. Nerede diye sorduğumuzda diğer çalışana, erkek arkadaşı çalışmasını istemediği için işten ayrılmış gibi, yani her an her yerde ekonomik şiddete de maruz kalıyoruz...(Yrd. Doç., 33, Evli)

Ev içerisinde paranın hâkimiyetinin kimde olduğu ile ekonomik şiddet arasında ilişki kuran BK7 kodlu örnekleme göre, kadın çalışmasa bile evdeki iktidar alanını genişletmesinde, kocasının paranın tasarrufunu kadına vermesiyle şekillendiğini izah etmektedir. Erkeğin kazanıp evin gelir giderlerini erkek takip ettiği takdirde ekonomik şiddetin kadınlar tarafından farkındalık düzeyinin arttığını ve bu durumun bir iktidar ilişkisi yarattığını şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Mesele paranın hâkimiyetinin kimde olduğu... Şimdi bir erkek parasını kazanıyor ama kazandığı parasını karısına veriyor... Evi karısı geçindiriyor... O kadınlar genelde daha bir şeyler iktidar alanları hani evleri ya parayı kocaları getirse de evi o geçindiriyor. Bir güç veriyor bu kadına... Ama hani parayı hem erkek kazanıp hem de evdeki gelir gideri o ayarluyorsa, o kadınlar evet bir şiddet hissediyorlar birde kendi içlerinden bakıldığı zaman özellikle... Yani böyle bir şey var. Böyle bir farkındalık düzeyi var gibi hissediyorum. Evdeki paranın geçimini kim sağlıyorsa gibi... Gördüğüm kadarıyla şimdi be Trakyalıyım. Trakya'da genellikle kadınlar sağlıyor ama iç Anadolu da, doğuda olduğum zamanlarda erkeklerdi. Bölgeye göre değiştiğini ve bunun konuşulduğunu görüyorum etrafımdaki kadınlar arasında özellikle, parayı kim geçindiriyor hani. Bu bir şey gibi; paranın idare edilen kısmı önemli gibi. Parasını değerlendiren kadının bir gücü oluyor, o daha sanki parasını geçindiremeyen kadın güçsüz gibi o kadın sanki bir şiddet hissediyor gibi... Ekonomik bir şiddet çünkü hani o parayı hiç görmüyor harçlık alır gibi... Ama öbürü kazanmasa da o idare ediyor... O biliyor mesela peynir nerde ucuz... Onu bilmek bence kadınlar arasında da bir iktidar ilişkisi yaratıyor gibi hissediyorum...(Yrd. Doç., 30, Bekar)

2.1.3.2. Kategori 2: Kadının Ekonomik Tasarrufuna Yönelik Tutumlar

Kadının ekonomik tasarrufuna yönelik tutumlar kategorisi altında, iki temel alt kategoriden hareketle bir analiz yapılmıştır. İlk olarak, aile içerisinde ekonomik tasarruf hakkının kimde olması gerektiği ile ilgili bakış açıları değerlendirilmeye çalışılmıştır. İkinci olarak da, akademisyenlerin gözünden, Türkiye’de kadının kendi malında tasarruf hakkının ne kadar olduğu üzerine kavramsallaştırmalar anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Bu kategori altında; yapıcı bir rol, ortak karar, evliliğin hücreleri, tapulaşan cüzdan, ekonomik güç gibi kavramlaştırmalardan hareketle anlamlandırmalar yapılmaya çalışılmıştır.

Aile içerisinde tasarruf hakkının her iki tarafta da olması gerektiğini savunan BK4 kodlu örneklemin ifadelerinde, kadına sürekli tasarruf eden, yapan ve yapıcı olan bir rol verildiğini, erkeğin ise daha çok kendi keyfine göre harcamalar yaptığını kendi ailesinden örnekler vererekten şöyle ifade etmektedir:

...İki tarafın elinde olmalı tabii ki ama burada hep kadını bir rol veriliyor, tasarruf eden koruyan, yapan yapıcı bir rol veriliyor. Erkek mesela çok kendi keyfine göre harcamalar yaparken, dışarda daha çok vakit geçirdiği için yemek, işte ne bileyim arkadaşlarla buluşma, sosyal zaman harcama geçirme anlamında, çok daha fazla dışarda zaman geçiriyor. Kendisine daha çok harcama yapıyor ama kadınların böyle olmadığını görüyoruz. Yani bu her kesimde böyle yani. Mutfak harcamaları normal şeyler her şey yani. Ben kendi ailemden de görüyorum. Şimdi babam kendi keyfine göre bir şeyler alıyor ediyor ama annem evi düşünüyor. Bunlar tabii kötü şeyler ama kişinin üstüne başına kişisel eşyalar tabii bunları kadınlar daha az harcıyor. Kendi paralarını kazansalar bile öyle olabiliyor. Burada biraz sınıfsal şeye bakmak lazım. Üst sınıflarda böyle bir şey söyleyemeyiz ama daha böyle dar ve orta gelirli ailelerde kadınların evin giderleriyle kendi giderlerini ya da ihtiyaçlarını ortaklaştırdığı harcamalarını görüyoruz...(Yrd. Doç., 42, Bekar)

BK4 kodlu örneklem gibi aile içerisinde tasarruf hakkının karşılıklı olmasını savunan EK4, EK5, BK1, BK3, BK5, BK6 ve BK7 kodlu örneklem konuyu kendi

yaşantılarından ya da çevrelerinde gördüğü yaşantılardan hareketle, sırasıyla aşağıdaki gibi ifadelendirmektedirler:

...Bence karşılıklı olmalı. Bizim ailemizde bir şey yapılacaksa karşılıklı oturup konuşuyoruz. Ama ben bir şey söylediysem hiçbir şekilde buna karşı çıkış olmuyor. Hatta bana hesabını bile sormaz eşim. Ben bütün maaşımı harcamışsam o şöyle düşünür: gerekiyordur ki harcamıştır. Zaten hesabını sormaz yani niye harcadın, nereye harcadın. Ama tam tersi ben sorarım. Nereye harcadın niye harcadın diye sorarım. Eşim bundan nefret ediyor. Gerekiyordur ki harcamıştır diye düşün der...(Yrd. Doç., 42, Evli)

...Bizde bende. Ben kendi hesabımda tutuyorum. Bizde derken eşim bu ay bu kadar fazla var al kendi hesabında tut kenara koyalım diye veriyor. Karı-koca birlikte olacak doğrusu da o. Evin alışverişini genelde eşim üstleniyor. Ama eşimden ayrı param var mı var. Onun bilmediği param mevcut. Bu da iyi bir şey mi kötü bir şey mi bilmiyorum...(Yrd. Doç., 39, Evli)

...Bir kişinin tek elinde olmaması gerekiyor. Aile ise aile anne ve baba onlar karar vermeli. Eşler ortak karar vermeli diye düşünüyorum. Biri ben dedim oldu olmamalı. Asgari müştereklerde buluşmak diye bir şey vardır ya yani durum ortaya konulmalı, gelir budur gider budur ona göre yön verilmeli diye düşünüyorum...(Doçent, 40, Bekâr)

...Bence ortak olmalı. O konuda birinde olsun diyemiyorum. Kadın istediğini çok açıklama yaparak değil. Çok sıkıntı yaratmıyorsa insanlar birbirine çok açıklama yaparak değil insanların kendisinde olsun tasarruf hakkı. Şuna da katılıyorum kadınlar bazen çok harcamalar yapıyorlar. Alışverişe çok meraklı oluyor erkek bazen onu engellemeye çalışıyor. Bence zaman içinde o dengelenmeli iki tarafta tasarruf etmeli. İlişki zaten onu yönlendirir gibi geliyor bana ama ortak olmalı...(Yrd. Doç., 43, Bekar)

...Bence ortak olmalı bölüşülmüş olmalı. Tek bir kişide tek elde olmamalı beraber karar verip beraber uygulamak şeklinde olmalı. Bir kadın olarak evli olsam kesinlikle demem ki bende olmalı. Eşimde olsa ekonomik şiddetten bağımsız olarak sen beni frenle ne olur falan diye söylerim. Çünkü ben harcıyorum...(Yrd. Doç., 32, Bekar)

...Tasarruf hakkı iki kişide de olmalı. Örneğin benim maaşım var eşimin de maaşı var. Market alışverişi yapılacak, giderken ben markete uğrayıp alabilirim. Başka bir günde eşim Pazar alışverişini yapıp gelebilir. Ben şöyle isterim: diyelim ki 5 bin lira maaş alıyorum ben eşimde 5 bin lira alıyor. Oradan bizim ortak bir hesabımız olmalı. Kim bu parayı daha iyi yönetebiliyorsa o yönetmeli ki erkekler bu konuda daha iyiler. O ortak hesaba bu para konur, orada para birikir. Sonra ev mi alacaksın araba mı ortak karar verilir alınır. Herkesin kendi kredi kartı olacaktır mutlaka diyelim benim kredi kartıma bu ay bin lira geldi, onunki bin beş yüz lira geldi. O kendi maaşından bunu yatırır. Tabii ki bu şeyse ütün harcamalar eve yapılıyorsa eğer erkek gidip o maaşıyla annesine bir şeyler alıyorsa bu sorun işte. Tabi bunu yapan kadınlar da var bu da sorun...(Yrd. Doç., 42, Bekar)

...Ya bence eşit olmalı diye düşünüyorum. Şimdi hani gelenekselde erkekler çok bilmiyorlar gibi hissediyorum. Hani onun alanı dışarısı ya evin iktidar alanı kadında oluyor. Ama bu sefer sorumlu olan da kadın oluyor bu sefer erkeğin işte şu bozuldu deyip kadına kızma hakkı oluyor ya da sen şunu israf ediyorsun deme gibi bir hakkı oluyor ya da burası neden böyle o öyle yapmış ama sen böyle yapmışsın diyor... Hani kadının iktidarı var gibi gözüксе de hani kadının sadece söz sahibi olması yok işte çay kalmamış diye erkeğin kadına kızma hakkını da yaratıyor... Orada hani yüzde yüz bir söz hani tamamen bir söz sahibi olması da mümkün değil yani parayı kazanan o olmadığı için. Kadının çalıştığında, kadının parası kendisinin oluyor erkeğin parası evin oluyor. Yani kendi kazandığı parayı üstüne başına süsüne püsüne harcıyor ama erkek faturayı ödüyor market alışverişini yapıyor bu biraz şey gibi kadın yine de o

ortaklaşalıktan söz sahipliğinden yine dışarıda ve bir yandan da olumluyor bunu biryandan... Hani sanki babasının evinde de para kazanıyormuş gibi sanki senin paran senin kızım al gibi... Biz geçiniyoruz gibi... Yine bir ayrıklık. O yüzden bence bu tarz durumlarda eşit söz sahipliği durumunun daha iyi olduğunu düşünüyorum. Âmâ tabi bunların hepsi ideal dünyada böyle...(Yrd. Doç.,30, Bekar)

Ev içerisinde ekonomik tasarruf hakkının ortak olmasından ziyade kadında olması gerektiğini savunan EK2 kodlu örnekleme göre, kadının ev içi yaşanmışlık pratiklerinin erkekten çok fazla olduğu ve kadının evin her hücreğine sızdığını kendi yaşantısından örneklerle izah ederken, kendi yaşantısında eşinde olması gerektiğini özeleştiri yaparak şöyle ifade etmektedir:

...Bayanda. Kesinlikle bayanda en büyük örneği de bizden vereyim. Benim babam tekelin muhasebe müdürüydü. Günde trilyonlarca liraya dokunan insan şu an harçlığını annemden alıyor. Emekli olduğu günden itibaren bütün para annemde. Bayanlar daha disiplinli düzenli birde her şeyle ilgileniyor bayan. Para harcamak tek yönlü bir şey değil. Erkek oturup evinde deterjan masrafını düşünmez. Bir insanın yaşanmışlığıyla alakalı. Yani o yaşamın her yerine yani bir bayan bir evin evliliğin her hücreğine sızmıştır. Ama erkek evinin her hücreğine sızmaz. Yani her hücreye sızan o işi daha iyi bilir. Yani eşiniz bir yemeğe kaç gram et konulacağını bilmez. Bir kutu deterjan kaç hafta gidiyor, yer temizlemede mutfakı temizlemek için ne deterjan kullanılıyor bilmez. Ya da bir nevresimin pamuklu mu ipek mi olduğunu anlamaz. Onlar daha tepeden baktığı için kadın bilebilir. Erkek için nevresim mi nevresim o gider 30 liralığını alır. Nevresim işte o şekilde bakıyor. Ama sen bakarken %100 pamuk olsun, teri emsin, şöyle olsun yani sen gider 100 liralığını alırsın yani sen erkeğe verirsen o görevi gitti 30 liralığı aldı yani mutsuz bir nevresim olur. Eşime kalsa bildiği bir deterjan var o da hippo çamaşır suyu ona kalsa bütün ev hippoyla temizlenir. Bayanların her olayda ince düşünmesi biraz daha fazla yani erkekler daha yüzeysel düşünüyorlar. Bu açıdan

ekonominin tasarrufunun bayanda olmasında fayda var ama ben kişisel olarak söylüyorum benim frenlenmem gerekli o yüzden eşimde olması gerekli...(Doçent, 38, Evli)

Paranın ev içerisinde tasarruf hakkının EK2 gibi kadında olmasını savunan Ek3 kodlu örneklem biraz daha konuya farklı yaklaşmaktadır. EK2'nin düşüncelerinde, daha çok ev içi ihtiyaçların daha tasarruflu olarak karşılanması için kadına ekonomik tasarruf verilmesi gerektiği ön plana çıkarken, EK3 kodlu örneklem ekonomik tasarruf noktasında daha çok paranın kontrol edilmesi, artırılması noktasından olaya yaklaşmaktadır. Ona göre, erkeklerin fütursuzca parayı harcaması söz konusu olduğu ve kadınların daha tutumlu oldukları için paranın tasarrufunun kadında olması gerektiğini şöyle ifade etmektedir:

...Bence kadında olmalı. Eşimle bunun tartışmasını yaptık. Bu ay dönerden para gelecek onu sana vermesem olur mu. Bende dedim ki eşime ben bir lira harcarken 4 kere düşünüyorum. Sen hiç düşünmeden harcıyorsun dedim. Dolayısıyla yani tamam verme hani bir ihtiyacımız yok sende kalsın ama biraz daha düşünceli olarkten parayı harcarsan dolayısıyla erkekler bence babamda, kardeşlerimde öyleydi onlarda evliler biraz daha rahat ve kontrolsüzler. Kadın biraz daha kontrolü sağlayabiliyor. Bir şeye harcadığınız zaman düşünüyorsunuz. Çok gerekli değilse de erteleyebiliyorsunuz bu çok gerekli değil dolayısıyla tasarruf edeyim bundan...(Doçent, 37, Evli)

EK2 ve EK3 kodlu örneklemelerin kadına ekonomik tasarrufu verme gerekçelerinin EK7 adlı örnekleme ortak bir karşılık bulduğunu söylemekte fayda vardır. EK7 kodlu örnekleme göre, erkeğin daha savurgan olması ve daha tasarrufa yönelik alış-veriş yapmamasını şöyle ifade etmektedir:

...Bayanda, aslında ikisinde de ama son söz bayanda olmalı. Erkekler sonuçta olaylara bayanlar kadar ayrıntılı bakmıyorlar. En basiti kendi ailemi düşünüyorum şuan. Eşim “aman alalım öderiz” bu cümleyi çok fazla duyuyorum tamam alalım öderiz onu da alalım bunu da alalım sonra ne oluyor belirli bir kabarma görüyoruz. Bunu bayan daha güzel şey yapabiliyor sanki daha düzenleyebiliyor. Şuan

bu ihtiyacımız var alalım şunu şöyle alalım bunu sonra alabiliriz gibi. Mesela bir şey 5 lira bir yerde burada 10 lira aman oraya gidene kadar bunu alalım yani erkekler bunu daha çok yapıyor. Ama bayanlar üşenmeyip oraya gidip onu alabiliyorlar. Alışverişi ben yapayım diyebiliyor o yüzden bayanda olmalı diye düşünüyorum tasarruf hakkının...(Yrd. Doç., 30, Evli)

Aile içinde ekonomik tasarruf hakkının ortak olmasını ya da kadında olmasını savunanların dışında bir de, daha özgürlükçü bir bakış açısı ortaya koyup herkesin kendi elinde olması gerektiğini ifade eden EK1 ve EK6 kodlu örneklemelere göre çalışan ve yetişkin bireylerin kendi idarelerini kendilerinin sürdürmeleri gerekir. evli bireylerin ifadelerinde anlam bulan bu özgürleşmenin esasında belirginleştirilmiş ve iş bölümüne dayalı bir özgürleştirme alanı yarattığını yani kişilerin kafalarına göre hareket etmekten ziyade evlilik içerisindeki planlanan görev taksimleri çerçevesinde özgür alanlar yaratılması gerekliliğini yaşantılarından hareketle sırasıyla şu şekilde izah etmektedirler:

Herkesin kendi tasarrufu olması lazım. o anlaşmayla yapılması gereken bir şey ama herkesin bir sorumluluğu olması, kasaları ayırsınlar demiyorum ama herkesin belli bir iş bölümü yazılmasa da çizilmese de vardır evde. Herkesin yazılı olmayan kuralları vardır evin içinde. Benim ve eşimin yaptığı sorumluluklar vardır. Evin yemek işini eşim yapar. Alışverişi ben yaparım genel de ama illaki her zaman aynı olacak anlamına gelmez. Para konusunda eşim çalışmıyor. Dolayısıyla eve parayı getiren benim. Benim hiçbir zaman para benim ben istediğim her şeyi yaparım olmamıştır. Biz her zaman mali bir yatırım yapacağımız zaman hep konuşuruz. Dolayısıyla ortak karar alırız. Hani çocuklara eğitim amaçlı gittiğimiz zaman alışverişe şunu yaptık her zaman, çocuk bir şey almak istiyor tamam hadi alabilirsin, ben bunu da almak istiyorum dediğinde kota koyduk sadece bir şey alabilirsin seçmek zorundasın. Çocuğa o sorumluluğu veriyorsun ve seçim koyuyorsun arasında bir tercih yapmak zorunda oluyor. Ve çocuklarda ben bunu gördüm. Eğitim amaçlı yaptık ve bunu kendi aramızda da yaparız. Şunu yaparsak şunu yapamayız şeklinde

konuşuyoruz. Bir tane hesabımız var oradan alıyoruz. Eşimin kendi kartı var oradan istediği gibi harcıyor. Kendi parası var paraya ihtiyacı olunca benim param yoktur. Sokağa çıkan kişi parayı çeker bankadan koyar o şekilde harcamayı yapar. Kasa bir yerde olabilir ama kim istiyorsa ve neye ihtiyaç varsa gider oradan alır...(Profesör, 47, Evli)

...Herhangi bir tarafın elinde olduğunu düşünmüyorum. Yani çalışan bireyler özgür bireyler yetişkin bireyler kendi idarelerini her anlamda ve ekonomik anlamda da kendileri sürdürebilirler. Tabii ki orda ortak kazanımlar ve ortak harcamalar olacaktır. Genellikle evlilik dediğiniz yapı yapaylıktan ziyade doğal işleyen bir süreçtir. Atıyorum birinin maaşından kira ödeniyorsa, birinin maaşından alışveriş yapılıyor yani bir şekilde tarafların niyeti eşit olmasa ve bu şekilde de iyi niyet gösteriyorlarsa zaten o eşitsizlik ortalama düzeyde de zekâsı varsa o insanın her anlamda onu hissedebilir. Ben doğal olarak bunun geliştirilebileceğine inanıyorum galiba...(Yrd. Doç., 33, Evli)

Akademisyenlerin gözünden aile içerisinde ekonomik tasarruf hakkının kimde olması gerektiği tartışıldıktan sonra, Türkiye’de kadının kendi malında tasarruf hakkının ne kadar olduğu üzerine değerlendirme yapılmıştır. Araştırmaya katılan örneklemin genel bir bakış açısıyla, Türkiye’de kadınların kendi malında tasarruf haklarının çok az ya da hiç olmadığını belirtmeleri önemlidir. EK2 kodlu örnekleme göre, evlilik olgusu söz konusu olduktan sonra, erkeğin kadın üstündeki tahakkümünü “evlenme cüzdanını tapu olarak gören bir toplum” içerisinde yaşamaktayız. Ona göre, her türlü tasarrufu erkeğe veren bu toplumsal yapıda kadının kendi malında söz sahibi olması söz konusu değildir. Düşüncelerini izah ederken kendi evliliğinden de örnekler veren EK2 kodlu örnekleme, toplumda insanların özgürlük alanlarının olmadığı gibi mallarında da tasarruf hakkı olmadığını şu sözleriyle izah etmektedir:

...Kişisel olarak benim yetiştiğim ortamda söylersem zaten eşimde bu noktada saygılı bende ona saygılıyım. Herkesin malı kendinedir, herkes kendi malını istediği gibi kullanma hakkına sahiptir. Ha gerektiği zaman fikir sunacağız evliyiz. Gerektiği yerde

gerekli müdahaleleri tabii ki yaparız. Ama genel anlamda herkesin kendi malı kendi kullanım hakkına sahiptir diye bir anlayışımız var. Çünkü sonuçta benim mirasım kendi ailemden gelmiş, eşimin mirası kendi ailesinden gelmiş biz birbirimizin hayatına 32 yaşında girmişiz. Sonuçta benim atalarımın gelmiş bir malı kullanma hakkının bende aynı şekilde onda da ayrılması lazım. Toplumsal olarak biz her şeye karışmaya meraklı olduğumuz için bir kavga yapılırken 10 kişi gider karışır arada da döven dövülenler olur. Biz çok severiz böyle şeylere karışmayı o yüzden bizim kişisel saygıda biraz sıkıntılarımız var. İnsanların kendi çizgileri yok. Özgürlük alanları bırakmıyoruz insanlara. Her şeylerine karışıyoruz. Her şey hakkında söyleyecek bir lafımız vardır. Türkiye toplumunda genel bir algıdır bu yani bu senin kişisel alanındır. Burası senin özgürlük alanındır diye bir alanımız ne yazık ki yok kişisel anlamda. Aynı şey mallar içinde geçerli artık evlendik ya sen ben yok. Var aslında ama yok genel anlamda erkeklerin diktaları noktasında psikolojik baskı ile kadın dirense bile erkek zaman içerisinde kendi bildiğine çevirir ve kendi bildiğine getirir. Yani nikâh, evlenme cüzdanını tapu olarak gören bir toplumuz biz. Yani artık tapun bende diye gören bir toplumda malın tapusu da erkeğe geçiyor diye gören bir toplum var maalesef...(Doçent, 38, Evli)

Farklı toplumlarda kadınların harcama yetisi olmadığını belirten EK4 kodlu örneklem, bizim toplumumuzda da bu şanslarının olmamasının arkasında geleneksel değer yargılarının etkisinin olduğunu ifade etmektedir. Ona göre, ailenin geleneksel değerlerine bağlı olarak, kız çocuklarının okutulmaması düşüncesi, kadınların tasarruf haklarının da ellerinden alınmasına sebebiyet verdiğini şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Birçok toplumda istediği gibi harcama yetkisi yok kızların. Bizde de aynı. Bu şanslarının olmamasının nedeni de aile. Okutmamışlar kızlarını. Kız çocuğu okumaz prensibi halen geçerli olduğu için ikinci sınıf görülmeleler. Bu şekilde yetişen kızlarda aynı

şekilde nesiller yetiştirmekte, hatta bunu bir şiddet olarak ta görmemekteler çoğunlukla...(Yrd. Doç., 42, Evli)

Ek4'ün ifade ettiği geleneksel değerlerle yetişen kadınların farkında olmadan erkeğe ekonomik tasarruflarını verdikleri düşüncesini, EK6 kodlu örneklemin ifadelerinde somut olarak görmek mümkündür. Ona göre, erkeğin kadının önceden getirdiği mal varlığı üzerinde direkt tasarruf geliştirmesinden ziyade, kadının erkeğe o alanı farkında olmadan açtığını şöyle ifade etmektedir:

...Kadının altınları diye bir mesela var bizim toplumumuzda ya da kendi ailemden düşünüyorum kendi annemin sahip olduğu mülklerde babam bizzat hak talep etmiyor ama annem babama bunun hakkını sunuyor. Eşitsizlik tam da kadının arabasını adam kullanıyor kadının evini arsasını adam kullanıyorsa orda eşitsizlik başlıyor. Ne yazık ki bu toplumda eşitsizlik geleneklerle gelen ve kadının farkında olmadığı bir şey. Kendi kendine de uyguluyor bunu kadın... Dişli bir kadın olduğunuzda kullanma şansınız artar bu toplumda 100 kadından çok küçük bir kesimi bunu yapabiliyor bence...(Yrd. Doç., 33, Evli)

Yukarıda verilen ifadeleri destekler nitelikte kadınların istem dışı mallarının tasarrufunu erkeğe verdiğini ve sonrasında duyarsızlaştıklarını belirten EK7 kodlu örnekleme göre, eşi istediğinde vermek zorunda hissettiklerini şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Kadınlar ekonomileri Türkiye'de kendi tasarruflarında değil diye düşünüyorum. İstem dışı veriyorlar ziynet eşyalarına sonrasında duyarsızlaşıyorlar ve sonrasında yine veriyorlar. Sanki eşi istediğinde vermek zorunda gibi hissedip bence bir şey demeden veriyorlar. Bence hatta eşi sormuyor bile çoğunun direkt alıyor bence çoğu. Yine bu da yetişilen çevrenin etkisi diye düşünüyorum. Ne yazık ki toplumun çoğunluğu böyle...(Yrd. Doç., 30, Evli)

Evlendiği andan itibaren Türkiye'de çoğunlukla kadının malında tasarruf hakkının kocasının eline geçtiğini ifade eden BK2 kodlu örnekleme göre, yine bu durumun kadının yapısıyla ilgili olduğunu dile getirmektedir. Ona göre, toplumumuzda çok az sayıda kadının kendi malında tasarrufu olduğu, daha çok erkek

ağırlıklı yaşantıların söz konusu olduğu ve erkeğin kendine yatırım yaptığını şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Gözlemlediğim kadarıyla bence kadının söz hakkı çok olmadığı gibi ekonomik tasarruf hakkı da yok. Evlendiği andan itibaren o tasarruf kocasına geçer ama dediğim gibi oda kişiden kişiye değişir. Oda yine kadının yapısıyla alakalı... Yani kadın akıllıysa hiç onun burnunu sokturmaz kocasına. Âmâ işte bazı ipler elden çıktıysa tabî ki adamın tasarrufunda oluyor... Adam idare edecek, adam satacak, adam kendine ev alacak, adam kendine araba alacak, öyle olacak yani bu iş, çoğunlukla bizde böyle...(Yrd. Doç., 44, Bekar)

2.1.3.3. Kategori 3: Kadınların Ekonomik Özgürlüklerini Kazanmalarının Diğer Şiddet Türlerine Etkisinin Anlamlandırılması

Kadının ekonomik özgürlüğünün olması gerektiği noktasında ortak bir bakış açısı sunan örneklemin, kadınların ekonomik özgürlüklerini kazanmalarının diğer şiddet türlerinin azalmasında ya da artmasında ne tür etkisi olduğu kategori 3 başlığı altında incelenmiştir. Bu kategori altında; kendi kendine yetme, ayrıcalık, saygınlığın artması, karşı koyabilme gücü gibi ortak kavramlardan hareketle analizler yapılmaya çalışılmıştır.

Kadının ekonomik özgürlüğü olduğu takdirde kendi kendine yetebileceğini savunan EK3 kodlu örnekleme göre, diğer şiddet türlerinin de bir nebze azalması söz konusudur. Ona göre, en kötü şiddet durumunda bile ekonomik özgürlüğü olan bir kadının, kendi haklarını daha iyi bir şekilde savunabileceğini şöyle ifade etmektedir:

...Biraz daha azalıyor. Çünkü ekonomik özgürlüğünüz var. Oldukça önemli bir şey. Kendi kendinize yetersiniz. Dolayısıyla kendi kendinize yetemezseniz bile psikolojik tedavi görme imkânına sahip olursunuz. Bir avukatla görüşme imkânına sahip olursunuz. Dolayısıyla kendi haklarınızı daha iyi bir şekilde savunabilirsiniz diye düşünüyorum. Yani şiddete maruz kalmamak için...(Doçent, 37, Evli)

EK3 kodlu örneklem gibi ekonomik gücün önemli olduğunu savunan EK4 kodlu örnekleme göre, ekonomik gücü olmayan kadınların bir şekilde kocalarına bağımlı kaldıkları ve ister istemez şiddetin çeşitlerine farklı boyutlarda uğradıklarını ifade etmektedir. Ona göre, çocuğa endeksli bir bakış açısının toplumumuzda egemen olmasının, kadınların ekonomik özgürlüklerinden mahrum kalmalarına da sebebiyet vermektedir. EK4 kodlu örneklem, bu durumu kendi ailesinden örneklerle şu şekilde ifade etmektedir.

...Ekonomik gücün önemli olduğunu düşünüyorum. Kadın ayakta durduğunda diğer şiddet çeşitlerine uğrasa da karşı koyabilir. Bazen evlilik olunca kadının kendine biçtiği anlam da kayboluyor. Ablam çalışıyordu mesela ama eşi evlendikten sonra çalışmasını istemedi. Çok güzel bir işi ve çok rahat kariyer yapabileceği, yükselbileceği bir konumdayken çalışmayacaksın dedi. Ben bunu ablamın nasıl kabul ettiğine de anlam veremiyorum. Zaten çok ekonomik özgürlükleri de yok ki kendi yağında kavrulmaya çalışan bir aile. Dolayısıyla bana söylemese de şiddet gördüğünü biliyorum, duyuyorum bana söylemese de. Hem ekonomik nedenle olduğunu düşünüyorum hem de ne yapsın ki. Gitse bir yerde kendi başına ayakta durabileceği bir getirisi yok. Ayrıca çocuklarını düşünüyor insanlar bu da önemli bir faktör. Evlenenlerin çocukları olduktan sonra hep çocuğa endeksli oluyorlar...(Yrd. Doç., 42, Evli)

Diğer şiddet türlerinin ekonomik özgürlük kazanıldığı taktirde azalmasını, kadının daha sağlam yere basmasıyla açıklamaya çalışan EK5 kodlu örnekleme göre, şiddetin azalmasında erkeğin tutumunun ve aile yapısının önemli olduğunu şöyle ifade etmektedir:

...Şiddeti azaltır çünkü kadın daha sağlam yere basıyordur. O zaman o çok ince bir şey tam olarak bir şey söyleyemiyorum. Bu tamamen aileye özgü, karşısındaki erkeğe özgü bir şey. Eğitim ve psikolojisine bağlı. Yani kadın ayakta durduğunda karşısındaki bundan memnun mu oluyor. Yoksa korkuyor mu? Eğer memnun oluyorsa aile açısından güzel bir şey ama adam korkuyorsa o zaman o

şiddetlerin artmasına sebeptir. Ama kadının özgüveni birçok açıdan kadına şiddete karşı koyma gücü verir...(Yrd. Doç., 39, Evli)

Şiddetin çeşitlerinin birbirleriyle ilişkili olduğunu savunan EK6 kodlu örnekleme göre, kadının ekonomik özgürlüğünün olması ve onun üzerinde tasarruf hakkı olduğu takdirde, erkeğinde ona saygı duymasına sebebiyet verdiğini şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Her şeyden önce şiddet dediğiniz şeyin tezahürleri birbiriyle ilişkili. Çünkü kaynaklandığı yer aynı yer aynı yerden besleniyor ve çıkıyor. Bir kadın ve erkeğin eşit iki birey olduğunu kanıksayabildiğimiz noktada hepsi azalır. Kadının ekonomik özgürlüğü var örneğin arabası varsa onu satabildiği takdirde erkek şunu bilecek bu kadın bir birey ben buna saygı duymalıyım bu otomatik olarak örneğin cinsel saygıyı da getirecek ya da sosyal saygıyı da getirecek beraberinde...(Yrd. Doç., 32, Evli)

EK6 kodlu örneklem gibi BK2 kodlu örnekleme kadının ekonomik özgürlüğünün olmasının erkeğin bakış açısını değiştireceğini savunmaktadır. Bu durumu somut olarak bir erkek akademisyen üzerinden şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Erkekler içinde kadının para kazanması önemli artık... Bunu da ben çevrem den duydum. Bak burada çok yakın bir öğretim üyesi erkekten duydum. Ben dedi evlendim ama (eşi çalışmıyor bu arada) buradan bir yardımcı doçentle evlenseydim cebime 8 bin lira para girecekti ve bu batıdan gelmiş bir hoca bunu söylüyorsa tabii ki kadının para kazanması çok önemli... Kadın bir aktiviteye gitmiyor gidemiyor çünkü neden gidemiyor adam istemiyor çünkü para harcayacak diye... Çıkartmıyor sağa sola. Kendi spor salonuna gidiyor eşinin hiçbir aktiviteye katılmasına müsaade etmiyor... Çünkü kadın hem çalışmıyor hem para kazanmıyor bide üstüne bunun parasını harcayacak. Yok öyle bir şey... Erkekler gerçekten en okumuş dediğimiz insanlar bile para konusu olduğu zaman... Ben eminim eşi 2 buçuk milyar maaş alıyor olsa o kadına bakışı falanda değişir. Diğer

şiddet türleri örneğin psikolojik, ekonomik şiddet ortadan kalkar...(Yrd. Doç., 44, Bekar)

Ekonomik özgürlüğün kazanılması kadının kendini daha güçlü hissetmesine ve ikinci bir şahsın kadını ezmesine izin vermeyeceğini, diğer şiddet türlerinin de kesin olarak azalacağını savunan EK7 kodlu örneklem, kadının şiddetin önünü kesebileceğini şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Bence şiddet kesinlikle azalır. Çünkü ister istemez daha güçlü olacak kendini daha güçlü hissedecek ve ikinci bir şahsa kendini daha fazla ezdirmemiş olacak eşine ya da ailesine ve dolayısıyla bu da eşinin davranışlarını da değiştirecek. Ha böyle olmayanda mutlaka vardır. Daha çok zıtlasma vb. şekilde de tartışmalar oluşabiliyor. Bence oran olarak baktığımızda daha da azalacaktır. En basitinden şiddet olsa bile çok rahat tamam deyip o şiddete maruz kalmayı kesebilecek, terk edebilecek, uzaklaşabilecektir...(Yrd. Doç., 30, Evli)

Toplumun aile bütünlüğünü korumak için kadına büyük görevler verdiğini savunan EK1 kodlu örnekleme göre, geleneksel değer yargılarının etkisinin fazla olduğu bir toplumda yaşamaktayız. Kadınların kendi ayakları üzerinde durmaları gerektiğini savunan EK1 kodlu örneklem, özgüvenin artmasında ve ekonomik özgürlüğün artmasında bu durumun çok etkili olduğunu ve şiddetin önlenmesinde etkili olduğunu şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Örneğin çoluk çocuk var anne bir şekilde evi döndürmeye çalışıyor, baba hovardalık ediyor, aileye bakmıyor falan filan. Ne yapar orada kadın tamamen çaresizlik içinde. Sadece kendini değil çocuklarını da düşünmek ve o aileyi götürmek zorunda. Bizim toplumumuzda boşanmalarda çok rahat bakılan şeyler değil. Kendi özgürlüğü, ayakları üzerinde durabilen biri olsa belki bunu çok rahat kendi hayatını da çizebilir. Kendine bir kere özgüveni gelir. Toplumda bir kişinin kendine özgüveni geldiği zaman bence o geleceğini çizebilir. Kendine güveni varsa ekonomik özgürlükte kazanabilir. Çünkü bazı ailelere bakıyorsun işe sokmaya çalışıyorsun girmek istemez özgüveni yok. Ben bunu yapabilir miyim? Özgüveni olmayan

insan bir işe de giremez ekonomik özgürlükte kazanamaz. Şiddete karşıda duramaz...(Profesör, 47, Evli)

Ekonomik özgürlüğün olmasının farklı parametrelerle bağlantılı olarak düşünülmesi gerektiğini savunan EK2 kodlu örnekleme göre, ekonomik özgürlük doğrudan şiddeti azaltmasa bile, dolaylı yönden şiddetin azalmasına sebebiyet verir. Ona göre, kadının ekonomik özgürlüğü olduğunda EK1 ve EK7 kodlu örneklemler ifade ettiği gibi özgüven kazanması söz konusudur. Ayrıca kadının şiddet karşısında blöf yapabilmesi ya da restini çekebilmesinin mümkün olduğunu belirten EK2 kodlu örnekleme, kadının kendi ayakları üstünde durabilmesinin geleneksel değer yargılarını yıkmakta etken olduğunu şu sözleriyle ifade etmektedir:

...Aslında doğrudan bir azalma yok tabii ki. Ama para kazanan kadının daha özgüveni olduğu için diğerlerine göre biraz daha blöf yapabiliyor. Canımı kızdırma boşanırım. Öteki türlü kadının kendine muhtaç olduğunu düşünen erkekte bir güven patlaması oluyor. Ve karşı tarafın bundan ne hissettiğini bilmiyor. Bu baba evine de gidemez istediğimi yaparım tarzında insani duygularla yaklaşmayabiliyor. Çünkü bunun da bir bedeli yok. Sonuçta bir şeyin bedelini ödediğiniz zaman değeri vardır. Evi bedavaya verseler bir değeri var mıdır? yoktur. Ama para ödeyince çok daha değerli olur. Bedel ödemeniz gerekiyor. Eğer siz karşı tarafın ben kaybetmeyeceğim tapusu da bende istediğimi yaparım bunun parası yok malı yok ailesi de buna bakmaz çünkü bizde genelde baba evine dönen kadına çok iyi gözle bakılmaz, bakmaz mantığıyla olduğu için kadın bunu sindirir erkekte istediğini yapabilir. Ama ekonomik özgürlüğü olan bir kadının babasının evine gitmesine gereksinimi yoktur. Kocasına şunu söyler: sen ister hayatımda ol istersen olma benim bir hayatım var. Benden ayrıldığın gün ben kaybetmem sen kaybedersin diye restini çekebileceği için bu da şiddeti doğrudan olmayabilir ama dolaylı anlamda azaltır. Çünkü karşı taraf bunu görebilir. Görmezse de evlilik biter. Ekonomik özgürlüğünü kazanan bir kadının yaklaşık yaş ortalaması 22-23 tür. Ekonomik özgürlüğünü kazanmayan kadınların genellikle 16-18 gibi küçük yaşlarda

evlendiğini ya da evlendirildiğini görüyoruz. Oradaki kadının kişisel gelişimi, yaşadığı çevre ve çevredeki gördükleriyle daha ileriki yaşlarda evlenen kadınların durumu çok farklı. Bir kere ekonomik özgürlüğünü kazanan kadın en az lise hatta üniversite mezunu, böyle bir insanın yaşadıklarını düşünürsek erkeğe muhtaç olarak hissetmez kendini ve vazgeçilmez olarak ta görmez erkeği. Ama babasının evinden hiç çıkmamış direkt koca evine gitmiş kadın için erkeğe muhtaçlık söz konusudur. Çünkü baba evinde de onu görmüş. Başka bir şey görmemiş ki...(Doçent, 37, Evli)

Yukarıda ifadelerine başvurulmuş örneklem gibi BK6 kodlu örnekte kadının ekonomik özgürlüğünü sağladığında özgüveninin arttığı, başkalarına eyvallahının olmadığını ifade etmektedir. Geleneksel değer yargılarının hâkim olduğu aile yapılarında (anne-babası) ise kültürel sermayenin etkisine atıf yapan BK6 kodlu örneklem, duruma yaklaşımın değiştiğini şu sözleriyle ifade etmektedir:

İnanıyorum aslında kadın kendi ayakları üstünde durduğunda ekonomik özgürlüğünü kazandığında kendine daha çok güveniyor diye düşünüyorum. Özellikle daha toplumun geneline uygun daha geleneksel ailelerden gelen kadınlar için kendine güvenin daha önemli olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla da o kendine güveni sağladıktan sonra eyvallahım olmaz noktasına geldiğini düşünüyorum. Ama bunu herkes yapabilir mi yapamaz diye düşünüyorum. Aile söz konusu ise eyvallahın boyutu değişiyor o yüzden her karar ortak verilmeli yani ama bekâr bir kadın için eyvallahı olmasın...(Yrd. Doç., 32, Bekar)

Kadının ekonomik özgürlüğü olduğunda daha çok sosyalleştiğini ve bilinç düzeyinin arttığını savunan BK1 kodlu örnekte göre, bu tür durumlarda kadının şiddeti önleyemese de şiddete maruz kaldığı ortamları değiştirme fırsatının olduğunu ve şiddeti minimize edebilme gücüne sahip olduğunu şu sözleriyle dile getirmektedir:

...Şiddete uğrama olasılığı azalmasa da buna karşı koyabilme gücünü kendinde hissediyor ve ona bir dur diyebiliyor. Kendinden uzaklaştırabiliyor şiddet unsurunu. Kendine şiddet uygulayan ortamı

değiştirme şansını sahip olabiliyor. Tamamen engelleyemese de azaltabilir. Birde bilinç düzeyi artıyor tabi kadının çalışıyor olması demek sosyalleşmesi demek. Daha fazla insanla temas kurması diyalogda olması bilinç düzeyimizde biz farkında olmadan sosyal çevremizi genişlettikçe artıyor. Bu da olumlu diye düşünüyorum. Arkadaşlarından da falan güç bulabiliyor bu anlamda. Geleneksel toplum olduğumuz için aile çevresi genellikle bu tür şeyleri örtbas etmeye kol kırılır yen içinde kalır mantığıyla yaklaşmayı daha çok benimsiyor. Oysa arkadaş çevresiyle paylaştığı zaman kadın böyle bir şeyi ya işte bunu neden çekiyorsun şu şu hakların var sende çalışıyorsun emek veriyorsun aynı hakları sahiptin bu şekilde bilincini yükseltiyorlar...(Doçent, 40, Bekâr)

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Modernleşmeye bağlı olarak yaşam kalitesinin artmasıyla birlikte, toplumlarda kadına yönelik şiddetin azalması beklenirken, her geçen gün kadına yönelik şiddetin farklı boyutlarının ortaya çıkması söz konusudur. Kadına yönelik şiddetin temelleri araştırıldığında biyolojik ve sosyal etmenlerin farklı şekillerde etkili olduğu literatür incelemesinde elde edilmiştir (Freedman at all, 1993: 239; Bilgin, 2006: 279; Kılıç, 2016: 22). Tarihsel süreçte kadına yönelik şiddet olgusuna yönelik birçok kurumsal bakış açısı ortaya konulmakla birlikte, hepsinin kendince tutarlı yönlerinin olduğunu söylemek mümkündür.

Elde edilen veriler ışığında, kadın akademisyenlerin, kadınların çalışmasına yönelik toplumun algısının nasıl şekillendiğine ilişkin görüşlerinin öncelikli olarak sorgulanması gereklidir. Medeni durum farklılığı gözetmeksizin akademisyenlerin toplumda geçmiş dönemlere göre, kadınların çalışmasına yönelik pozitif tutumların daha etken olduğunu ortaya koymaları söz konusudur. Günümüzde kadınların iş alanında daha çok görüldüğünü ve geçmişe oranla daha çok desteklendiklerini savunan akademisyenlere göre, geleneksel değer yargılarının toplumsal yapıda etken olduğunu ve bu geleneksel değer yargılarının hâkimiyetinin (erkeğin) eğitim ve mesleki statüyle ilişkisinin olmadığı, kültürel ve sosyal sermayenin toplumda bu değer yargılarına göre şekillenmesinde kadına yüklenen öncelikli fonksiyonun çocuk bakmak ve ev işlerini yapmak olarak görülmesinden kaynaklandığı savunulmaktadır. Bu açıdan kadın akademisyenlerin çok fazla tasvip etmemelerine rağmen, toplumda kadının çalışmasına yönelik genel algısının *ikili rol kuramının* hipotezlerine göre şekillendiğini söylemek yanlış olmaz.

Akademisyenler tarafından, toplumda yeterince kadının çalışmadığı için kadın statüsünün her zaman ikinci plana atıldığını savunan bir görüşün hâkimiyeti GK7 kodlu akademisyenin “*Ne yazık ki çalışan kadın oranı oldukça düşük ülkemizde. Elbette bu durumun arkasında geleneksel cinsiyet faktörleri bulunmakta. Bu sebeple ikinci planda kalan kadın saygınlığı tam elde edemiyor.*” söyleminden ve diğer akademisyenlerin benzer söylemlerinden çıkarılmaktadır. Kadın statüsünün ikincil plana atılmasında da toplumsal değer yargısı olarak şekillenen “kadının yeri

evidir” düşüncesinin söz konusu olduğunu ve kadına iktidar alanı olarak ev içini uygun gören bir toplum içerisinde yaşadığımızı BK3 kodlu akademisyenin “*Toplum açısından bence kadının yeri evidir algısı halen egemen.*” söyleminden ve EK3, EK5, BK1 ve BK7 gibi akademisyenlerin benzer söylemlerinden çıkarmak mümkündür. Bu yapının iş hayatında da devam ettiğini belirten akademisyenlere göre, kadınların yoğunluklu olarak toplumsal cinsiyet kalıplarına göre şekillenen hizmet sektörü ve niteliksiz işlerde çalışması söz konusudur. Yine kadınların çalıştıkları alanlarda da bazı durumlarda ataerkil yapının egemenliğinin söz konusu olduğu ve ev içinde kadından beklenen rollerin iş yerinde de yeniden üretilmesinin desteklendiği durumların olduğu fikri *cinsiyetçi rol toplumsallaşması kuramının* görüşlerini desteklenmektedir. Kadının iş hayatına katılmasıyla ilgili olarak bölgesel farklılıkların, eğitim seviyesinin hatta sosyal sınıf farklılıkları gibi farklı parametrelerin yaşadığımız toplumda etken olduğunu akademisyenler savunmaktadır. Örneğin alt sınıfa mensup erkeklerin kadının çalışmamasını prestijli bir sosyal statü unsuru olarak görmelerine rağmen bu algının orta ve üst sınıflara doğru çıkıldıkça kırıldığını savunan ifadelerin belirginleştiği söylenebilir.

Toplumun kadının çalışmasına yönelik genel yargısı tespit edildikten sonra araştırmaya katılan kadın akademisyenlerin, kadının çalışmasına yönelik algıları değerlendirildiğinde, akademisyenlerin bütüncül bir bakış açısıyla kadınların iş hayatına katılmalarını destekleyici ifadeler ortaya koymaları kuramsal açıdan *feminist yaklaşımla* paralellik göstermektedir. Akademisyenlerin bu bakış açısını destekleyen düşüncelerini; kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe muhakkak çalışması gerektiğini, birçok şeyden fedakârlık verdiğini ve kadının çalışmasının ev hayatını pozitif anlamda düzenleyeceğini söylemlerden hareketle ifadelendirmek söz konusudur.

Ev hayatının pozitif anlamda düzenlenmesi noktasında erkeğin kadına bakış açısının ve yaklaşımının değişmesinde, ciddi bir eşitsizliğin önüne geçmede, kadının çalışmasının etken bir faktör olduğunu destekleyen görüşler etkindir. Çalışmadığı takdirde kadının ekonomik ve sosyal güvencesinin söz konusu olmadığını, geleneksel değer yargılarını destekleyen “pasif bir tip” olarak var olan ve sürekli fedakârlık yapmak zorunda kalan bir kadın profilinin toplumda egemen olacağını destekleyen söylemler söz konusudur. Ayrıca kadının çalışmasının “güçlü durmak” ve “sosyal bir

varlık” olmak adına önemli olduğunu destekleyen görüşlerin, kadının ev dışında üretimde yer almadığı takdirde kişisel bakımlarına bile yeterince önem göstermediğini ve en sonunda farkında olmadan kendine yabancılaşan bir insan tipolojisinin şekillendiğini (EK5, EK7, BK1, BK2, BK4, BK5) ifade eden görüşlerin hâkimiyeti de *liberal feminist* bakış açısının akademik düşüncede etken olduğunu göstermektedir. *Liberal feminist* bakışı destekler nitelikte belirtilen negatifiklerin söz konusu olmaması, mikro seviyede ev içinin yeniden inşası ve makro seviyede toplumun gelişmesi açısından kadının çalışması gerektiğini ve kadının çalışma tasarrufunun dışsal unsurlardan ziyade kişinin kendi elinde olması gerektiğini akademisyenler savunmaktadırlar.

Kadınların iş hayatında aktif rol almaları gerektiğini ve ev dışında daha fazla var olmalarını savunan düşüncelerin yanında ülkemizde kadın akademisyenlerin oranını değerlendirme noktasında farklılıkların ön plana çıktığını söylemek gerekir. Literatürde verilen bilginin aksine akademisyenlerin çoğunluğu kadın akademisyenlerin oranının yetersiz olduğunu savunurken, örneklemin geneli üniversitelerde kadın akademisyenlerin oranından ziyade, kadın yöneticilerin yoksunluğunu dile getirmektedirler.

Kendi üniversitelerinde kadın yönetici açısından şanslı olduklarını ve üniversite kuruluşundan bu yana üç dönemdir kadın rektörlerin bulunduğunu, bununda pozitif etkilerinin çok fazla gözlemlendiğini akademisyenler ifadelerinde dile getirmektedirler. Ülkemizde diğer üniversiteler söz konusu olduğunda ise yönetici pozisyonunda olan kadın akademisyenlerin sayısının oldukça düşük oranlarda olduğunu, ılımlı ve şeffaf bir yönetim için bu sayıların artırılması gerektiğini belirtmeleri önemlidir.

Kadın akademisyenlerin karşılaştıkları güçlükleri de dile getiren akademisyenler, genellikle yurt dışından örnekler vererek kadın akademisyenlere pozitif ayrımcılık yapılması gerektiğini çünkü evli akademisyen kadınların, ev içi rollerinin de akademik çalışmaların önüne ket vurduğunu ve bu durumda kadın akademisyen oranını negatif etkilediğini dile getirmektedirler. Elbette bu tür tespitlerin daha çok EK5 gibi evli ve çocuklu akademisyenler tarafından öncellendiğini söylemekte de fayda vardır. Ayrıca kadın akademisyen oranının

ülkemizde diğer sektörlerdeki kadın istihdam oranlarından yüksek olduğunu ortak bakış açılarından hareketle belirtmekte gereklidir. Ama diğer örneklerin söylediklerinden farklı olarak EK1 kodlu akademisyenin “...*hedefimiz nicelik midir? Bilmiyorum bir meslekte illa kadın olması gerekmiyor ya da bu erkek egemen bir meslektir gibi yaklaşım yanlış. Kadın akademisyen oranı % 70, erkek akademisyen oranı % 30 olunca mı yeterli olacak. Neye göre yeterli yani kıstasımız ne?*” gibi söylemlerinden hareketle, akademinin bir istihdam alanı olarak gösterilmemesinin, akademik alanların bilimsellik kaygısı taşıması gerektiği ve bilim dalında illa kadın sayısının artırılmasından ziyade “yetkinliğe” bağlı olarak kadın ve erkek akademisyenlerin oranının şekillenmesini savunan görüşün etken paradigma olması gerektiğini desteklemek oldukça anlamlıdır.

Kadınların toplumsal yaşamda iş alanına katılması hususunda kavramlaştırmalar netleştirildikten sonra, kadına yönelik şiddet noktasında araştırmaya katılan akademisyenlerin bakış açıları tespit edilmiştir. Akademisyenler, kadına yönelik şiddetin toplumsal yaşamda her zaman olduğunu ve günümüzde de bu durumun devam ettiğini ifade etmişlerdir. Kadına yönelik en çok gözlemlenen şiddet türünün psikolojik şiddet olduğunu dile getiren akademisyenler, bu şiddet türünü fiziksel şiddetin takip ettiğini hatta psikolojik şiddetin uzantısı olarak fiziksel şiddetin görüldüğünü ifadelendirmişlerdir. Kadına yönelik psikolojik şiddete sadece eşler arasında değil toplumun her alanında rastlandığını ve kalıp yargıların toplumsal yaşamda çok fazla görüldüğünü belirtmeleri yapılan bilimsel araştırmaları destekler niteliktedir (Zapf, 1999: 167). Psikolojik şiddetin görülmesinde ise daha çok tahakküm duygusunun etken olduğu ön plana çıkartılırken, bu durumu *insan sermayesi kuramında* olduğu gibi bir cinsin diğeri üzerinde egemenlik kurmaya çalışması (EK1, EK2, EK5, BK1, BK5) olarak ifadelendirmişlerdir. Eğitim seviyesinin artması ile şiddet arasında negatif bir ilişkinin söz konusu olması ya da olmaması sorgulandığında ise, akademisyenlerin bu durumu izah ederken eğitim ile fiziksel şiddet arasında negatif ilişkinin olduğu, fakat psikolojik şiddeti eğitim seviyesinin artmasının hiçbir şekilde etkilemediği sonucuna varılmıştır.

Kadına yönelik şiddet ve saldırganlığın temelleri araştırıldığında, tarih sahnesinde bahse konu olan biyolojik ve sosyal faktörlerden birinden yana tavır alan araştırmacılar olduğu bilgisine literatürde yer verilmiştir. Günümüzde bilim dünyası

her iki unsurunda şiddetin ortaya çıkmasında belli ölçütlerde etkili olduğunu kabul etmektedir (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1998: 10). Araştırmada akademisyenler kadına yönelik şiddetin temellerinde kabullenme, doğallaştırma, bastırılma, yetiştiği ortam, öğrenme gibi faktörlerin etkili olduğundan bahsederek, biyolojik temellerden çok sosyal faktörlerin, çevrenin ve medyanın şiddet üzerinde etkili olduğunu savunmaktadır.

Günümüzde kadına yönelik şiddetin çok fazla gözlenmesinde medyanın etkisinin geçmişe oranla fazla olduğu söylenebilir. Yapılan araştırmalarda kadına yönelik şiddet olaylarının geçmişte daha geleneksel ve aile içerisinde çözümlenen ya da çözümlenemeyen bu tür meselelerin mahrem alan diye tabir edilen ev içinde kalması söz konusuydu (Page ve İnce, 2008: 86-87). Şimdi ise modernleşmeye koşut olarak kadının daha fazla sosyal yaşamda yer bulması bu tür şiddet olaylarının görünürlüğünü eskisinden fazla oranlarda medyaya taşımaktadır. Medyada bu tür kadına yönelik şiddet olaylarının toplumsal etkileri araştırıldığında görüşmeye katılan akademisyenlerin çeşitli bakış açıları ortaya koyduklarını söylemek gerekir. İlk olarak akademisyenlerin çoğunluğunun bu tür haberlerin olayları sıradanlaştırdığını, normalleştirdiğini ve ezik karakterler yarattığını savundukları BK6 kodlu akademisyenin *“Bence görülen şiddet haberleri normalleştiriliyor. Ne kadar çok görülürse o kadar normalleşiyor. Son yıllarda Türkiye’de ben oldukça ötekileştiğimi düşünüyorum. Beni rahatsız ediyor ama benim baktığım nokta toplumun geri kalanı için normalleşiyor.”* ifadesindeki gibi diğer akademisyenlerinde benzer söylemlerinden çıkarılmaktadır. Yine bu tür haberlerin çok fazla haber konusu olması, hukuksal anlamda müeyyidelerin yetersiz kalması, her seferinde kadınların negatif olarak benzer durumlara maruz kalması, kadına yönelik şiddetin toplumda duyarsızlaştırılmasına ve kadınların çoğu tarafından kabullenilmesine sebebiyet verdiğini dile getirmektedirler. İkinci bakış açısına göre de, bu tür haberlerin benzer durumdaki diğer erkeklere güç verdiğini ve erkeğe sınırlandırıcı bir etki yaratmadığını dile getiren yaklaşımlar ortaya çıkmaktadır. Bu durumun erkek tarafından toplumda kadına yönelik şiddetin yeniden üretilmesinde etkili olduğunu savunmaktadırlar. Son olarak medyada çıkan haberlerin kamuoyu oluşturma adına önemli olduğunu savunan birkaç akademisyene göre, daha çok

bilinçlilik seviyesi yüksek, eğitilmiş kesimler için bu tür haberlerin önemli olduğu ve ilerleyen zamanlarda bütün halkın bilinçlilik seviyesinin artacağını savunmaktadırlar.

Bilinçlilik seviyesi diğer toplumsal kesimlere göre daha yüksek ve kanaat önderleri olarak görülen kadın akademisyenlerin kadın hakları ve yapılan yasal düzenlemeler konusunda bakış açıları oldukça önemlidir. Bu açıdan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kadına yönelik politikalarını nasıl değerlendirdikleri sorulduğunda, evli akademisyenlerin hepsinin bakanlığın kadına yönelik politikaları hakkında yeteri kadar bilgileri olmadığını belirtmeleri oldukça düşündürücüdür. Bekâr akademisyenler ise bakanlığın politikalarını yetersiz bulmakla birlikte, oldukça siyasal boyut kazanan bir yapı arz ettiğini belirtip bu durumdan hoşnut olmadıklarını, kadın sorunlarına bu şekilde pragmatist çözümlerin bulunmasının mümkün olmayacağını belirtmeleri önemlidir. Hukuksal olarak uygulamalar incelendiğinde akademisyenlerin ortak kanaatinin teorik kurgulamanın iyi olmasına rağmen pratikte sıkıntıların çok fazla olduğu ve bu düzenlemelerin binde bir etki yaptığını dile getirmektedirler.

Kadın akademisyenlerin kadına yönelik şiddetle ilgili bakış açıları analiz edildikten sonra, ekonomik şiddete ilişkin algıları değerlendirilmiştir. İlk olarak toplumsal yaşamda kadınların ekonomik şiddetin ne kadar farkında oldukları sorgulandığında, literatürde yapılan araştırmalarda kadınların 4'te 3'ünün çalışmadığı, en çok ekonomik şiddete maruz kaldıkları ve en az farkında olunan şiddet türünün ekonomik şiddet olduğu tespit edilmiştir (Güler ve ark., 2005: 51-56). Araştırmaya katılan kadın akademisyenlerin ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, toplumumuzda çalışan ve çalışmayan kadınların ekonomik şiddete maruz kalması söz konusudur. Akademisyenlere göre, çalışmayan kadınların ekonomik şiddete çalışan kadınlara göre çok daha fazla maruz kalmaları söz konusudur. Geleneksel cinsiyet rollerinin etkisinin toplumumuzda çok yaygın olduğunu savunan kadın akademisyenler, kadınların erkeğe saygı, kanıksama, iktidar ilişkisi, öğrenilmiş çaresizlik ve aile olmanın gereği olarak ekonomik şiddeti yoğun olarak yaşadıklarını belirtmektedirler. Ne yazık ki aile olmanın gereği olarak çalışan birçok kadının işten ayrılıp çocuk bakması ya da eşi tarafından ataerkil yapının dayatmacı yapısı tarafından kadının çalışmasının hoş karşılanmaması nedeniyle işten ayrılması aile olmanın gereği olarak görülmektedir. Bu yapı içerisinde kadının çalışıp

çalışmamasında, kadının çok eğitilmiş olup olmamasının etkili bir faktör olmadığı, karar verme noktasında iktidar ilişkisinde etken tarafının erkek olduğuna ifadelerinde yer veren akademisyenlere göre, toplumda kadınların kesinlikle ekonomik şiddete uğradığı, bu durumun kadınlar tarafından öğrenilmiş çaresizlik ve kültürel kodlarımıza derinden işlemiş olduğunu ortaya koymaktadırlar.

Kadınların çok fazla ekonomik şiddete uğramalarının eskiden erkeğe saygı olarak görüldüğünü, şimdi ise kadınların kazandıkları parayı direkt olarak erkeğin eline verme durumunun çok fazla olmadığını belirten akademisyenler, kadının ekonomik kazancının kocası ya da babası tarafından elinden alındığının, bu durumun kişinin yetiştiği aile ortamına göre değişiklik gösterdiğini ve ne yazık ki toplumda birçok kadın tarafından ekonomik şiddet olarak algılanmamasında sosyal sermayenin etkisinin oldukça fazla olduğunu belirtmektedirler. Sosyal sermaye ile farkında olmadan sergilenen ekonomik şiddet *toplumsal cinsiyet şeması kuramına* göre nesiller arasında da gözlenmektedir. Toplumsal algıda geleneksel değerlere göre, anne babanın çocuklarını büyüttükten sonra çocuklardan beklentilerinin çok fazla olduğu ve ekonomik şiddetin çocuklara “bakmakla mükellef” gibi yaklaşımlarla farkında olmadan zorla dayatıldığı da söylenebilir. Akademisyenler, bu tür ifadelerden yola çıkarak her an her yerde çeşitli şekillerde ortaya çıkan ve kanıksanmış olan ekonomik şiddetin toplumda sürekli olarak yeniden üretildiğini savunmaktadırlar.

Toplumsal yaşamda kadına yönelik ekonomik şiddet algısı anlamlandırıldıktan sonra kadın akademisyenlere göre aile içerisinde ekonomik tasarruf hakkının eşlerden hangisinde olması gerektiği sorgulandığında, akademisyenlerin çoğunluğu kendi yaşamlarından da hareketle, ekonomik tasarrufun ortak olması gerektiğini savunmuştur. Sadece EK2, EK3 ve EK7 kodlu akademisyenler ekonomik tasarrufun kadında olması gerektiğini savunmuştur. Ne yazık ki toplumumuzda aile içinde kadına biçilen rolün daha çok tasarruf eden, koruyan, yapan ve yapıcı olan taraf olarak görülmesidir. Sosyal sınıf farkı gözetilerek bu durumun daha çok orta ve alt sınıflarda yaşandığını savunan akademisyenler, ortak tasarruf olmasını evin giderleriyle kadınların kişisel bakım ve harcamalarının ayrı değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Bu algının her iki cins tarafından anlamlandırılmasının gerekliliğini dile getirmelerinin yanında kadınların

aile içerisinde kendi kendilerine de ekonomik şiddet uygulamamaları gerektiğini savunmaktadırlar. Kadınların toplumda biriktirdikleri kültürel ve sosyal sermayeleri ekonomik durumları iyi olsa da bazen kendisini öte yana atarak hep eşi ve çocuklarına bir şeyler yapmalarında etken olmaktadır. Bu tür algıların değişmesi gerektiğini ve evliliğin hücrelerinin yeniden inşa edilmesinin gerektiğini savunmaları *feminist bakış* açısını destekler niteliktedir.

Aile içerisinde ekonomik tasarruf algısı izah edilmeye çalışıldıktan sonra Türkiye’de kadının malında tasarruf hakkının olup olmadığı hakkında genel bir bakış açısıyla, akademisyenlere göre kadınların kendi mallarında tasarruf hakları çok az ya da hiç yoktur. Evlilik olgusu söz konusu olduktan sonra erkeğin kadın üzerindeki tahakkümünü, EK2 kodlu akademisyenin ifadesiyle “*evlenme cüzdanını tapu olarak gören bir toplum*” yapısı içerisinde, kadının kendi malında söz sahibi olması mümkün değildir. Toplumun çoğunluğunun algısının bu düşünce doğrultusunda şekillendiğini, erkeğin direkt kadının malında tasarruf geliştirmekten ziyade, kadının farkında olmadan erkeğe o alanı açtığını belirten akademisyenler bu tür kalıplaşmış geleneksel değer yargılarını eleştirmektedirler.

Kadının ekonomik özgürlüğünün olması gerektiğini sıkı sıkıya savunan akademisyenler göre, kadının ekonomik özgürlüğünün olması kendi kendine yetmesine, erkek tarafından saygınlığının artmasına, kadına ayrıcalık yaratmasına ve yeri geldiğinde erkeğe karşı koyabilme gücünün olmasına çok büyük etkidir. Ekonomik gücü olmayan kadınların bir şekilde kocalarına ya da kendi ailesine bağımlı kaldıkları ve bu durumun ister istemez şiddetin çeşitlerine farklı boyutlarda uğramalarında etken olduğunu ortaya koymaktadır. Ekonomik özgürlüğe sahip olduğu takdirde kadına erkeğin yaklaşımının da değişebileceğini ifade eden akademisyenlere göre, diğer şiddet türlerinin azalması da söz konusudur. Ekonomik özgürlüğü olmadığında kadının geleneksel değer yargılarını yıkamayacağını savunan akademisyenlere göre, kadının sosyalleşmesinde, bilinç düzeyinin artmasında ve özgüven kazanmasında ekonomik özgürlük şarttır.

Son söz olarak, çalışmada elde edilen sonuçlardan hareketle kadına yönelik ekonomik şiddetin azaltılmasında aşağıda belirtilen önerilerin göz önünde bulundurulması gereklidir:

- Kadına yönelik ekonomik şiddet olgusunun Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı gibi ilgili kurumlar ve sivil toplum örgütleri tarafından toplumda farkındalığının artırılması için politikalar ve stratejiler geliştirilmelidir.
- İş gücü piyasasında kadınların daha çok çalışmaları ve çalıştırılmaları için yeni planlamalar yapılmalı ve cinsiyet ayırımı gözetilmemelidir.
- Kadın hakları konusundaki yasaların uygulanabilirliğinin artırılması için ciddi çalışmalar yapılmalıdır.
- Toplumsal yaşamda kadınların hukuksal olarak hak ve özgürlüklerini nasıl koruyacakları kamu spotu ya da propaganda yoluyla aktarılmalı ve kadınların hukuki haklarını anlamlandırmaları sağlanmalıdır.
- Medyada kadına yönelik şiddet ile ilgili yayınların haber niteliği taşıması kaygısıyla şiddete teşvik edici nitelikte değil, şiddeti önleyici nitelikte aktırılması için ciddi bilimsel çalışmalar ve denetimler yapılmalıdır.
- Kız çocuklarının örgün eğitimi için çok daha fazla projeler yapılmalıdır.
- İlgili kamu kurumları tarafından aile içi iletişim, etkin iletişim, hoşgörü, uyum, adalet gibi konularda ailelere sistematik olarak eğitimler verilmelidir.
- Kadın araştırma merkezlerinin sayısı arttırılarak konuyla ilgili çok boyutlu akademik çalışmaların yapılması gereklidir.

KAYNAKÇA

Acker, Joan (1992). **From Sex Roles to Gendered Institutions.** *Contemporary Sociology*, 21(5), 565-569.

Adaçay, R. Funda ve Güney, Gül (2012). **Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet**, Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu, s:312-328, 27-28 Nisan 2012, Ankara

Akın, Ayşe; Üner, Sarp; Arslan, Şengül; Yıldırım, Naci; Aslan, Dilek; Erdost, Türküler; Erbaydar, Nüket; Çiğdem, Esin; Coşkun, Aslıhan ve Karaca Özgür (2008). **Kadının Statüsü ve Sağlığı İle İlgili Gerçekler**, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara

Aktaş, Gül (2013). **Feminist söylemler bağlamında kadın kimliği: Erkek egemen bir toplumda kadın olmak.** *Journal of Faculty of Letters/Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1): 53-72.

Aktaş, M. Aliye (2006). **Aile İçi Şiddet: Kadının ve Çocuğun Korunması**, Elma Yayınevi, Ankara.

Aksoy H. Hüseyin (2005). **Nitel Araştırma Teknikleri**. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Arın, Tülay (1992). **İktisat Kuramının Kadın Sorununa Bakışı**, Türkiye’de Kadın Olgusu(iç), (Edit: Necla Arat),s.165-182, Say Yayınları, İstanbul

Ayan, Sezer (2010). **Aile ve Şiddet: Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet**, Ütopya Yayınevi, Ankara

Bandura, Albert (1978). **Social learning theory.** *Journal of Communication*, 28(3): 12-29

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1998). **Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet**, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Yayın No: 133, Ankara.

Bem, Sandra (1983). **Gender schema theory and its implications for child development: raising gender-aschematic children in a gender-schematic society.** *Signs*, 8(4), 598-616.

Bildirici, E. Melike, Anafarta, Nilgün ve Aykaç, Elçi (2003). **Türkiye Üniversitelerinde Kadın Emek Gücü.** *İktisat-İşletme ve Finans Dergisi*, 18(206), 92-108.

Bilgin,, Nuri (2006), **Sosyal Psikolojiye Giriş**, 6. Baskı, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir.

Budak, Selçuk (2003). **Psikoloji Sözlüğü**, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Büker, Seçil ve Kıran, Ayşe (1999). **Reklamlarda Kadına Yönelik Şiddet**, Alan Yayıncılık, İstanbul.

Ciner, Özgür (2003). **Halkla ilişkiler sektöründe cinsiyete dayalı ayrımcılık.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çetin, İhsan (2012). **Bir Bataklık Olarak Namusun Temizlenmesi Mefhumu**, Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu, Ankara, s:5-11

Çıkmaz D, Nurtanış VM, ve Güler L. (2006). **Spor Sponsorluğunda Etik: Alkol ve Sigara Sorun(lu) Mudur?** 9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Muğla.

Çınar, E. Mine (1994). **Unskilled urban migrant women and disguised employment: Home-working women in Istanbul, Turkey.** *World Development*, 22(3), 369-380.

Çiftçi, Oya (1982). **Türk Kamu Yönetiminde Kadın, Türk Toplumunda Kadın(İç), (Der. Nermin A. Unan)**, Türkiye Sosyal Bilimler Derneği Yayını, Ankara.

Dedeoğlu, Saniye (2000). **Toplumsal cinsiyet rolleri açısından Türkiye’de aile ve kadın emeği.** *Toplum ve Bilim*, 86, 139-170.

Dedeoğlu, Saniye (2009). **Eşitlik mi ayrımcılık mı? Türkiye’de sosyal devlet, cinsiyet eşitliği politikaları ve kadın istihdamı.** *Çalışma ve Toplum*, 2(21), 41-54.

Dikmen, Nedim ve Maden Derya (2012). **Kadın Akademisyenlerin Görünmeyen Emeği Üzerine Bir Araştırma: Ordu Üniversitesi Örneği,** *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(21): 257-288

Durmaz, şerife (2016). **İşgücü Piyasasında Kadınlar ve Karşılaştıkları Engeller,** *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(3):37-60.

Duruoğlu, Tuba (2007). **Emek piyasasında cinsiyetçi ücret artımı: Bursa organize sanayi bölgesinde bir araştırma.** *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 24: 61-76.

Ekizceleroğlu, Rengül ve Zeyrekli Sedef (2007). **Türkiye’de Kadına Yönelik şiddetin Nedenleri ve Sonuçları.** *Kadın Çalışmaları Dergisi*, 2(4):63-75.

Erol, D. Devrim (2013). **Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Türkiye’de Yazılı Basında şiddet Haberleri ve Haber Fotoğrafları,** *Selçuk İletişim*, 8(1): 192-221

Eşkinat, Rana (2012). **Türkiye’de Kadına Yönelik Ekonomik şiddet: Boşanmış Kadınlara Yönelik Araştırma,** Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı şiddet Sempozyumu, s:329-348, 27-28 Nisan 2012, Ankara

Eşkinat, Rana (2013). **Türkiye’de Kadına Yönelik Ekonomik şiddet: Boşanmış Kadınlara Yönelik Araştırma,** *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 37: 289-302.

Fraim, N.Linda (2012). **Kadına Yönelik Fiziksel şiddetin Biyopsikososyal Sonuçları,** Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı şiddet Sempozyumu, Ankara, s:1-4

Freedman, L. Jonathan, Sears, O. David ve Carlsmith T. Merrill (1993), **Sosyal Psikoloji,** Çev: Ali Dönmez, 3. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.

Göle, Nilüfer (2008). **Modern Mahrem: Medeniyet ve Örtünme,** 9. Basım, Metis Yayınları, İstanbul.

Güler, Nuran; Tel, Hatice ve Tuncay, Ö. Fatma (2005). **Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı**, *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 27(2):51-56

Güriz, Adnan (2011). **Feminizm Postmodernizm ve Hukuk**, 2. Baskı, Phoenix Yayınları, Ankara.

Gürkan, C. Özlem ve Coşar, Fatma (2009). **Ekonomik Şiddetin Kadın Yaşamındaki Etkileri**, *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi* 2(3): 124 – 129

Hill, Catherine; Corbett, Christianne and St. Rose, Andresse (2010) **Why So Few? Women in Science, Technology, Engineering and Mathematics**. Washington: American of University Women.

Işık, Ebru ve Serdaroğlu, Ufuk (2015). **Kadın emeği: Feminist iktisadın yol haritası üzerinden bir okuma**. *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 15(56), 6-14.

Işık, S. Nazik (2007). **Türkiye’de Kadın Hareketi ve Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet**. *Aile İçi Şiddet, Kadın Çalışmaları Dergisi*, C.2, (4), s.112-117.

İrey, Çiğdem (2011). **Türkiye Üniversitelerinde Kadın Emek Gücü**, Selçuk Üniversitesi Kadın Akademisyenler Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Kanbir, Figen (2017). **Türkiye Cumhuriyeti’nde Kadın Hareketleri**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi, 21(1): 209-224

Kasnakoğlu, Zehra ve Dayıoğlu, Meltem (1997). **Female labor force participation and earnings differentials between genders in Turkey**. J. M. Rives ve M. Yousefi (Ed.), *Economic dimensions of gender inequality: A global perspective* içinde (95–117). Westport, CT: Praeger.

Keskin, Ömer (2012). **Kadına Yönelik Psikolojik Şiddetin Boyutlarının Belirlenmesi ve Değişken Durumlara Göre Değerlendirilmesi: Rize İl Örneği**, Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu, Ankara, s:92-108

Kılıç, Dilek ve Öztürk, Selcen (2014). **Türkiye’de Kadınların İş Gücüne Katılımı Önündeki Engeller ve Çözüm Önerileri: Bir Ampirik Uygulama**, *Amme İdaresi Dergisi*, 47(1):107-130.

Kılıç, Metin (2012). **Etnisite ve Spor**, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul.

Kılıç, Metin ve Şener, Gülden (2013), **Üniversite Öğrencilerinin Rekreasyon Etkinliklerine Katılımlarındaki Sosyolojik Etkenler ve Yapısal Kısıtlamalar**, *Journal of Higher Education & Science/Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3(3), ss. 220-227.

Kılıç, Metin (2016). **Gençlik Şiddet ve Serbest Zaman**, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul.

Kızmaz, Zahir (2006). **Şiddetin Sosyo-Kültürel Kaynakları Üzerine Sosyolojik Bir Yaklaşım**. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2): 247-267.

Kocacık, Faruk (2001). **Şiddet Olgusu Üzerine**, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1):1-7

Kocacık, Faruk (2004). **Aile İçi İlişkilerde Kadına Yönelik Şiddet**, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas.

Kocacık, Faruk ve Gökkaya, B. Veda (2005). **Türkiye’de Çalışan Kadınlar ve Sorunları**, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(1): 195-219.

Kocadaş, Bekir ve Kılıç, Metin (2012). **Düşük Sosyo-Ekonomik Yapıdaki Kadın ve Çocuğun Şiddet Algısı**, Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu, s:349-359, 27-28 Nisan 2012, Ankara

Köse, Aslı ve Beşer, Ayşe (2007). **Kadının Değiştirilebilir Yazgısı “Şiddet”**. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 10(4): 114 -121.

Kuzgun, Yıldız ve Sevim, A. Seher (2004). **Kadınların Çalışmasına Karşı Tutum ve Dini Yönelim Arasındaki İlişki**, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1):14-27.

Mutlu, Funda (2006). **Aile İçi Şiddet Sürecinde Kadına Yönelik Şiddet Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Nicholson, Linda (1994). **Interpreting gender**. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 20(1), 79-105.

Ökten, Şevket (2009). **Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin toplumsal cinsiyet düzeni**. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 302-312.

Özen, Serap (2007). **İş yerinde Psikolojik Şiddet ve Nedenleri, İş-Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, 9(3):1-24.

Özdemir, Damla ve Tanyıldız, E. Zeynep (2011). **Bilim Kadını Olmak: Bilimsel İşgücünde Kadın ve Cam Tavan**. *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı*. Erişim Tarihi 27 Mart 2016, http://www.tepav.org.tr/upload/files/13039767168.Turkiyede_Bilim_Kadini_Olmak_Bilimsel_Isgucunde_Kadin_ve_Cam_Tavan.pdf

Özkaplan, Nurcan (2013). **Kadın akademisyenler: Cam tavanlar hâlâ çok kalın!**. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 1-23.

Öztan, Ece ve Doğan, N. Setenay (2015). **Akademinin Cinsiyeti: YTÜ Örneği Üzerinden Üniversite ve Toplumsal Cinsiyet**, *Çalışma ve Toplum*, 3(1):191-222.

Page, Z. Ayten ve İnce, Merve (2008). **Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme, Türk Psikoloji Yazıları**, 11(22): 81-94.

Sağ, Vahap (2001). **Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Kadını ve Atatürk**, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1):9-23

Strauss Anselm and Corbin Juliet (1998). **Basics of Qualitative: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory**. Sage Publications.

Şahin M. Erkan; Yetim, Dilek ve Öyekçin G. Demet (2012). **Edirne'de Kadına Yönelik Eş Şiddeti Yaygınlığı ve Kadınların Şiddete Karşı Tutumları**, *Cumhuriyet Tıp Dergisi*, 34(1): 23-32

Şener, B. Ekin (2011). **Kadına Yönelik Aile İçi Şiddeti Önlemede 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Değerlendirme**, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.

Şenesen, G. Gülay ve Pulhan, Ergin (2000). **Kadın İstihdamı İçin Yeni Perspektifler ve Kadın İşgücüne Muhtemel Talep**, Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara.

Şişman, Nazife (1996). **Global Konferanslarda Kadın Politikaları**, İz Yayıncılık, İstanbul.

Taylor, E. Shelley, Letitia A. Peplau, ve David Sears (2007). **Sosyal psikoloji**. (A. Dönmez, Çev.). (12-14). İmge Kitabevi Yayınları, Ankara

Tokgöz, Oya (1979). **Siyasi Haberleşme ve Kadın**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 429, Ankara.

Uygun, Zehra (2011). **Örgüt Kültürünün Kadın Çalışanların Kariyer Gelişimleri Üzerine Etkisi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü, Konya.

Ünal, L. Işıl (1991). **İşgücü Piyasalarında Eğitimsel Niteliklerin Rolü**. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakülte Dergisi*, 24(1-2):747-767.

Ünnü A. Nazlı, Baybars Miray ve Kesken Jülide (2014). **Türkiye’de Kadınların Üniversiteler Bağlamında Yetki ve Karar Verme Mekanizmalarına Katılımı**, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 42:121-134.

Ünsal, Artun (1996), **Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi**, *Cogito*. sayı 6-7. Kış-Bahar.s.29-36.

Wade, C. Francis (1989). **On Violence**, *The Journal Of Philosophy*, 68(12):369-377

Vatandaş, Celalettin (2003), **Aile ve Şiddet, Türkiye’de Esler Arası Şiddet**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 58, Afyon.

Vefikuluçay, Duygu, Demirel, Simge, Taşkın, Lale. ve Eroğlu, Kafiye (2007). **Kafkas Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları**. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 14 (2): 12–27.

Yamak, Nebiye ve Topbaş, Ferhat (2004). **Kasın emeği ve cinsiyete dayalı ücret ayrımcılığı**. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 18(3-4): 143-156.

Yeşil Yeliz ve Fidan Fatma (2015). **Kadın Akademisyenlerin Çalışma Yaşam Kalitesinin İncelenmesi: Devlet ve Bazı Vakıf Üniversitelerinde Akademisyenler Üzerine Bir Araştırma**. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(14):238-248

Yılmaz S. Ali ve Şaşmaz Y. Onur (2012). **Aile İçi Şiddete Etken Sosyo Kültürel Faktörler: Elazığ Kervancılar ilçesi Örneği**. Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu, Ankara (2):907-915

Yüksek Öğretim Kurumu, Öğretim Elemanı Sayıları Raporu, <http://istatistik.yok.gov.tr/> A.T. 23.04.2017

Zaph, Dieter. (1999), **Organizational Work Group Related and Personal Causes of Mobbing/Bullying at Work**, *International of Manpower*, 20 (1/2).

Xu Xiao, Zhu Fengchuan, O'Campo Patricia, Koenig A. Michael, Mock Victoria, Campbell Jacquelyn (2005). **Prevalence of and risk factors for intimate partner violence in China**. *Am J Public Health*. 95(1):78-85.

TC Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. (2000). **Kız çocuklarının mesleki eğitime ve istihdama yönelimleri: Milli Eğitim Bakanlığına bağlı örgün ve yaygın mesleki eğitimin kız öğrencilerin mesleğe yöneltilmesi ve istihdamı açısından değerlendirilmesi**, Mayıs 2000, Cem Yayınları, Ankara.

TC Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü (2008). **Kadının statüsü ve sağlığı ile ilgili gerçekler**. Afşaroğlu Matbaası, Ankara.

TC Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu. (2013). **Cinsiyet ve eğitim seviyesine göre yükseköğretimde öğrenci sayıları**, Ankara.

TC Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu. (2016). **İşgücü istatistikleri**, Haziran 2016, Ankara. <http://Dataworldbank.org/indicator/SL.TLF.CACT.FE.ZS?end=2014&start=1990&view=map&year=2014>., A.T. 20.01.2017

TC. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu. (2017). **İşgücü Maliyeti ve Kazanç İstatistikleri**, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1008,
A.T.21.01.2017

EK

MÜLAKAT FORMU

1. Medeni durum
2. Yaşınız
3. Eğitim
4. Toplumun genelinin kadın iş gücüne yönelik bakışını nasıl değerlendiriyorsunuz?
5. Toplumumuzda geleneksel cinsiyet rolleri ne kadar etkilidir.
6. Toplumda kadınların çalışmasına yönelik tutumları nasıl değerlendiriyorsunuz?
7. Kadın akademisyenlerin oranını yeterli buluyor musunuz?
8. Kadına yönelik şiddet konusunda ne söylemek istersiniz?
9. Kadına yönelik en çok gözlenen şiddet türü nedir sizce hangisidir?
10. Kadına yönelik şiddet ve saldırganlığın temelinde biyolojik nedenler mi yoksa sosyal nedenler mi daha etkilidir?
11. Medya da kadına yönelik şiddet ile ilgili haberlerin nasıl etkisi olduğunu düşünüyorsunuz?
12. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kadına yönelik şiddet çalışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz. Ne yapabilir?
13. Eğitim seviyesi arttıkça kadına yönelik şiddet azalır mı?
14. İş yerinde kadına yönelik şiddet konusunda neler düşünüyorsunuz?
15. Kadınlar sizce ekonomik şiddetin ne kadar farkındalar?
16. Aile içinde ekonomik tasarruf hakkı kimin elinde olmalı?
17. Türkiye de kadının kendi malında tasarruf hakkı sizce ne kadardır?
18. Kadınların ekonomik özgürlüklerini kazandıklarında diğer şiddet türlerinin azalacağını düşünüyor musunuz? (Erkeğin eğitimi düşükse ya da yüksekse nasıl değişebilir)
19. Sizce kadın akademisyenlerin ekonomik şiddete maruz kalması söz konusu mu?
20. "Kadın çocukları için koca şiddetinin her türüne katlanır" ifadesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

21. Türkiye de kadın hakları konusunda ki yasal haklar ve bu alanda yapılan düzenlemeler yeterli mi?

22. Konuyla ilgili eklemek istediğiniz var mı?

Öz Geçmiş

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : **Gülden KILIÇ**
Uyruğu : **TC**
Doğum Tarihi ve Yeri : **18/09/1984-SİVAS**
e-posta : **gulden_sener@hotmail.com**

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	İnönü Üniversitesi	2006
Yüksek Lisans Tezsiz	İnönü Üniversitesi	2008
Yüksek Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi	2017

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
2016	Özel Düzce Sağlık Meslek Lisesi	Rehber Öğretmen
2008	Malatya AB Proje Ofisi (Sokak Çocukları ve Onları etkileyen Suç Unsurları)	Uzman Sosyolog

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı KPDS () ÜDS (x) TOEFL () EILTS ()